

K E U R
D E R
V E R H E V E N T S T E
G E Z I G T E N .

V E R T O O N D A A N

J E S A I A S , E Z E C H I E L ,
D A N I E L E N J O H A N N E S .

Welke breedvoerig ontvouwd, en met elkanderen vergeleken worden.

W A A R I N O N D E R A N D E R E N V O O R K O M D ,

- I. Eene korthondige Verklaring zoo van 't Gezigt aan Jesaias vertoond, Cap. VI. als van de IV. Eerste Hoofdstukken van Ezechiël, van vers tot vers.
- II. Verhandeling van zeer veele gewigtige stukken uit Johannes Openbaring; vooral uit Cap. I. II. III. IV. X en XIII. vergeleken met Daniël VII. als ook uit Openb. XIV. XVII. XVIII en XIX.
- III. Een genoegzaam wiskonstig vertoog uit vergelyking met veele oude Godspraaken, dat Openbaringe XXI en XXII. niet zien op de Zalige Staat der Kerke hier na in den Hemel; maar op de Heerelyke Staat der Kerke hier op Aarde in 't laatste der dagen, welke Hoofdstukken teffens daar door nader ligt ontvangen.
- IV. Nog verscheide andere bedenkingen, en eenige opmerkelyke Leerredenen over en uit het zelve Boek der Openbaringe opgemaakt, nevens meet andere gewigtige byvoegzels.

Alomme met veele Aanmerkingen verrykt, en verder opgebelderd.

D O O R

J O A C H I M U S M O B A C H I U S ,

Mede- Arbeider te 's Hertogenbosch.

T E A M S T E R D A M ,
By G E R R I T D E G R O O T , Boekverkoper, MDCCLVIII.

Uitgegeven na Kerken-Ordre.

A A N Z Y N E
DOORLUGTIGE HOOGHEID
LODEWYK ERNST,
DOOR GODS GENADE HERTOG TOT BRUNSWYK
LUNENBURG, VELD-MAARSCHALK VAN HARE
ROOMSCH KEIZERLYKE, OOK VAN HAARE
KONINGLYKE MAJESTEIT VAN HUNGARYEN
EN BOHEMEN, EN VAN DE LEGERS VAN HARE
HOOG-MOGENDE, DE HEEREN STATEN GENE-
RAAL DER VERENIGDE NEDERLANDEN; GENE-
RAAL VELD-TUIGMEESTER VAN HET H. ROOM-
SCHE RYK; GOUVERNEUR DER HOOFD-STAD
'S HERTOGENBOSCH, EN DER OMLEGGENDE
FORTEN; OVERSTE OVER EEN KEIZERLYK EN
HOLLANDSCH REGIMENT TE VOET; COMMAN-
DEUR VAN DE ST. JOHANNITER, EN VAN DE
ST. ANDRIES EN WITTE ARENDS RIDDER-
ORDER, ENZ. ENZ. ENZ.

W O R D
D I T W E R K

* 2

MET

MET EENE HARTGRONDIGE TOEWENSCHING,
D A T D E
KONING DER KONINGEN,
D O O R W I E N D E
V O R S T E N R E G E R E N,
Z Y N E D O O R L U C H T I G E H O O G H E I D
S T E E T S I N E E N E G E W E N S C H T E G E Z O N D -
H E I D O N D E R ' T G E N O T V A N D E K E U R
Z Y N E R D I E R B A A R S T E Z E G E N I N G E N,
T O T I N L E N G T E V A N D A G E N , T E N
B E S T E N E N T O T L U I S T E R V A N H E T
V A D E R L A N D,
V A N D E E Z E
V O L K R Y K E H O O F D - S T A D ,
A L S O O K V A N D E G A N T S C H E
P R O T E S T A N T S C H E K E R K ,
W I L B E W A R E N E N B E S C H E R M E N ,
M E T D E A L L E R D I E P S T E E E R B I E D Z E E R
N E D E R I G O P G E D R A G E N ,
D O O R D E S Z E L F S
O O T M O E D I G S T E , E N O N D E R -
D A N I G S T E D I E N A A R ,
J O A C H I M U S M O B A C H I U S .

VOOR-

V
VOORBERIGT
A A N D E N
L E E Z E R .

Gunstige Leezer,

DIt nevensgaande Werk heeft, ik beken-
ne het, wat lange gedraald, eer het
zelve 't ligt zag: de reden is; deels
omdat het boven myn vermoeden on-
der de hand is uitgedyt, en 'er eenige
stukken by zyn gevoegd, daar ik in den beginne
niet op gedacht had, maar waar toe my door voor-
gaande verhandelingen van nieuws, of door verder
onderzoek, aanleidinge wierd gegeven; deels, om-
dat de Drukker deezes nu en dan tusschen beiden
eenig nodiger en pressanter werk kreeg, dien ik dan
gaerne heb willen bewilligen om telkens voor die
tyd het myne te laten stil leggen, als zoo zeer om-
trent de Uitgave niet bepaald zynde, gelyk wel an-
dere stoffen, die in bezondere tyds-omstandigheden
zyn uitgesproken, of daar op zien, zekerlyk eene

spoediger uitgave vereifchen, om niet door anderen voorgekomen te worden; terwyl het op andere tyden ook wel gebeurde, dat de Drukker dezès, wiens redelykheid ik daar in erkenne, wat na my moest wagten door tuffchenkomende beletzelen, zoo in opzigt van het corrigeren der proeven, (want ik gewoon ben de laafte van dien zelve over te zien) als van nodige abfentie, en het fourneren van nieuwe Copy, welke ik om eenige bygevoegde ftukken, daar te voren niet om gedacht had, tuffchen beide nog eerft telkens van nieuws moefte opmaaken, waar toe altyd juist dezelve luft niet had, of ook de tydsomftandigheid wegens tuffchenbeiden komende Feeftdagen, Huisbezoekingen, enz. niet gefchikt was.

Ik heb tot een voorproeve de *vier eerfte Cap.* van *Ezechieel* hier nevens gevoegd, of het was dat de Gunftige Leezer eenig genoegèn fchepte in de wyze van behandeling van dien, wanneer het zou kunnen gebeuren, dat ik op dien zelve voet, na verloop van tyd, zoo God Almagtig my genadiglyk het leven dus lange mogt gelieven te verlengen, en verder daar toe luft en kracht te geven, vervolgens de gantsche Prophetie van *Ezechieel* quam uit te werken, en aan het ligt te geven. Ik weet dog buiten den Engelschen Heer *Greenhil*, niemant noemenswaardig, die in 't *Nederduitsch* over die verhevene, en diepzinnige *Prophetie* heeft gefchreven. En wat de voorfchrevene *Greenhil* zelve aangaat, ik beken dat dien Heer daar over geleerd en zeer uitgebreid heeft gehandeld, zodat dit zyn Werk wel *vier* afzonderlyke dikke *Deelen* in *Quarto* uitmaakt; edog of zyn *E*: juist overal het *Prophetifch* oogmerk heeft ge-

getroffen, laaten wy aan het oordeel der geener, die daar in doorzigt hebben, en of het ook daarenboven juist wel veelen gelegen koomd zoo groote. en kostbare werken te koopen, en dan nog ook zulke uitgebreide ftukken te leezen, die doorgaansch aangevuld zyn met veele fchoone *Moralen*, en *Practicale* innengzelen na de Engelsche trant, welke op zig zelve zeer nuttig zyn, maar Verftandige (zoo zy het nodig agten) 'er ligt kunnen byvoegen, als niet direct bedoeld werdende, moet ook een verftandig *Leezer* beoordeelen. Ik vermeine op dien voet, zoo als deeze *vier eerfte Cap.* ingerigt zyn, beknopter, en zoo verhope, hier en daar meer aan 't *Prophetifch oogmerk* voldoende, in een *groot deel*, of te minften in *twee* dunne *Quarteinen*, die gantsche *Prophetie* af te handelen, en aan het wezentlyke van dien, zoo ten aanzien der woorden en fpreekwyzen, als der zaaken daar in voorkomende, genoegzaam ligt by te zetten, dat dan van een Verftandige altoos gemakkelyk verder kan uitgebreid, en met *morale*, en *toepaffelyke aanmerkingen* na believen, en voorvalende gelegentheden ligtelyk aangevuld worden.

Ik heb egter over het *eerfte Hoofdstuk* van *Ezechiels Godspraaken* hier en daar wat wydlopiger moeten en met opzet ook willen zyn, omdat ik het gezigte der *vier Dieren*, daar in voorkomende, wilde en ook volgens het bestek my voorgesteld, moefte vergelyken met die, welke voorkomen *Openb. IV.* en omdat ik dagte dat het eene *Gezigt* het andere groot ligt zoude byzetten. Ten dien einde heb ik ook vooraf willen laaten gaan het Verheven *Gezigt*, dat aan *Jefaja Cap. VI.* in het *Sterfjaar* van de Koning *Uzia*

Uzia wierd vertoond, omdat het zelve wegens de *Zeraphymen* met derzelve *vleugelen*, hunne bezondere geordende standplaats, en wat dies meer is, wederom zeer tot nadere ophelderinge van *Exech. I.* en *Openb. IV.* kan strekken, en uit onderlinge vergelyking dier stukken het eene van het andere nader ligt ontvangd; behalven dat de *Leezer* telfens eene volledige *Verklaring* van dat verheven *Gezigt* 'er by zal aantreffen, en bevinden (zoo ik my niet bedriege) dat schoon eenige *Geleerde Mannen* hun tyd en vermogen aan de opheldring van het zelve reets met vrugt besteed hebben, 'er egter nog eene zoete nalefing van dien Oogst voor my was overgebleven.

Hier by hebbe ik gevoegd eene verklaring, en veelvuldige aanmerkingen, en ophelderingen van verscheide stukken van *Johannes Openbaring*, zo als gedeeltelyk uit het *Titulblad* blykt, en uit den *Inhoud* van dit *Werk* nader te zien is. Ik was ook wel eerst voornemens de geheele *Openbaring* te verklaren en uit te geven, gelyk ik ook tot dat einde reets een begin gemaakt had met dezelve te Prediken, en daar in tot aan het VII. *Hoofdstuk* was gevorderd; edog alzoo my geraaden wierd de VII. *Brieven* liever afzonderling uit te geven, als zeer nuttig, en practicaal zynde, en alzoo ik merkte, dat toen ik verder in de *Verklaring* van dat zoo diepzinnig en geheimzinnig *Boek* was gevorderd, veele eenvoudige en min geoeffende *Toeboorders*, en zelfs tot myn verwondering, meer gevorderde, my versogten tot hunne meerdere bevatting, en stifting, liever *practicale* stoffen te willen verhandelen, zoo ben ik (my gaerne met *Vader Jacob* wil-

len-

lende schikken na de gang van het werk) te raade geworden, hen daar in te vergenoegen, vreezende ook dat ik veelen over het Hoofd mogt Prediken, en zoo is dit mede een voornaame reden, waarom ik voornemens ben geworden slegts hier en daar als uit een volle zee by voorbaat eenige voornaame stukken vervolgens uit te kippen, en hier by te voegen, gelyk, nevens meer andere, vooral die betreffen de merktekenen van den *Antichrist*, of het *Apocalyptisch Beest*, en de *val* van het *geestelyke Babylon*, nevens de wyze van dien, uit het XIII, XIV, XVII, en XVIII *Cap.* van *Job. Openb.* welke laatste stukken ik egter niet in 't openbaar heb verhandeld, als wel begrypende dat dezelve deels boven de vatbaarheid van veelen zouden zyn, en anderdeels door dat voor hen nuttiger en stigtelyker stoffen konden verwisseld worden, maakende onderscheid tusschen prediken en schryven, en hebbende by bevinding geleerd, dat men naauwelyks te plat en te eenvoudig kan in 't openbaar spreken, wil men niet alleen voor deezzen en geenen, maar voor allen *vatbaar* zyn, en wetende dat de minste *Toeboorder* zoo wel een onsterffelyke ziele heeft, die voor een eeuwigheid diend toebereid, geleerd en gestigt te werden, dan de *Geleerdste*, en *Verstandigste*.

Hier by quam dat ik merkte, dat, wilde ik alle stukken, die ik reets verder verzameld had, hier by voegen, dit werk veel te dik zoude uitgedyd hebben, en dog alles in *een deel* niet kunnen bevat worden; alwaarom ik na ryp overleg ben te rade geworden dezelve, nevens de *zeven Brieven*,

* *

of yder gedeelte op zig zelf, als de Heere wil, na verloop van tyd, dog onbepaald vroeg of laat, afzonderling aan 't ligt te geven, dat dan wedrom eene ordentlyke *Quart* zal uitleveren, en daar by mogelyk te voegen de twee *laatste Cap.* van de *Openbaring*, en nog eene vollediger *Verklaring* van het XVIII *Hoofdstuk*, gaande in dit *werk* vast vooraf de bezondere gronden, volgens welke ik meen dat die *zeven Brieven*, en de voorschreve XVIII, XXI en XXIIste *Hoofdstukken* dienen verhandeld te worden.

Zoo ondertuffchen iemant mogt oordelen, dat ik eenige stukken in een ander order, dan ik hier of daar gehouden heb, op elkander had kunnen laten volgen, die gelieve te weeten dat yder zyn befondere rede, en oogmerk in het fchryven heeft, en gewoon is daar toe te verzaamelen zulke stukken, die hem daar aan best voldoende toefchynen, en dat ik dus onder anderen wel eerst uit *Cap. XIII.* het *getal des Beestes* heb afgehandeld, en daar op verder, na eene tuffchenrede over de aanvankelyke *Val* van den *Antichrift* uit *Cap. XIV.* heb laten volgen de *merktekenen* des *Beestes*, nevens deszelfs *opkomst*, en *ondergang* uit *Cap. XVII* en *XIX.* vergeleken met *Cap. XIII.* als tot elkanderen de naaste betrekking hebbende.

Ik heb my na myn gewoonte in het verhandelen van eenige stukken, aan de gedagten en gronden van deezen en geen van verschillende *Studien* niet gebonden, (want dat laat ik over voor *Slaven*) maar my zonder onderscheid (want dat is edelmoedig) in 't stuk van studie te maaken, dan eens het naaft met het gevoelen van deezen, en dan

dan van geen (fchoon met verfcheide redenen nader door my aangedrongen) verenigd, zynde dit de rede, waarom ik met dugtige redenen betoogd heb, dat de *zeven brieven* in *Job. Openb.* niet direct *Profetifch*, maar van eene *Historifche Inhoud* zyn, flaande allereerst, en bezonderlyk op de staat, toestand, deugden en gebreken van die eigentlike *Gemeentens*, waar aan zy gefchreven zyn, dog onder zekere bepaling daar by gevoegd; terwyl ik ter andere zyde (zoo ik meen) met geene mindere aanemelyke redenen betoogd heb, dat de II *laatste Hoofdstukken* van de *Openb.* niet zien op de *verheerlykte staat* der *Kerke* hier boven in den *Hemel* na 't einde der *waereld*; maar op de *beerlyke staat* deszelfs op *aarde* in het *laatste der dagen*; waar in ik dus wederom van hun die voor het eerst gemelte gevoelen zyn, zedig verfchille.

Zoo ik nu aan den eenen, of den anderen van verfchillende *studie* nopens deeze *twee* gemelte stukken niet voldoen mogt, en iemant lust mogt hebben, de gelegde gronden, als ook die van *Cap. XVIII.* te wederleggen, ik zal zulx met veel plaifief afgagten, konnende met genoeg lezen, of hooren zulke geagte Mannen, die in gedagten van my verfchillen, en latende gaerne elk zyn vryheid in deezen, zoo als een ander ook omtrent ons behoorde te handelen, zynde het my ook alleen maar om de zuivere waarheid te doen; dog voldoed iemant my in 't wederleggen van dezelve niet, zoo hoope hem met alle befcheidenheid te antwoorden. Ondertuffchen zoude ik wel wenfchen, en billyk vorderen, dat men in dat cas ook myne redenen

eerst stuk voor stuk aanvattede, en bondig wederleide, zonder welken weg in te slaan, ik agten zou niets voldoende daar tegen te zyn geschreven, en alle *antwoord* onnodig te zyn; even als ik dus ook niemant zal antwoorden, die in 't gemeen mogt schynen te wederleggen de gedagten van zoo veelen, dat *Jerusalem* zal *herbouwd* worden, en de *Jooden* nog eens na hun land zullen *wederkeren*, enz. zoo als ik die in het breede over *Jerem. XXXI.* heb opgegeven, en nader aangedrongen; en bevestigd, voor en aler het my blykt uit de Titul, niet alleen dat zoo een Geschrift tegen gemelte Werk van my direct, en in het bijzonder is ingerigt, maar vooral ook dat men alle myne redenen, die op het slot van dat *Hoofdstuk* en verder in de *Voorrede* te vinden zyn, stuk voor stuk aangetast, en eerst wederlegd hebbe: daar zyn dog byna geene verschillende gevoelens der Geleerden, of het is gemakkelyk in 't gemeen eenige swarigheden hier en daar 'er tegen, als strydig, te opperen, maar het vald lang zoo gemakkelyk niet vooraf de gronden en fundamenten, waar op zy bouwen, zelve aan te tasten; en geheel om verre te werpen: zoo ras dan iemant dit gelieve te doen, en zig daar toe in staat mogt bevinden, en niet alleen, of zoo zeer dan ook slegts de bewyzen van anderen, als wel van my in 't bijzonder ter toetse geliefde te brengen, (het geene tot nog toe zedert het verloop van zoo veele Jaren niet geschied is) zal ik hem met dezelve bescheidenheid, waar in hy my voorgaat, en welken ik billyk verwagte, beantwoorden, onder dien mits egter ook, dat, gelyk dit Werk in het *Neerduitsch* ge-

geschreven, en dus daar en boven ook reets in veeleer handen is, dier geener, die geene andere taal verstaan, dat myne *argumenten* ook in dezelve taal (opdat yder oordeelen mag wie gelyk, of ongelyk heeft), wederlegd worden. Hier toe nodige ik zelfs een iegelyk op het allervriendelykste uit, die daar toe zig in staat bevind, en lust mogt hebben; te meer, om dat langs dien weg door op eene bescheiden wys nopens die materie over en weder te schryven, zeer veele Plaatzen, en Prophetien, door my aangehaald, en daar op toegepast, en dus geheele *Hoofdstukken*, waar in dezelve voorkomen, nader ligt zullen ontvangen, en men dus des te gemakkelyker agter het eigentlyke *Profetisch oogmerk* van dien zoude konnen geraaken.

Waar mede ik, niets meer thans hier hebbende by te voegen, den gunstigen *Leser* wensche heil en zaligheid, en my met alle toegenegentheid noeme deszelfs D. W. Dienaar,

J. MOBACHIUS.

's *Bisep* 17. *Maart*,
1757.

E E N E
DOORLUGTIGE OMSCHRYVINGE
N O P E N S D E
G O D D E L Y K E P E R S O O N
V A N
J E S U S C H R I S T U S ,
O F H E T G R O O T E G E S I G T E V A N
J O H A N N E S O P P A T M O S .

Zoo wonderlyk, als te gelyk Geheimzinnig; in een korte
Schets als op een Tafreel uitgebreid, en vertoonend,

U I T

OPENBARINGE X: vers 1.

Ende ik zag enen anderen sterken Engel afkomende van den Hemel, die bekleed was met een wolke: ende een regen-boge was boven [zyn] hoofd: ende zyn aangezichte was als de Sonne, ende zyne voeten waren als pilaaren van vyer.

I N L E I D I N G .

't S ontwaakbaar dat de Christus Gods geliefde Zoon meer dan eenmaal in de H. Wille Gods Beeld genaamd word / dan eens Christus die Gods Beeld is; dan eens 't beeld van den Onzienlyken God, 2 Cor. IV: 4. Coll. 1: 15. en wederom dan eens Hebr. 1: 3. h't uitgedrukte Beeld zyners selfstandigheid.

De Joden noemen den Messias Gods Beeld: de taal van een

beveaard Godsgeleerde heeft in de zake van Paulus Hebr. I: 3. zoote overreikings / zeggende; „ indien wy nog niet waardig „ zyn om Zoone Gods gernaamt te worden, laat ons ten min- „ sten kinderen zyn van dat allerheiligste Woord, dat het „ eeuwige Beeld van God is, want dat alleroudfte Woord is „ 't Beeld Gods". Zoo is dan de Zoon Gods / 't uitgedruk- te Beeld zyners zelfstandigheid; of een bestendig uitdrukkel, volgens de spreekwyze der Hebreëen, geschild tegens hem / die wel eenigzins Gods beeld vertoonden / zoo lange als zy in hunne bedieningen de zaken waarnaamen: Hy dog is geen Beeld in een spiegel, in een droom, of inbeeldinge, maar een vast en be- stendig Beeld, 's Vaders zelfstandigheid alleen in zyne vol- maaktheid levendig vertonende met eeuwigduurende zaken / want hy is een uitgedrukt Beeld zyners zelfstandigheid. En geen wonder! hy is met de Vader eenswezens, en dus de Al- magtige, de Alwetende, de Liefhebbende, de Verlosser, de Regtvaardig- en Heiligmaker; in een woord / 't uitgedrukte Beeld van alle Gods volmaaktheden, 't afbeeldzel van zyne onderhouden- ge en Goddelijke Regeringe / als die merke alle dingen draagt door 't woord zyners kragt, en dus de waragtige God, ende het eeu- wige Leven; ziet dit alles / Openb. I: 8. Joh. XXI: 17. Eph. V: 2. Hof. XIII: 14. Matth. IX: 2. Jes. XLV: 25.

O V E R G A N G.

De Koning der Eeren / Gods gezalde Wonder-Zoon, die niet alleen zyne Majesteit en gadelooze Heerlykheid / maar ook zyne Magt ende sterkte vertoonou zou uit het Hemelsch Heer- lykdom / praald hier met zulke weergalooze Eertyelen, die beide den aart van zyn weezen, en de kragt van zyn Regeringe verre bo- ven alle sterbelingen / gloeiens verheffen / en hem zelfs gedugt ma- ken voor de koningen der aarde / want hy word niet alleen met zulke verhevene Eigenschappen verheerlykt / die niemant voegen / als hem / die het eigen affchynzel is van Gods Heerlykheid, en het uitgedrukte Beeld van zyners zelfstandigheid, en ons hier in myn Text een beluys geven / dat deze Verbonds-Engel, dezelve niet zyn Vader was / zoo wel in magt en in mogentheid, als in genade en gadelooze Heerlykheid; Invoegen niemant die immer- meer de O. Openbaringen ingezien / gelezen / en dezelfs geheimzini- uige en opmerkenswaardige Gezigten van Johannes op Patmos overwoogen / en met een onbelemmert oog beschouwd heeft / kan twyffelen / of dit wonder-gezigte en allerheerlykste verhoog zal iets groots en Heerlyk van den Levens-Dorst verhoond / en te ken- nen gegeven hebben.

ZIELS-

Z I E L S - Z U G T.

AG dat wy O! Beminnelijke Immanuel, Sonne der gerechtig- heid, ons onder het horen, of leezen verliesen mogten in uwe wydstrekkendheid, dat wy verdrinken mogten in uwe diep- ten; dat wy schemeren mogten in dit uw glansryk licht; Ja dat wy blind wierden in uw glans, en dat wy ons verswelgen mog- ten in deezen uwen vollen Oceaan! Amen.

A F D E E L I N G.

In het troost-en zinnryk gezigte dat Johannes hoorde; of in de Persoonsverschyninge, doet zig op een verhoog:

I. Van de Persoon, die dit wondergezigte, ende meer als ver- wonderenswaardige vertoninge uitmaakt / aangemerkt in dezelfs natuur, en afkomst, verbat in deze woorden. Ende ik zag eenen anderen sterken Engel afkomen van den Hemel.

II. Van dezelfs bezondere / en luisterryke hoedanigheid, verbat in de volgende woorden; waar in ons nader verhoond word:

1. Des Persoons kleding, als zynde bekleed met een Wol- ke.

2. Zyn Hoofd-cieraad, als zynde een Regenboog boven zyn Hoofd.

3. Dezelfs Aangezigte: ende zyn aangezigte was als de Son- ne.

4. Dezelfs voeten, als 'er bygedaan word: ende zyne voe- ten waren als pylaren van yser.

Wat wederom betrefst het Eerste, daar in staat ons nader te- kten /

a. Op de onderscheide Persoon, genaamd eenen anderen En- gel.

b. Op zyn natuur / en kragt / zynde eenen sterken Engel.

c. Op de plaatze, van waar hy kwam / zynde den Hemel.

d. Hoe hem Johannes als zodanig zag / en wel in een Visioen, of gezigte, als hy zegd / Ende ik zag.

Waarbelangende dan 't eerste, namelijk wat den Persoon be- trefst; die zoo wonderlyk als overheerlyk in zyne hooge Majesteits byzonderheden verhoond werde / daar van is het eerste de uitdruk- kinge van zyn onderscheidene Naam in een nadere omschryvin- ge opmerkelijk / het was namelijk:

Ccc 3

A. Ce

A. Een en anderen Engel: deze Engel is een ander, als in hoge waardigheid des Persoons, in kragt, en sterkte, in louter, en heerlijkheid, en in verrigting van de andere voorgaande / duidelyk / en zeer verre onderscheiden zynde / en dus die de zeven Bazunen hadde; des geen Engel Gabriël, of enig geschaapen Engel, neen; maar 't was buiten tegenspraak de Heere Jesus (gelyk wy zoo aansluit nader betogen zullen) die Raad, Kragt, Sterke God, en Held Jes. IX: 5. Ps. XLV: 4. heet: 't is dan den Engel Michaël, een Naam in haar eige betekenis 300 veel zeggende / als wie is gelyk God? waar van Cap. XII: 7. gemeld word; en die daar als 't Hoofd der Engelen, en dus als haar aller Heirvoerder, of de Vorst van het Heir des Hemels voorstond / even als de Draak, dat is / de Satan, straks daar op ook vertoond word als 't Hoofd der kwaade Engelen.

Inboegen / de Engel die ons hier voorstond / is een ongeschapen Engel een oneindige en Goddelijke Wonder-Engel, in wiens binnenste Gods naam is; de Engel des Verbonds, en de Engel van Gods aangezigt, Exod. XXIII: 21. Mal. III: 1.

Contwens dat blykt ook / niet alleen / omdat hy met 300 veel nadruk een sterken Engel genaamd / en van de andere Engelen onderscheiden word / maar ook uit desselvs Majestueuse verschynning / en heerschijue hoedamigheden / zoo als ons uit het vervolg nader blyken zal, en wy zien zullen dat dergelyke meer aan de Soone Gods worden toegelend: om niet te melden / hoe dit ook duidelyk blykt uit al het geene in 't vervolg van hem getuigd word: Want het zetten van zyne eene voet op de zee, en de andere op de Aarde, vertoond hem als een opper Heerschappyvoerder, die Zee en Aarde regeert / en over Jooden en Heidenen door aarde, en zee verbeeld / heerscht: zyn eedswereen vers 6. werd ook tot een grond van hoope voor de kerck gelegd / hoe voortaan geen tyd van zulke bloedige vervolgingen tegen de kerck meer zyn zouw: nu weten wy dat God by zig zelveen sweerd / en de kerck daar op / als die niet liegen kan / rusten mag. Hebr. VI: 17, 18.

De Heere Jesus pronkt by uitstelt met dezen naam wegens de aangebragte verzoeninge tusschen Jehovah God / en zyn uitverkoren volk / volgens de groote Calvyn, of gelyk een der Oude D. deren Augustinus sprek / een Engel, om 't Euangelium, dat hy den menschen verkondigt heeft; want indien wy die woorden op 't Griex vertaalen / zoo is 't Euangelium een goede boodschap. en een Engel een boodschapper / of bode, die een goede, of nieuwe tyding brengt.

Juden leeft / 300 sterker Autheur, gedenkwaardig by een Joodsch Schry-

Schryver, van de grootste Christen Godsgeleerden voer 't waarschynlyk aangenomen / dat tusschen 't buitenste, en te voeringe van Aarons borstlap, deze vier letteren J. H. V. H. Jehovah ingelast waren / waar door Gods wezen en zelfstandigheid word uitgedrukt; letteren die God zoo wonderbaarlyk zoude hebben in een gebogten / dat dezelve slegts de gedaante van eene letter, of Character vertoonden: dus getuigt Godt by Moses, dat zyn Naam in 't binnenste van hem (de Engel) was / dien hy zond voor het aangezigt van Israël, Exod. XXIII: 20, 21. Jes. LXIII: 9. of dat de Naam van Jehovah in 't binnenste van hem zunde / die de Engel was van Gods Aangezigt, wanneer het Woort zoude vleesch worden / en onder ons Tabernakelen bouwen / Joh. I: 14. zie ook Phil. II: 6, 7. Ingevolge dat groote geheimstuk des geloofs, wierd daar door ontdekt God geopenbaard in 't Vleesch, 1 Tim. III: 16. geeft Jehovah de Vader het wezen aan zyne beloften, de Zoon is 'er 't uitdruktel van / in wien alle beloften Gods Ja! en Amen zyn / 2 Cor. I: 20.

In dezen Engel des Verbonds, het Beeld des Vaders, ontdekten zig enige byzonderheden / als.

- I. Eine ondoorgzondelyke Wetenschap.
- II. Eine allertegvaardigste Wysheid.
- III. Eine allervolstandigste Gerechtigheid.
- IV. Eine allereerlykste Goedheid.
- V. Eine onuitputtelijke Magt.
- VI. Eine allergelustzaligst Leven.
- VII. Eine oneindige Opperheerlykheid.

Gedogelyk is hy met den Vader.

- a. De Almagtige.
- b. De Alwetende.
- c. De Liefhebbende.
- d. De Verlosser.
- e. De Regtvaardig- en de Heiligmaker.
- f. 't Uitgedrukte Beeld van alle Gods Volmaaktheden.
- g. Het afbeeltzel van zyne onderhoudinge en Goddelijke Regeeringe; ziet dit alles Openb. I: 8. Joh. XXI: 17. Eph. V: 2. Hof. XIII: 14. Matth. IX: 2. Jes. XLV: 25.

B. Johannes noemt hem nader een sterken Engel; hy is dog de sterke Engel des verbonds, die Amen, die getrouwe Getuige, die sterk is tot verlossinge zynner kerke, en ook sterk in 't straffen zynner vyanden, als welke daarom Jes. IX: 5. niet nadruk genaamd word sterke God.

Dog eens / 't is een sterken Engel; de Grootmagtige Engel des verbonds, vol Glans, en Heerlykheid, gezeten op een Wou-

Wonder-Troon; Ja aan de Regterhand zyns vaders, een Wonderhelt, die zyn heil en waarheids-leer laat verkondigen / zyne vyanden verdelgt / zyne Gelovigen beschermt / en zyn rijk doet bestaan tot in Eeuwigheid. Nog al eens / hy is die groote Held, die het gebied over alles heeft / die ook zyn wonderlyk alvermogend doet doorzwaalen / die hy op aarde zoo wel als over de zee regeert en daar zyn groote Magt en Gebied heeft opgeregt en uitgebreid / zoo dat alle volken, taalen en natien, zoo wel godlozen als zyn Erfdeel hem zyn toebeschoren / en onder zyne magt en gebied staan / dermaate / dat zy zonder zynen wille hen nog roeren rag bewegen kunnen. Ja zou hy niet een sterke Engel zyn / en op dit nabolgende.

I. Door zyne kragt heeft hy de waereld geschapen.

II. Door zyne kragt heeft hy de zyne verloot, en herschept haar tot een Eeuwig Leven.

III. Door zyne kragt maakt hy te schande de vyanden zyns Koninkryks, en bewaard de zyne tegen de Poorten der Helle.

Gebolgelyk is hy niet alleen de sterke God, en dus

a. In en voor zig zelfs de Elgibbor, de sterke God, Jes. IX: 5. de Pantocrator, de Almagtige, die Helt, hy wien hulpe beschied is / die Zoon / welke des Vaders Regterhand is / en wien hy als Middelaar gesterkt heeft; want in hem zyn gerechtigheden en sterkten, Jes. XLV: 24. maar ook.

b. Hy is de sterke, om dat hy zyn Volk sterkte geeft / Ps. XXIX: 11. deszelfs sterke gebied, Ps. LXVIII: 29. de God Israëls / die geeft den volke sterkte en kragten vers 36.

c. Hy is de sterke Engel, om dat hy is het Hoofd, de Vorst en Prins der Engelen, die boven en over andere Engelen is / en hen / hoe kragtige Welden / regeert; wylze hun wezen en zyn van hem ontfangen / en haar gedurig bestaan aan zyne wysheid en magt dank te werten hebben; gelyk de groote Paulus elders kragtig redeneert Coll. I: 16, 17. die ook de sleutelen der Helle en des doods heeft / als die den Helsen Draak, den onzaligen Tyran. volgens de Moeder-belofte den kop vermorfeld heeft, Gen. III: 15, ten einde deese helsche Bloed-Hond zyn rol niet onbelymmerd uitspeele / en als een Abaddon en Apollyon, alles 't onderste bove smpte.

Wolvens die Wonder-Engel heeft alleen magt (en wie zou hem verhinderen) om den Zatan te binden, en te ontbinden, te sluiten in te ontsluiten, te ketenen en te onketenen, volgens Openb. XX. 't geen niet eigentlyk en na de Letter, maar on-eigentlyk moet begrepen / en verstaan worden.

Dus is de Heere Jesus dan de sterke Engel, die Helt, die een uit

uit Duizent, van wien gezegt word / Jehovah is een krygsman, Jehovah is zyn Naam; dus was eens de uitroep van de groote Man Gods Moses, in zyn Zegenzalend Lied, dat hy heeft opgegalmd wegens de verdelging van Pharao met zyn gantsche heir, in de golven van de Rooode Zee, na dat Isr. 31 doorzwaald was doorzegaan / Exod. XV: 3.

Wel moete hy dan van zig zelve zeggen / Spr. VIII: 14—16 Raad en 't wezen zyn myne, ik ben het verstand, myne is de sterkte, enz. hy dog heeft

1 Als een sterke Simson de geestelyke Philistynen tegenstant geboden / en overwonnen.

2 Den magtigen / en sterk-gewapenden zyn vang ontnomen.

3 De poorten van het Hellsche Gaza overtuurdigt.

4 De Geboeyde en geborene ontbonden / Jes. LXI: 1.

5 De gevangnisse gebankelyk met zig gevoerd, Ps. LXVIII: 19.

6 En zyn verdrukte Eef-volk verloot van het geweld der Tyrannen, ziet dit Jer. L: 34. en in Psalm LXXII. enz. want of een groote ontkuimigheid zig tegen de Christen-Kerk verhef in allerley gewesten / onder de Heidensche Keizeren, beginnende met het woeden van Nero, vervolgt onder Domitianus en Trajanus, meermaalen herbat / als onder Anthonius de Filosooph, Severius Maximinus, Decius Valerianus, Aurelianus, Diocletianus, en anderen / zo is nogtans deese stormen en baren onder zyn beleid / en door zyne magt de kerk te boven gekomen.

C. Deze sterke Engel, de groote en magtige Engel des verbonds, vol Glans en Heerlyheid / gezeten aan de Regterhand des Vaders / die zyn heil en waarheids-Leer laat verkondigen / almagtig om zyne vyanden te verdelgen / zyne Kerk, de Gelovigen en het Euangelium te bewaren / te beschermen / en zyn Ryk te doen bestaan tot in Eeuwigheid / ook zelfs in de alderswaarste en duigsterste tyden / als uit veele staaltjes konde worden getoond. Deze Engel zegt nu onzen Heilige Balling, kwam van den Hemel, en dat zag hy. God weten wy / en zelfs Gods Soon, word on-eigentlyk gezegd van den Hemel te komen, en neder te daalen, als hy besondere blyken van zyne magt, en tegenwoordigheid geeft / en besondere werkingen op aarde verricht: zoo word hy zelfs gezegd te komen met de wolken, Matth. XXVI. zoo als hy ons daarom dus ook sizaals nader zal vertoond worden.

D. Dat hy dit nu zag, geeft te kennen / dat het een Visioen, of Gezigt was / hem in de geest vertoond / zoo als hy Cap. I. gezegt / dat hy was in den geest op de dag des Heeren, en zoo als daar in zekere zinnebeelden plegen vertoond te worden / om daar door iets te openbaaren / dat order zo een zinnebeeld verbergen legd; gelyk wy zulds daar van over 't gezigte aan hem noyens

Gods Soon Cap. I: 13. en Cap. IV. als ook over Ezech. I. en Jef. VI. zieder vertoond hebben.

A. Van zyne kleedinge gewaagt de Apostel zeer opmerkelijk / dat hy bekleed was met een Wolke*: dus word God dikwils in de Psalmen en de Propheten beschreven; zoo was de Engel van Gods Aangezichte in de Wolke, die de lunderen Israëls overschaduwde en geleide / en die haar beschermde tegen de hitte van de Son: dit blijkt uit Pf. CV: 39. hy breide een wolke uit tot een dekzel. Sommige willen dat de Psalmist hier nog een andere wolke verstaan zou; dog het tegendeel blijkt uit het bygevoegde / erde vuur om den nacht te verlichten: waar uit openbaar is / dat hy de wolk en vuur-Colom heeft bedoeld; dat ook duidelyk uit de samenhang blijkt.

Ook zyn wy niet vreemd / dat hier een zinspeling op de Wolk- en Vuur-Colomme gemaakt word / om dat die hy nacht zig vuurig, en by dag van de Son bescheen / zig glanzig vertoonde / even als hier 't aangezicht van dezen Engel was glanzig als de Sonne, en zyne voeten waren als pylaren van vuur: waar by hoomb / dat ook juist die Wolk-Colomme bezouder zig als een Pylaar, en wel van vuur des nagts vertoonde / en dat de Engel van Gods aangezicht daar in woonde / en dus daar mede als bekleed was / even als hy hier dus ook voorhoomb.

Gemerkt uit zyne Goddelijke Heerlykheid te sjaar doozschynende is / dan dat een mensche dezelve zoude aanschouwen (ziet dit in

* 't Is bekend dat de oude Heidenen den Goden een glanzige wolke boven het Hoofd toe-eigenden: dus heeft men de beelden van Jupiter en Juno met een Straalende Wolk om het Hoofd. Zoo hoord men ook Virgilius zingen van Venus:

*At Venus Aethereos inter Dea candida Nimbos.
Dona ferens aderat; ———*

Dat is:

*Maar Venus, blinkend wit, omringd van heldre Wolken,
Daald met haar gaaven neer ———*

Zoo word van Apollo gezegd, dat hy om zyne Schouderen was belted met een witte wolke. Horat. Lib. I. Ode 2. en 't kan zyn dat deze Aardsch-Engel zich door zulk eene luisterryke vertoning, tegen de Heidensche Goden oversteld; waar uit dus ook te meer blykt, dat deeze sterke Engel, de ware Michaël, de Vorst van 't Heir des Hemels is, een allergrootst Monarch, welke gebied voerd over aarde en zeen, op welke daarom zyne voeten, ten bewyze van dien, ook gezet waren, vers 3.

in Moses op den Berg Sinai) zoo is 't eene zenderlinge goedheid Gods / dat hy zyne stralen inhoud / en als in een wolke zig vertoond / en tot den mensche / die hem niet kan zien en leven / spreekt: dus past het ons gebuul van de Goddelijke Heere Jezus te maken / met

I. Onder zyne vleugelen toeblygt en schuil-plaats te nemen dooz 't levendig geloof / en dat tegen de Hitte van Gods brandende Toorn, de vloeken der wet, de beschuldigingen der Conscientie, en van de aanvegingen des Satans.

II. Dat / offchoon hy bekleed is met eene wolke, zoo dat zyne Goddelijke stralen als ingezohien worden dooz het oog van een onvolmaakt mensche / wy egter hem die te dagten is / vreezen en in alles eerbiedigen / en ontzien iets te doen dat tegen zyne Heilige werten stypende is / en van hem / die de Alwerende God is / ontdekt en ten roon geseld / ja met Eeuwige vuurvlammen gestraft zal worden.

B. Van zyn Hoofd-Cieraad is dit byzonder te betragten: ende een Regenboog was boven zyn Hoofd. 't Is bekent dat de Regenboog van sommigen als een Sacrament van het Verbond der genade gehouden / dog wederom van anderen ontkend word.

a. Die dooz het Eerke zyn / gronden haare stelling op dit volgende: I. dewyl dezelve een teken des Verbonds genaamt word Gen. IX: 12, 13. II. als mede dat Openb. IV. 3. rontom den Troon, in welke Christus was / een Regenboog zig vertoonde / 't welk dit onderseld / en ons doet te rugge zien op den Regenboog van het Verbond met Noach opgerigt / en te sienem geeft / dat dien Regenboog op Christus zag.

b. Die dooz het laatste / of tegendeel zyn / zeggen van den Regenboog met eenige schyn van grond /

I. Dat ze is een teken van een Verbond tusschen God, en tusschen de aarde, tusschen alle menschen, zoo goede als kwade, nevens alle levendige dieren, die met Noach, in de Arke geweest waren. Gen. IX: 9 - 17. maar het Verbond der Genade is alleen tusschen God, en de Gelovigen.

II. Zy verzegelde geene geestelyke goederen in Christus, maar lighamelyke allen / namelikh dat geene sondvloed meer op aarde konnen zoude / daar het Genaden-Verbond immer geestelyke belofien heeft.

III. De Regenboog blyft tot aan de voleindinge der waereld, zoo dat wy dan in de dagen des N. T. drie Sacramenten zouden hebben / ende het eerste zoude den Regenboog zyn / dat ongepnt is.

IV. Het woord Verbond betekent niet altyd een eigentlyk gezeit Verbond: maar ook wel een onveranderlyke belofte ende ordo-

nantie, Jer. XXXIII: 20. en zo word (willen zy) hier het Verbond ook genomen / te weten voor een onveranderlyke belofte inde ordonantie. Wat Openb. IV: 3. betzest/ daar op word geandwoord.

I. Dat dit een Prophetisch gezigte was / ende niet verder moet uitgesprekt worden.

II. De Regenboog vertoonde den Glansch van die op den Troon zat / gelyk de Glansch der Sonne, schynende door een luttige wolke op een dikke, den Regenboog veroorzaakt: ende dus dan / zoo zy opzigt hadde op Noachs Regenboog, (dat dog niet vast gaat / maar onzekker is) zoo gaf dit te kennen / die onveranderlykheid, en de standvastigheid van de dingen, die aan Joannes geopenbaard zonden worden; even gelyk de Regenboog verzekerde dat 'er geen sondvloed meer konnen zonde: dus dan zegt men / is hier gantsch geen gewag / van een verzegeling van het Verbond der genade door den Regenboog.

Het zy hoe 't zy dit is zeker / dat de onderbinding ons middagklaar leerd / hoe de Regenboog byzonder gezien word / dan / want niet leest de Hemel zig donker en met wolken bezet / vertoond / op dat byzonder Gods Volk door het zien en beschouwen van dien veel-kleurigen Vrede-Boog, mogte verzekert worden / dat alle plasregens, Blixemen en Donderen, welke de wolken dreigen in te slokten / hen niet verderven zullen; en dat ons zulks tot hogere zaaken kan opleiden: want als Jehovah God den Regenboog stelde tot een teken, dat hy de waereld niet meer door het Water zoude laten vergaan, zoo sprak hy tegen Noach, aldus: mynen Boge hebbe ik gegeven in de wolken: die zal zyn tot een teeken des verbonds, tussehen my, ende tussehen de aarde, Gen. IX: 13. Zoo dikwils als nu deeze veelberwige Vrede-Boog verschynd / gedenkt de Allerhoogste God aan dit Verbond, om de aarde niet meer te verdelgen met de verstormende wateren: en zoo kan ons zulks te minsten ten pte van een byz uitnemender / en bestendiger Verbond, 't genade Verbond in de Messias verspreken.

Doelugtig is ingevolge den Regenboog, die God ons nu geeft voor en tot een teken van zyn Verbond met de aarde, en die inderdaad wel met eene groote verwonderinge van een iegelyk Christen mag worden beschouwd / waarom de Jooden nu nog / als zy den zelve zien / uitgaan, belyden haare zonden, als waarom darze waardig zyn door eene sondvloed weder verdelgt te worden / en dat zy bestaan door de Barmhertigheid Gods, die de waerelt verschoond; en of de Jooden dit met superstitie doen / menende dat de Naame Gods in die Boog geschreven is / waar om zy ook de soogen daar van af weiden / zoo behoorden wy dog deze Vrede-Boog

Boog zende / hoger opgeleid te worden met onze gedagten / en altpd met een zonderlyc indruk te gedenken aan Gods strengigheid, en inzonderheid aan zyne weergalozse Liefde, genade goedheid en Hemelsch-hooge, ja onderdiende Barmhertigheid, in Christus voor een heilbegeerig zondaar te wege gebracht / uit kragt van 't Genade-Verbond. Noach mag dan God, en zyne Boge in de wolke aanzien / en met een heilige verwonderinge aanschouwen / en zyne kinderen ter opmerkinge / voorgesield / vertoond en verteld hebben / hoe God de waereld om haare zonden wille / die Hemelhoog klommen / gestraft heeft / dog van wegen zyne Boetvaardigheid en geloof, zyn gelobig zaad genade toegezegt / en met 'er daad geschonken heeft / 't past also zeer een verhemelde ziel / zoo dikwils hy een Regenboog aan den Hemel ziet / dus ook aan zyne zonden, verlossinge, en dankbaarheid aan God verschuldigt te gedenken / en dus ook aan dien Engel des Verbonds, die ons tot dat einde hier als met een Regenboog boven zyn hoofd, voorszond.

Eene Regenboog mag eene Heerlyke verwonderinge en betoninge maken / maar in der daad de Gelobige Christenen zullen en moeten denken / Jesus is nog duizentmaal Heerlyker, Joh. I: 14. want dog was zyne Heerlykheid zoo groot in den staat der vernedering; O! hoe groot zal die dan niet zyn in den staat zynner verhoginge en Glorieusche Heerlykheid! en zoo kan ons dezelve zeer gepast in de tweede plaats ook tot Jesus heerlykheid opleiden / zoo als wy straks nog nader zien zullen.

Om nu het een / en ander nader te bevestigen / moeten wy weten / dat de Regenboog ons vertoond inzonderheit twee Couleuren; te weten / Groen en Rood, die zeer aardig in 't midden onder een gemengt worden.

Daar zyn 'er zelfs die cragten / dat 'er in dezelve alderhande Couleur is / als nameljk / I. Ligt-geel. II. Goud-geel. III. Scharlaken-root. IV. Purperverwig. V. Eene uit hemelsch-blauwe, en groen 't zamen vermengde Couleur,

Dog schoon men 'er te minsten ook de geele en blauwe couleur in ontdekt / evenwel heeft de groene de oberhard; de overige Couleuren konnen luttel tot de Roode stauwer of sterker doozschynende / gebracht worden.

Wat ook de forme van den Regenboog betzest / men agt dat hy eigentlyk moet worden aangemerkt te hebben een ronde forme, na de gedaante van een Kroone, hoewel / terwyl ons gezigt maar tot de helft des Hemels reikt / dus de helft van die Kroone maar van ons gezien word onder de gedaante van een Boge.

Hoeps de verhoegtheit van den Regenboog, daar omtrent diend nader / dat /

a. De Roode Couleur in dezelve ons naar sommiger gedagten bekwaam afschijnt 1 de Regtvaardigheid, 2 de Heiligheid, 3 de Strengheid Gods.

b. Maar de Groene, die regt tegen over de Roode gesteld is/ en de voornaamste Couleur is/ die ons in den Regenboog aan te merken is/ kan zyn een zinnebeeld van Gods genade, waarheid, en trouwe: dus zou ingevolge van dien / naar sommiger gedagten / den Regenboog een zinnebeeld van het Koningryke der genade en barmhertigheid zyn / het welk God heeft opgericht in zynen Zoone, op wiens hoofd deze Kroon gepast is.

Maar is het byzonder / zoo wy zagen / dat de Groene Couleur in den Regenboog de overhand heeft / zoo gaat ook waarlyk de Goddelijke genade, en goedertierenheid in 't besitteren van deze waerelt, Gods Regtvaardigheid en strengheid te boven / en zyne barmhertigheid roept in zyn Soon tegen het oordeel, wordende zyn toorn, verbeeld door de rode vuur-couleur, uit hragt van welke hy een verterend vuur is / door 't rode bloed van Christus als geblust. Geleerde mannen merken in 't bezonder den Regenboog hier aan als een overheerlyk zinnebeeld van Christus de Soone Gods, als Overwinnaar gekroond met eer en heerlykheid: en dus zou dezelve dan voornaamlyk de Glansch zynner Heerlykheid, die hem als Overwinnaar toekomd / te kennen geven*: In 't bezonder kan de Regenboog ons erinneren de Onveranderlykheid zyns Verbonds, en de heerlyke vrugten / en gevolgen van dien: want gelyk deze schoone wonder-boog, (zynde een werk van den Grootmagtigen God) zig in de wolken vertoond / wanneer 't geregent heeft / of regenen wil / of als de Son haare stralen uitschiet tegen de dropelen die in de Regen-Wolke hangen / zoo gaat het ook wanneer de Regen van tegenspoeden komt / dan ziet Jesus met groote ontfermin-

* Tot opheldering hier van kan strekken, hoe de Ouden aan Keizers, Koningen, en Doortugtige Voltbeeren, vooral in hun zegenpraalende optogt zekere glanzige Cirkels van Regenbogen toezonden. Zoo Schryfd onder anderen *Vellejus Paterculius*, Lib. II. c. 59. van *Oclavius* aldus; „ *Wanneer by te Romem nu naderde, kwam een onophoudelyke menigte van vrienden hem te gemoete, en als by ter Stede introk, zag men boven en om het hoofd eenes zoo grooten Mans, gelyk als een Sonnerond, van couleur als de Regenboog, tot een Kroon verstrekkende*”. Zoo word ook op zekere munt Keizer *Nero* met een Regenboog boven 't hoofd vertoond; en dus kan men dezen Engel, of Aardjeb-Engel als een overwinvend Veldheer, of zegenpraalend Koning aanmerken, die boven zyn hoofd met een Regenboog verciert, niet alleen de Koninglyke glorie en Majesteit bezit, maar die bereits in triumph als Overwinnaar word omgevoerd, en als zodanig ge-erbidigd.

minge zyn bedrukke en brangste kerk / en kinderen aan met de wonderstraalen zynner genade, en met blannende liefde-oogen, en is hun tot een aangename lommer, en overbloedige verlossing / en verberfing op den weg na den Hemel.

Welk eene tueniende vertroosting kan daarom dit gezigte aan de kerk niet geven? Daar zonden dog nu eerlang de zeven Donderslagen van de allerverschrikkeelyste oordeelen op / en in de waereld gehoord worden / en die gehoord zynde / zouden de vyanden van Jesus en zyn Ryk, als door de blixemen des getergden Hemels / berdelgd worden. Maar in zult een verbazende / en gebrege toeftand / ziet onderwaagt de kerk tot haar troost dezen allerkerkten Engel, die waare Michael, de regte Grootvorst, die zig steld voor de kinderen zyns Volks, en welke den voet zynner heerschappij zet op Zee en Aarde; dat is / op alle Koningryken en Vorstendommen der waereld: zy ziet hem met een Regenboog, boven of wel om zyn Hoofd, ten bewyze zynner eeuwig / en onveranderlyke gunfte, genade, liefde, goedertierenheid, en beschutting jegens de zyne; als dewelke als de Engel des Verbonds, (gelyk hy met zoo veel nadruk genaamd word Mal. III: 1.) steeds gedagtig is en blyfd des Verbonds der genade, en des Vredes, met zyne kerk opgerecht / en dus nooit zal dulden dat de wateren van Gods Oordeelen, of van de verdrukkingen, en vervolgingen der waereld / hen zouden overstromen; terwyl dan 't meest als haare wateren bruifen, en beroerd zyn / de beekskens der Riviere zullen verblyden de stad Gods, (zyn kerk / en Gemeente) en 't blyken zal / dat God is in 't midden van haar, en dat zy daarom niet zal wankelen in eeuwigheid.

C. Nu treden wy ter beschouwinge van het Schoon / Glanzig / en overheerlyk aangezigt dezes Engels, waar van staat / ende zyn aanaezigt was gelyk de Sonne, en dus wierd hy ook Cap. I: 16. vertoond / ja dus wierd hy eens op den berg gezien / Matth. XVII: 2.

1. De Son, is die heldere lamp des Heeren / ende des Hemels / hy de Ouchheid voor eenen God gehouden / in 't Hebreuwisch genaamd Schemelch, afkomstig van het woord Schammelch, dat in 't Chaldeeusch zoo veel als dienen betekent / wyl hy door zyn licht, een warmte, en rypheid aan het aard- en boom-gewas gevende / een groote Dienaar van de zichtbare waereld kan en mag genaamt worden / is volgens de beeldsprakige Godgeleertheit een gepast zinnezynt van Christus, de Sonne der gerechtigheid, dat groote licht der waereld, de opgang uit der hoogte, die insgelijc is de knegt des Vaders, ja welke door zynne menschverding en geboorte aan de waereld is opgegaan /

en

en gekomen/ met om gediend te worden/ maar om te dienen,
en zyne ziele te geven tot een Ranftoen voor veelen.

Dog om dat de Heidenen miffende het geleide van Gods Geest,
de natuure des Hemels niet wel hebben verftaan/ alzo bevind
men datze ook wonderlyke dwalingen gehad hebben nopens dit
grootte Hemel-licht, en dit niet alleen/ maar zy hebben teffens
ook grootte gedagten van de Son gehad; die niet flegts als een
zinnebeeld van eene eerwaardige Godheid/ of van hünne Goden
aunmerkende/ maar om die oorzaak hebben vele Heidensche
Volkeren, de Son zelf als een God geëerd en gebied/ geofferd/
en aangebeden/ gelyk men uit de dwaalingen der Perfianen zien
kan/ die hem eerden onder de benaaminge van Mitra, en hiel-
den voor den Grootften van alle Goden: dit kan men ook
zien ten lafte gekgt van de Egyptenaaren, Phoeniciers, Tarters,
ja zelfs van de verftandigfte Grieken en Romeinen; waar by
men ook de Indianen, en meer andere Volkeren volgen mag*.

II. Zyn Aangezigt nu (staat 'er) was gelyk de Sonne, die
't grootfte/ zuiverfte/ schoonfte/ en kragtigfte licht der waereld
is: men leest dat Moses aangezigt blonk toen hy met God ge-
fproken hadde op den Berg Sinai, en wel zodanig/ dat hy ge-
noorzaakt was zyn aangezigt te dekken, om met het Volk te
fpreken: eene glansch zoo wonderlyklych/ dat 'er de Joden
van voorgeben/ dat 't aangezigt van Moses heerlyker dan de
Son geblonken heeft.

Dog

* De Egyptenaars noemden hem *Horus*, waar na de uuren zynde *Ho-
rae* genaamd, hünne benaming hebben. Schoon nu alle *Waereldwyze*
eenparig niet geloofd hebben, dat 'er maar eene Son was, blykt egter
middagklar uit Gods Heilig Woord, en den Sterren-Hemel ontdekt het
ons genoegzaam, dat 'er geen twee, maar flegts eene Son is, die het
Aardryk by beurtwiffeling verligt; schoon wy anders toefaan, dat vee-
le sterren ook als zoo veele Sonnen zyn.

De Son, nu, dat rond en overgroot Lichaam, en Licht, de God der
geneezinge, om haare koefterende en geneefende kragt wel eer genaamd, en
bekend by de Heidenen onder de naam van *Apollo*, *Aesculapius*, *Her-
cules*, enz. is een Lichaam, 'over welkers Schoonheid ende werkinge de
Heidenen hen zoo zeer verwonderden, en verwondert hebben, datze die
Goddeleyke eere bewezen, als reeds gezegt is, *Jer.* XLIII: 13. Ja ook de
Israëlieten zelve, 2 *Reg.* XXI: 3. en *XXIII*: 4, 5, 11. *Ezech.* VIII: 16.

De Manicheen waanden de Son te wezen een drieboekig Schip: nader
trof het *Anaxagoras*, die de Son noemde een brandende steen: een an-
der noemde die om dat dezelve zig als goud vertoond, een Gouden
klomp: en dat verder ging, *Plato* de pronk der *Philosophen*, of *Wysgeee-
ren der Heidenen*, gaf de Sonne den naam van een zichtbaar Beeld Gods.

Dog nog oneindig heerlyker glansch, en Majesteit fchitterd
van Jesus af/ zelfs ten opzichte van voortreffelyke gaven/ en ver-
wonderenswaardige hoedanigheden aan zyne Menschheid medege-
deelt: Dat zag men

a. Op den Berg Tabor, daar hy van gedaante verandert
wierde, en zyn aangezigt blonk gelyk de Son.

b. Dog heerlyker/ doe hy hem aan Johannes in den staat der
Heerlykheid op Pathmos, 300 Cap. I. als hier ter plaatze/ ver-
toonde als de Sone Gods, want zyn aangezigt (staat 'er in
my Text) was als de Sonne. Dat is/ zoo schoon/ zoo glanzig/ en
heilschpuende eben als de Sonne schynd in haare kragt. En geen
wonder! immers hy is de waare Sonne der Gerechtigheid; hy
hem is een schitterglans van Majesteit en Heerlykheid; hy is
het licht der waereld; het licht ende blydschap zynet Kerke,
ende tot verschalkunge zynet vyanden.

Ziet eens met opmerkinge de oovereenkomfte/ of gelykenisse
van de Sonne met de Heere Jesus, en hoe te regt van hem mag
gezegd worden/ dat zyn aangezigt blonk als de Sonne, en hy
daar by vergeleken word.

I. De Sonne is onder andere lichten het schoonste, maar nu/
wie erkend niet Christus als de schoonste onder de menschen kin-
deren/ *Pf.* XLV: 3. 't welk meede is waaragtig ten aanzien van
de Engelen zelve/ dien hy zoo verre overtreft als de Son de man-
dere sterren: hy is wel een mensch uit de menschen, *Heb.* II:
11. *Joh.* I: 14. maar ook te gelyk veel schoonder dan de overri-
ge menschen kinderen/ en dat in alle manieren/ ten opzigt van
voortreffelyke gaven, en verwonderenswaardige hoedanigheden
aan zyne menschheid medegegeeft/ waar meede ik my thans met
uitvoerig ophoude: zegge alleen/ hy is het omdat hy Gods cie-
lyk lusterbeeld op de volmaakste wyze vertoond/ en gevolgslyk
nevens God boven alles beminnelyk is/ *Jef.* LIII: 11. *Heb.* VII:
26. zoo is hy schoon gelyk de Son, als gy hem aanmerkt in
zyne Godheid: O! wat leit 'er dus eene gadeloze voortreffelyk-
heid/ uitmuntendheid/ schitterende Glansch/ en weergalozes He-
mel-Majesteit op hem/ en dus is hy waarlyk veel schoonder
dan de menschen kinderen; ja dan den Hemel-son zelve van
wien hy de Schepper is.

En wil men meer/ uit 't gezegde volgt/ dat hy is de eeuwige/
Eeuwige/ en ewige Soone Gods/ het afschynzel van 's Vaders
Heerlykheid, *Heb.* I: 3. en dus bezittende alle de aanbiddelyke
Schoonheden, welke aan den waaragtigen God eigen zyn/ in de
gestaltenisse Gods het geen Roof agtende Gode even gelyk te
zyn, *Phil.* II: 6. beglansf met alle de schoone volmaakheden
Gods, als;

1. Onafhankelijkheid.
2. Eeuwigheid.
3. Overalteenwoordigheid.
4. Onveranderlijkheid.
5. Alwetendheid.
6. Almagtigheid / en wat diez meer is.

II. De Sonne is zuiver en zonder smette/* de Heere Jesus is dus ook zonder eenige vlekken, geheel onbesmet, niet alleen als God, zynde dus een licht waar in gantsch geen duisternis is; maar ook als mensch, Heb. VII: 26. want zoo bezit hy een onbevleete en allerzuiverste Heiligheid, zynde / en in zyn natuure zonder Erfzonde, en in zyne daaden geheel volmaakt, en onzondig, en dus zoo volmaakt schoon, dat 'er niet een vlekje of smetje van eenige zondige vuilheid aan hem was / maar niets als een allerzuiverste en volmaakste en heilige schoonheid / zie Luc. I: 35. 1 Pet. II: 22. Joh. VII. 46. 2 Cor. V: 21. enz.

III. De Sonne heeft een Glansch die geen ooge des menschen dragen of geheel aanschouwen kan; ziet dit volmaakt in de Sone Gods; Open. I: 17. Doe ik hem zag, (te weten zoo als zyn aangezicht was gelikt de Sonne schynd in haare, kragt, volgens vers 16.) viel ik als dood aan zyne voeten.

IV. De Sonne deeld alle licht en glansch aan de Maan mede / en zonder dez lue heeft hy ook / en geeft van zig geen licht, zynde in zig zelve een donker ligchaam; 't is byzonder dus ook van Jesus waar / uit zyne volheid deeld hy ook aan de Kerke inede alle hare glansch, heerlijkheid en licht, zulks is alleen van hem waarragtig / en buiten zyne bijzondere genade en bovennatuurlyke verlichtinge en bestralinge zyn de Gelovigen niets met al: Joh. XV: 5. Luc. II: 32.

V. De Hemel-Son helpt den dwalenden, te regte / en is tot een wegwizer, en Leydsman; maar de Heere Jesus bekeerd den fondaar van de dwalingen zyns wegs, ende leid hem op de rechte bane / en in 't spoor der gerechtigheid, Joh. VIII: 12, 14. Pf. XXXIII: 3. XXXII: 8.

VI. De Sonne is de Baarmoeder en de herboozt-bzengster van alles dat 'er gegeneerd word / ende wakt, maar dooz de Christus zyn

* 't Is wel zoo dat door behulp der beste Verrekykers 'er ook zelfs zwarte vlekken aan de Son gezien worden, maar zulks schynd toevallig te zyn, 't zy van eenige globen die dezelve passeren, of ten opzigt van (zoo als eenige willen) eenige verbrande stoffe, waar van hy zig ontdoed, of van eenige brand- en voedzel-stoffe, die daar na toefchiet, welk laatste om veel redenen egter niet waarschyneelyk is. Zie myn Werk over Jer. XXXI. in de Noten, daar ik zulks in 't brede weerlegd hebbe.

zyn ook alle dingen gemaakt, en zonder hem is niets gemaakt van het geene dat 'er gemaakt is, Joh. I: 3. want gelikt dat groote licht aan den Hemel de Sonne, zoo veel als het leven, en de beweging in alle planten, enz. verwekt / en onderhoud / zoo ontspunt ook alle leven des Geloofs, des Geestes en der genade van hem de ware Sonne der Gerechtigheid, en dus is hy alleen hun levenskragt, Pf. XXVII: 1.

VII. De Sonne ontfekt het geen verborgen is / de Heere Christus met zyne ogenzalve / opent de ziele-ogen, op dat de kinderen Gods zien het geen in hem / en al veel booz hen verborgen was / namelijk de verdorvenheden, en de snoode boesem-zonden, 1 Cor. IV: 5.

VIII. De Son in de Lenten vernieuwt het aartryk; maar de Heere Jesus vernieuwt ook den geest des gemoeds, en maakt de Gelovige tot nieuwe Schepzelen, 2 Cor. V: 17.

IX. De Sonne weten wy / zuivert en reinigt de lutz, zoo ook de Heere Jesus heeft de reinigmakinge der zonde dooz hem zelve ten wege gebracht, Hebr. I: 3.

Geluklik die maar van deze Son worden verlicht, bestraalt, beschienen, en verwarmd, en zyne gestadige invloed ontwaart worden / O! dezulke zullen hem / wiens aangezichte was als de Son, dan ook eens ten geenen dage niet alleen in zyn volle glansch, en luister zien gelikt hy is; maar zy zullen ook hem eens gelikt zyn / als dewelke ook eens zullen blinken als de Son in het koningryk des hannes Vaders.

D. Van zyne voeten gewaagt eindelikt de Heilige Balling en Ziender, aldus: ende zyne voeten waren als pylaaren van vuur; betreken met Cap. I: 15.

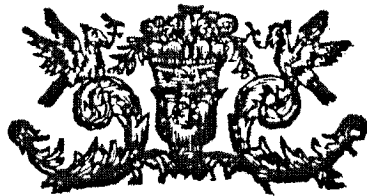
Dooz deze zyne voeten verstaan wy zyne Gangen, die hy houdt in zyn Heiligdom; dat die nu waren als Pylaaren van vuur, kan aanduiden / hoe dezelve in hem als een verheerlykt koning aangemerkt / zuiver, Heilig, en rein zyn, vol van Goddelijke glansch, hooge Hemel-Majesteit en Vuur-vlammende Heerlykheid, en dat byzonder /

1. Tot hulpe van zyn Kerk, hier nog strydende op aarde / zoo als zelfs in de tien vervolgingen der Roomsche Keizeren, en in die der Rooms-gezinden, die eenige willen dat de Tien der Heidensche zyn te boven gestogerd / gebreken is / gelikt zulks tot aan het einde des waerelds zal stand-geppen.

2. Ende tot verdervinge van zyne Vyanden, daar mede snel ende stantvastig boozgaande / zoo als een verstandige dit berder kan ophelderen / en uitbreiden uit dat geene / 't welk ik daar van reets byeder geschreven hebbe over Cap. I: 15.

KORTE TOE-EIGENING.

We besluiten deeze redevoering kostelyk aldus / ('t geene een verstandige ligctelyk verder kan uitbreiden;) dat waarlyk in weiniger oogten deeze straalen van hem de Sonne der gerechtigheid zegt glinsteren / vooz wiens glansch zelf de Son verduisterd / en alle ligt verbleekt; ja waar vooz de H. Zeraphynen met hunne vlesken hunne aangezichten moeten bedekken. Dat 'er weinige heelaas zyn / die deeze heerlykheid, als eene heerlykheid des Eniggeborenen aanschouwen in den Spiegel van zyn Woord, en na dat zelve beeld in gedaante tragten veranderd te worden van heerlykheid tot heerlykheid als van des Heeren Geest! Dat Jesus als nog by de meeste geen gedaante of heerlykheid heeft / waarom zy hem zonden begreuen. Weinige zyn 'er die deezen Koning der eere hulde bieden / die zig aan zyn Ryktaf in diepe ootmoed onderwerpen: de meeste willen niet dat hy Koning over hen zoude zyn; niet bezeffende dat hy ook eenen yzeren Schepter heeft / waar mede hy zulke zyne vyanden zal aan stukken slaan als Pottebakkers vaaten. Wenschelyk was het dat zelfs des Heeren kinderen zig meer verblydden in deezen hunnen Koning, dat zy meer uitgingen uit hun zelden / en uit de waereld / om hem dien geesteliken Salomo eerbiedig te aanschouwen met die Kroone van luister en heerlykheid, waar mede hy gekroond is! dat ze meer juchten over die eere van hunnen Koning, hem meer de kroone op het hoofd zetteden / en zig meer in hem zegerpik roemden! **Q**! het moest hen gaan als de koninginne van Scheba, in welke toen zy Salomons wysheid, en alle zyne heerlykheid zag / als geen geest was: geen geest moest in hen overblyven / welke zig over hem niet verwonderde, geen adem, die hem niet loofde; geene krachten, die hem niet verheerlyken zouden / en dienen! zy mogten wel alle Schepzelen te hulpe roepen / om gezamentlyk met hen deezen Heer groot te maaken, zeggende / al wat adem heeft, love den Heere! Amen! Halelujah!

AAN.

AANLEIDENDE GEDAGTEN

OVER

OPENBARINGE XIII: vers 18.

Alwaar van den *Antichrist* word voorzegt, dat zyn
getal is het getal eenes menschen, uitmakende
't getal 666.

De Grieken, de Latynen en Hebreen zyn gewoon haar Cyffer-getal uit te drukken dooz de Letteren van haar A. B. Inzonderheid hadden de Grieken een gewoonte / dat zy in haare geheimenissen agt gaven op 't getal der Namen / gelijk by haar vooz heilig geshouden wierd de Riviere *Neilos*, de Nyl, omdat zy bevat 't getal der dagen des Jaars 365.

ν	50
ε	5
ι	10
λ	30
ο	70
ς	200
	<hr/>
	365

Eet h

Om

Om dit getal van den Antichrist uit te vinden / zyn zeer veel Namen in 't Grieks bedagt / die wel dat getal 666. uitmaken / maar niet zyn 't getal eenes menschen, als by voorbeeld.

Ιταλικά Ἐκκλησία,

Italiaansche Kerk.

ι	10
τ	300
α	1
λ	30
ι	10
κ	20
α	1
ε	5
κ	20
κ	20
λ	30
η	8
σ	200
ι	10
α	1
<hr/>	
	666

Παραδosis,

Overleveringe.

π	80
α	1
ρ	100
α	1
δ	4
ο	70
σ	200
ι	10
ς	200
<hr/>	
	666

Θε̅Ϟ

Θε̅Ϟ ε̅ιμι ε̅πι γαιης,

Ik ben een God op aarde.

θ	9
ε	5
ο	70
ς	200
ε	5
ι	10
μ	40
ι	10
ε	5
π	80
ι	10
γ	3
α	1
ι	10
η	8
ς	200
<hr/>	
	666

Η̅ μιττα η̅ παπικη,

De Paapsche Misse:

η	8
μ	40
ι	10
σ	200
τ	200
α	1
η	8
π	80
α	1
π	80
ι	10
κ	20
η	8
<hr/>	
	666

De

De Oudbader Irenæus l. 5. cont. Hær. Cap. ult. die A°. 170. geleest heeft / of 200. Jaar na Jesus geboorte, cozdeelde / dat die is Larcinos in 't Grieks; hy die zeer beroemd was als de eerste Rekenaar van dit getal, heeft 't dus gecyfferd.

ΑΑΤΕΙΥΘ.

λ	30
α	1
τ	300
ε	5
ι	10
υ	50
ο	70
ς	200
	<hr/>
	666

Alzoo deeze Irenæus een Discipel was van Polycarpus, en die wederom van onzen Johannes, zou 'er zig eenige schyn konnen opdoen / of hy dit als uit de eerste hand by de naaste overlevering had; te meer om dat de Westersche Kerk altpd de Latynsche word genagend. Schoon men daar tegen kan inbrengen / dat men dus dit getal ook in meer andere naamen / zelfs van eenige Geleerde / en regtzinnige Mannen zou konnen vinden / en dat men altpd wel in 't oog diende te houden / dat het moet zyn een getal eens menschen, waar dooz de bezondere naam word uitgedrukt niet van een bezondere gebeurtenis, plegtigheid, of zaak, maar van een (let wel) bezonder mensch, die daar dooz dan ook nog van alle andere onderscheiden word / zodat niemand meer zoo eene naam dyaagd.

Joh.

Joh. Foxus, Dounam de Antich. L. 6. C. 4. zegt dat die Naam is Romanus in 't Hebreeuwisch.

רמענוש

ר	200
מ	40
ע	70
נ	50
ו	6
ש	300
	<hr/>
	666

Dog dit is wedzom op zig zelfs geen naam van een mensch, en dus het getal des menschen, daar wy eigentlyk na zoeken moeten / alzoo men dus anders op veelerhande wyze dit getal kan vinden / en niet eenige schyn op het Beest, de Roomsche Paus toepassen / des wy ook hier aan geene toestemming konnen geven; dus dan al nader komen de hier na volgende uitsyfferingen, waar uit ieder het beste kan kiezen.

#ff

Vice

Vicarius Dei Generalis in terris.

Gods generale Stedehouder op Aarden.

V	5
i	1
c	100
a	
r	
i	1
u	5
s	
d	500
e	1
i	
g	
e	
n	
e	
r	
a	
l	50
i	1
s	
i	1
n	
t	
e	
r	
r	
i	1
s	
<hr/>	
	666

NB. Dit staat juist (300 men wil) met gzoote goude letters boven het Pauselijk Paleis te Romem / en is juist ook de naam eenes menschen, waar dooz de Paus van Romem zig van alle andere menschen onderscheid. *En*

En Vicarius Dei filii,

E	
n	
v	5
i	1
c	100
a	
r	
i	1
u	5
s	
d	500
e	
i	1
f	
i	1
l	50
i	1
i	1
<hr/>	
	666

Dat andere het vinden in de naam van Ludovicus, schoon ook de naam, en dus het getal eenes menschen zynde / is wat verre gezocht / te weten dus:

Ludovicus.

l	50
u	5
d	500
o	
v	5
i	1
c	100
u	5
s	
<hr/>	
	666

Het moet dog een naam zyn / niet eigen aan deeze / of geene Koningen, die aan 't Beest hun magt leeren; ook niet aan besondere / maar aan alle Pausen eigen / en eben zeer gemeen.

Signi-

Significatie of betekenis over de letters van het A. B. C. naar den 10den letter verdubbeld/ en niet de 10 vermeerced in het Cyffer, en dan geadderd; maakt 't getal van 666. op 't Beest, en den Paus van Romen.

A	B	C	D	E	F	G	H	I	K	L	M	N	O	P	Q	R	S	T	V	W	Y	Z
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	20	30	40	50	60	70	80	90	100	110	120	130	140

Het eerste getal
blyft dat de Paus is

Het Beest.

D	—	4	} Paus is het Beest
P	—	60	
a	—	1	
u	—	110	
s	—	90	
i	—	9	
s	—	90	
't	—	100	
B	—	2	
e	—	5	
c	—	5	
s	—	90	
t	—	100	
		<u>666</u>	

Het tweede getal
blyft/ welke Paus
zult is; te weten

Den Paus van Romen.

D	—	4	} Den Paus van Ro- men.
e	—	5	
n	—	40	
P	—	60	
a	—	1	
u	—	110	
s	—	90	
v	—	110	
a	—	1	
n	—	40	
R	—	80	
o	—	50	
m	—	30	
c	—	5	
n	—	40	
		<u>666</u>	

't Is opmerkelijk dat (volgens Pareus) 'er gelezen werd een Op-schrift in Boeken te Romen, en Benonies gedrukt/ en opge-draagen aan den toen regerenden Paus, met naame Paulus V. dat ook dit getal behelsde; te weten/ aldus:

Paulo V. Vice Den.

5.50.5.

5.1.100.500

f 666

Dit is ook al opmerkelijk dat juist zoo veel cyfferingen, en gissingen op de Paus van Romen konnen toegepast worden/ en in het Beest op meer dan eene wyze zaamenloopen/ waar van 't ons lust nog 't een en ander te laaten volgen by wege van toegift.

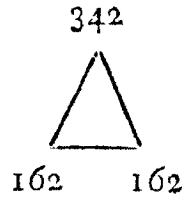
Zeker Geleerd Heer/ heeft / zoo als bekend is/ nog niet veel slaaten geleden/ wegzom anders dit trachten te vinden/ hy toont dat die naam niet is *λαρην* of *לורין*, daar het oude en veel latere in gezocht hebben/ dewyl deze vereischten daar in niet gebonden worden/ en die namen gemeen zyn aan alle die te Romen, of in 't Latium wonen: maar hy meent dat alle deze vereischten worden gebonden in de naam PAPA. Om dit getal van 666. in de naam PAPA te vinden/ zoo stelt hy/ dat deze naam driemaal moet herhaalt worden/ en dat in deze drie Talen/ Hebreeuws, Grieks en Latyn? En waarom? Om dat de naam van Jezus op 't kruis in deze drie Talen was geschreeven. En dus is dat groote Raadsel zyns crachtens gebonden/ daar zoo veel Geuwen te vergeefs na gezocht is/ als waar van zyn Gezw: zegt / *εὐρεκα*, dat is/ Ik heb het gevonden. Dan maakt men de Talletteren in deze drie Talen op/ en die met mallanderen adderende/ maken te zamen uit 666. op deze wyze:

נשפ, Hebr.
ΠΑΠΑ, P. Grieks.
PAPA, Latyn.

De letters van de eerste Naam in 't Hebreeuws maaken uit	162
De derde naam in 't Latyn PAPA	162
De letters van de Griekse naam <i>ΠΑΠΑ</i> . P.	342

666

En op dat hier geen twyfel overbleef/ behoort hy 't op eene Ma-
thematische wyze / door een Triangel of Driehoek / op deze wyze:

en besluit dat deze Triangel vooz de Roomsche Kerk niet zoo ge-
makkelelyk zal doozgeflukt worden/ als de Ronde Omtel in de Misfe.

Dze zoo hoog opgegeve Demonstratie heeft eerst geen de minste
fehningzond / en ten tweede slyd ze tegen vaste gronden.

Zu houde staande met anderen / die dit dus weerlegd hebben / voor
eerst, dat ze zonder eenige grond is. Want waar is eenige grond /
dat deze naam Papa, dzienmaal moet herhaalt worden / daar geen de
minste aanleiding toe gegeven word / Openb. XIII: 18. want 't is
een erbarmelyk gebolg / Jefus Naam stont dzienmaal aan 't kruis /
ergo moet de naam van zyn tegenpartij / den Antichrist, dzienmaal
herhaalt worden / en dus valt de geheele uitrekening van zelfs in duigen.

Maar genomen dat deze grond al wierd toegestaan / zoo slydze.

Ten tweeden tegen andere ontegenzeggelyke gronden: want

A. Gestelt zynde / dat die Naam PAPA dzienmaal moet ge-
schreven worden zoo moet die niet geschreven worden in 't He-
breeuws, of met Hebreeuwse letters, dewyl de Joden die niet
zouden hebben konnen lezen / alzoo zy de Hebreeuwse tale niet
verstonden / gelyk blykt uit Jozephus, die een Priester was / en
egter die taal niet verstond; en dus is dat opschrift niet geschre-
ven met Hebreeuwse letters, maar in 't Syrisch met Syrische
letters; of Syrophænisch, op dat het van alle de Joden, die uit
Syrien op 't Paasfeest kwamen / zoude konnen gelezen worden.
Want dat de Heere Jefus Syrisch heeft gesproken / weten de Ge-
leerden / en dat zy te Jerusalemi Syrische letteren gebruikt hebben /
blykt uit de egte en oude Joodsche Penningen, die geen Hebreeuw-
sche, maar Syrische letters hebben.

B. Schryft hy 't woord niet twee letters \aleph ; maar wie geeft
hem daar vege toe? Waarom kan men het niet schryven maar
niet eene \aleph , gelyk \aleph , גלה, קבה en dus zal 'er geen 162.
maar 161. uit voortkomen.

C. Wat grond is 'er om de Hebreeuwse letters tot tallere-
zen te maken / dewyl dit nog in Gods Woord, nog by de Joden
gebruikelijc is?

Wat

Wat in de tweede plaats de Griekse naam betyft / die schryft
hy ΠΑΠΑ Ρ.

Maar 1. dit slyd tegen de Griekse taal, die schryven niet
met een dubbelde, maar met een enkele p. Π. en hebben op 't
einde een Σ. πάπας. Zie Suiceri Lex. in 't woord πάπας. Dus
is hier een P te veel / en een S te weinig / 't welk dan een groote
verandering in 't getal van 342 maakt / en dat wel ziende / heeft
hy dit woord vermeerderd en verminderd / om zyne stelling goed te
maaken.

2. Hy voegt by dit Griekse woort de Griekse letter P, zyn-
de de eerste letter van POMA, om daar dooz te toonen / dat hier
dooz verstaan moet worden de Papa van Romem: dog wie zou
konnen raden / dat deze eerste letter by verhoorting de naam van
Romem juist beteekent? of stont op 't kruis alleen I. N. R. I. en
stont die naam niet voluit / en moest 'er dan niet ten minsten staan
I. O. M.

3. Maar voozal / waarom voegt hy deze letter P. alleen by de
Griekse naam, en niet by de Hebreeuwse of Latynsche naam,
daar zy zoo wel by behoorde te staan / als by de Griekse, om
het onderscheid te maaken? En wie ziet uit dezen allen niet / dat
hy deze letter by de andere twee heeft agter gelaten / om dat dan
geen 666, maar 866 zoude zyn uitgebragt / en dat hy by gebolg
alles na zyn eigen fantasie heeft opgegeven / om / het koste wat het
wilde / zyn 666 te binden in de driemaal herhaalde naam van Papa?

Het derde woord PAPA in het Latyn levert hem ook uit 't getal
van 162. Maar hoe? 't Is bekent / dat de Latynen maar 7 tallere-
zen hebben / welke wy ook uit haar hebben overgenomen / en die
zyn M. die 1000 D. die 500. C. die 100. L. die 50. X. die 10. de V.
die 5. en de I. die 1. beteekenen. De andere letters, als de A, de
B, de E, de P. beduiden geen getal. Zoo dat in de letters P. A.
P. A. geen getal en is. En zoo 'er al een getal uit op te maaken
is / zo zal de A. een / de P. zesien / na de ojder der letters, uit-
maaken / en derhalven kan men hier in geen 162, maar alleen 34
binden.

Eindelyk / waarom moet men de naam van Papa alleen maar
in drie talen schryven? Waarom niet in 't Arabisch, Africaans,
Parsisch, Perseans? Is de Openbaring alleen geschreven vooz
de Kerk in 't Westen, en niet vooz de Kerk in 't Oosten, en moe-
ten die geene ook in 't laatste dit getal des Beests niet verstaan / die
geen van deze drie talen en verstaan?

Hier houd by dat het zeer te verwonderen is / hoe die Geleerde /
en anders by ons geagte Schryver heeft zig konnen laten ont-
ballen / dat deeze uitrekening (om dus een ieder een diepe midzult te
geven / dat hier in zig iets Goddelyks opdoed) hem in een punt des

tyds

tyds te vinden / gegeven is / daar men duidelyk zien kan met hoe veel studie, en overleg / om het dog zoo te vinden / alles is ingerigt / zoo als geroond is. Dus schryd dan ook zyn Leerw. zig niet in staat gebonden te hebben om deeze / en meer diergelyke tegens hem uitgebragte redenen nopens dat sijnk te wederleggen.

Die dan van God niet wysheid begaast is / rekene dit getal des Beests. God heeft niet gewilt / dat wy tzaag zyn in 't onderzoeken van deeze tyd / en in 't lezen van de Historien van deeze zaak.

HET EEUWIG EUANGELIUM,

VERKONDIGD AAN DEN GEENEN DIE OP
DE AARDE WOONEN, TER OPWEKKINGE
OM GÓD TE VRESEN, EN HEM HEER-
LYKHEID TE GEVEN, OMDAT DE UURE
ZYN'S OORDEELS GEKOMEN IS;

VERTOOND

UIT

OPENBARINGE XIV: vers 6, 7.

Ende ik zag eenen anderen Engel, vliegende in 't midden des Hemels, ende hy hadde het eeuwig Euangelium, om te verkondigen den geenen, die op de aarde wonen, ende allen natic, ende geslagte, ende taale, ende Volke: Zeggende met een groote stemme, Vreesd God, ende geefd hem heerlijkheid: want de ure zyns oordeels is gekomen. En aanbidt hem die den Hemel, ende de aarde, ende de zee, ende de fonteynen der wateren gemaakt heeft*.

D 't verhandelen deezer woorden gedzagen wy ons deetwyse / dat wy

- A. De woorden op hun zelve wat nader zullen beschouwen / en dan
- B. Dezelve wat nader in hunne vervulling zullen aanwyzen.

Wat

* NB. Deeze stof had ik verhandeld na de vrezelyke en gedugte Aardbeving en verwoesting den 1 Nov. 1755. te Lissabon, en elders voorgevalen; dog also ik zedert op den jongsten Staten Biddag daar over eene ample beschryving gedaan heb uit Nab. 1: 5, 6, 7. die reets 't ligt ziet, heb ik de Inleiding, en Toepassing nu 'er afgelaten.

Wat wederom aanbetreft het eerste, te weten de woorden op hem zelve beschouwd / daar in staat ons onderscheidentlyk te letten:

I. Op de verkondiging van 't eeuwig Euangelium aan alle die op de aarde wonen. vers 6.

II. Op de voornaamie inhoud deszelfs / of de groote zaak, waar op daar in aangedrongen word / met de bygevoegde reden van dien. vers 7.

Rekens het Eerste, daar van zegg de Heilige Ziender, en hoogblijgende Euangelische Arend, aldus: Ende ik zag eenen anderen Engel vliegende in 't midden des Hemels; ende hy hadde het eeuwig Euangelium, om te verkondigen den geenen die op de aarde wonen, enz.

De groote Heraut, en verkondiger van 't eeuwig Euangelium, word besimpeld met de naam van een Engel, en wel met die van een andere Engel.

Wat Engelen zyn / weeten wy / en is hier de plaatze niet om van te spreken: ook is het bekend dat het grondwoord Engel betaald / eigentlyk een Gezante beduid / en dat in deeze Openbaring zeer dikwerf van de dienst der Engelen gewaagd word: voorzigt komt 't woord Engel daar in meermaalen dan eens voor van de ongeschapene Engel van Gods Aangezicht / de Soone Gods, dien grooten Aards-Gezant, maar dan eens / en wel gemenslyk voor eigentlyke geschaapene Engelen. Immer als wy het gezigte van Openb. X: 1. naaukeurig overwegen / daar Johannes eenen anderen sterken Engel zag afkomen, zoo moct men door denzelven niemant dan de Soone Gods * verstaan / zoo als uit het gantsche verband, en al 't geene van hem getnigd word / blykt: die ook Cap. XX: 1. van Johannes gezien was / als hebbende de Sleutel des grooten Afgronds, en magt over de Heilsche Draak, 't geen wederom op niemant dan de Soone Gods, die de Sleutelen heeft der Helle, en des doods, en de Satan overwonnen heeft / toepasselyk is. Dog doorgaans word die naam in Johannes Openbaring gebezigd van geschapene Engelen, welker dienst God in en omtrent de Kerk, en in het uitvoeren van zyne oordee-

* Dit blykt: (1) Omdat hy met zoo veel nadruk een sterke Engel word genaamd. (2) Omdat hy bekleed was met eene wolke, en een Regenboog boven zyn hoofd was, gelyk zyn aangezicht was als de Sonne, enz: welke vertoning veel te Majestueusch is, dan op eene geschaapene Engel toe te passen; behalven dat iets diergelyks omtrent Gods Soon ons vertoond word Cap. I: 15, 16. en Cap. IV: 3. (3) Omdat hy ons als tegenwoordig in alle plaatsen, en almachtig door het zetten van zyne rechter voet op de zee, en den slinkeren op de aarde vertoond word, vers 2.

deelen omtrent de vyanden deszelfs gewoon is te geduyken: en zoo moct men hier door dezen Engel ook zulk eene geschaapene Engel verstaan / zoo als blykt / omdat hy hier eenen anderen Engel word genaamd / waar door hy duidelyk van de Soone Gods, of dien anderen sterken Engel, Cap. X: 1. vermeld / word onderscheiden; gelyk hem straks daar op vers 8. ook nog eene andere Engel zal volgen. Ondertusschen word hy hier niet alleen eene andere Engel genaamd ter onderscheiding van die / waar van Cap. X: 1. (verbeeldende de Soone Gods zelve) gewaagd was; maar ook vooral ter onderscheiding van 't geene staat / Cap. VIII: 13. daar Johannes insgelyks had gezien eenen Engel (even als hier) vliegende in 't midden des Hemels, en ook roepende met eene groote stemme, waar mede hy ook het wee (even als hier) uitdonderde over de geene die op de aarde wonen. Zoo nu Johannes niet gezegd had in myn Text: ik zag eenen anderen Engel, maar slegts ik zag eenen Engel, zoo zou men mogen gedacht hebben / of hy door den zelve verstand die zelve Engel, waar van hy Cap. VIII: 13. gewaagd had; te niet omdat de woorden aldaar zoo vele overeenkomst met myne Textwoorden hebben *.

Deze Engel nu stond hier voor als vliegende in 't midden des Hemels. Door dien Hemel versta ik niet de Lugt, maar den derden Hemel zelve / wat de letter, en het eigentlyke van dit gezigte aangaat / schoon wy aanstonts nader zien zullen dat door dien Engel, en deszelfs vliegen in 't midden des Hemels, nog andere Personen en zaaken verbeeld zyn. Zoo had van deeze Engel een lighaam, en vleugelen, met welken hy vloog, even als de Engelen ons dus meermaalen niet alleen als bekleed met lighaamen, maar ook voorzien met vleugelen voorkomen / en verbeeld worden: men zie onder anderen Jcf. VI: 2, 6. Ezech. I: 6. Daarom de Cherubim, zynde beelden der Engelen, in

de
* Men zou egter mogen vragen, hoe Johannes weeten kon dat dit eene andere Engel was? Ik antwoorde.

1. Mischien ter oorfaake van eene andere gestalte, en gedaante, waar in hy dezelve zag, onderscheiden van die der vorige, waar door de eene mensch ook van de andere te onderscheiden is.

2 Omdat, schoon hy ook met een groote stemme riep, hy egter door zyne stem, en geluid van de vorige zal onderscheiden geweest zyn, even als wy menschen.

3. Omdat hy had 't eeuwig Euangelium in zyne banden, gelyk als wy nader zien, en onderzoeken zullen, hoe en waar aan Johannes kon weeten dat hy dit eeuwig Euangelium had; te weeten om dat hy het als eene Rolle, of Perkament in zyne handen, of in zyne mond had, het geene hier nog de plaats niet is.

de Tabernakel, en Tempel ook vleugelen hadden. Of nu de goede, zoo wel als de quade Engelen ook eigentlijk subtiel, en heereijlike vlugge lighaamen hebben / is hier de plaats met om van te spreken / schoon de geleerde Professor Leurtius zulks niet zeer veel waarschynlijkheid betoogd heeft. Althans Johannes zag dezen Engel vliegende in 't midden des Hemels, schoon nochtans niet met de oogen zyns lighaams, maar in den geest zynde / volgens Cap. I: 10. Cap. IV: 1. en dus als in eene verrukkinge van zinnen, op hoedanige wyze de Kerke zig gewenst op aan de Profeten pleegd te openbaren, waar van by andere gelegentheden breder gehandeld is / en hier agter dit werk by wege van een toegift nog zal gehandeld worden / 't geene hier de tyd niet toelaat / wordende hem tussens vertoond eere geopende Hemel, en by genedigd derwaarts op te koomen, Cap. IV: 1. des het te minder iemand vreemd moet vooskemen / dat hy dien Engel zag vliegen in 't midden des Hemels, alzo hem de Hemel zelve ook als geopend in den geest vertoond was / alwaar hy dus ook een Throon gezet / en vele andere heereijlike dingen gezien had.

Ondertusschen twyffelen wy 'er niet aan / of door het een / en het ander van dit gezigte is aan Johannes, als door een heereijlike zinneprent iets anders verbeeld; gelijc bog alle andere gezigten zinnerebeeldig moeten worden genomen / en dus ook even dit zelfde.

't Is waar wy willen hier een eigentlijke Engel grenzins uitsluiten / voer zoo verre Sed de dienst der Engelen* (gelijc wy zagen) ontziet zyn Kerke op meer dan eene wyze gewoon is te gebruiken / als blykt uit Ps. XXXIV: 8. Hebr. I: 14. maar wy denken dat ons door dezen Engel verbeeld zyn zekere Leeraars

* Zeer wel zegd Coccejus 'er van, de dingen, die in de Kerke geschieden, worden de Engelen toegeschreven, om dat ze niet zonder den dienst der Engelen geschieden. Dog schoon hy dien niet uitsluit, verstaat hy egter bezonder 'er de Leeraars door, daar door verbeeld, als hy 'er dit byvoegd, zeggende: wanneer God verwekt Predikers van 't Euangelium, die openbaar mogen spreken, en God hun eene deure opend, zoo dat bunne prediking voort-gaa, en aangenomen word, dan vliegt als een Engel in bet midden des Hemels.

† Ik kan niet begrypen hoe 'er ymant zyn kan, welke dit gezigte geheel en al zinnebeeldig neemt, en zonder hier aan een eigentlijke Engel te denken, wien Johannes op zekere wyze gezien had, alleen 'er direct Een, ofte meer Leeraars door verstaan wil: want dan zou men alle de volgende, en vorige gezigten dus ook geheel zinnebeeldig straks kunnen nemen, zonder het minste aan iets letterlyks, of eigentlyks, dat Johannes zou in den geest vertoond zyn, te denken: ook zou men mogen vragen, of dan Johannes al, dan niet iets gezien heeft? Zoo hy niets gezien heeft, dan heeft hy immer een Engel gezien met vleugelen, en wel vliegende; nu heeft hy geene Leeraars in den Hemel vliegende kunnen zien;

in zekere tyd-gewrigt, hier na nader te bepaalen; te meer omdat de verkondiging van 't Euangelium eigentlijk het werk der Leeraars is / en omdat ook de Leeraars meermalen / zelfs in dit boek der Openbaring, onder de zinnebeeldige benaaming van Engelen vooskomen / als blykt uit Openb. II. en III. Pred. V: 5. Mal. III: 1. vergeleken met Marc. I: 2. zie ook Gal. IV: 14. **En** nuwens onze Geleerde Rant-tekenaars zyn met ons in dat zelfde begrip / zeggende: door deezzen Engel worden verstaan de getrouwe Getuigen, en de Leeraars des Euangeliums. Zy verstaan 'er dus meer dan eene Getuige, en Leeraar door / en dat ook niet ten onrechte / alzo door een en het zelfde zinnebeeld meermalen in Johannes Openbaring meer dan eene Persoon, of zaak verbeeld word. - i alzo het kennelyk is / dat Cap. II. en III. door dien eenen Engel, aan wien Johannes telkens belast word te schryven / meer dan eene Opziender dier Kerke bedoeld word.

Dezen Engel zag nu Johannes hier vliegende; te weten / met eene groote snelheid, even als eene snelvliegende Arend, en na alle schyn al heen en weder; of rondom den Throon Gods ende des Lams, aan hem te voren Cap. IV: 2. als in den Hemel geplaatst / vertoond / en geplaatst in 't midden des Hemels, als in een tezenbeeldig Heiligdom, zoo als wy straks daar van nog nader iets ter opheldering van het letterlyke van dit gezigte zullen melden.

Dat nu deze Engel dus van hem wierd gezien / als vliegende, kan ons verbeelden.

- De heilige yver, en gestadige werkzaam bezigheid der getrouwe Leeraars in Gods Kerke, als hebbende dag, of nacht geene ruste, volgens Cap. IV: 8. Jes. VI: 3. Cap. LXII.
- Haare vlugheid, geswindheid, en onvermoeitheid in 't werk des Heeren, hen toebertouwd / Jes. LXII.
- De snelheid, en onverwagtheid van de uitvoeringe van Jehovahs oordeelen, en wel op eene tyd / waar in men het allerminste daar op zoude bedagt zyn / en veel eer zoude zeggen; Vrede, vrede, en geen gevaar.
- De onwederstandelykheid derzelve / even als het geene tot ons gevlogen hond / doorgaans schielyk, en onverwagt hond / en niet kan voorgekomen, ofte tegengestaan worden.
- De aanhoudentheid van hunne predikinge zedert dien tyd / die hier bezonder bedoeld word / en wy by de vervulling zullen

bygevolg een zekere Engel, welke hem egter ten zinneprent van zekere Leeraars zeer gepast konde verstreken: anders had hy immer niets gezien.

ken aantonen; even gelijc Johannes hem al vliegende zonder verpoefinge zag.

f. De uitgebreidheid van dien in zoo vele landen, en gewesten; even als dien Engel vloog zoo het fchynnd/ fchoon wel in 't midden, of de middelste ftreck, egter van 't eene einde des Hemels tot aan het andere.

Doortg zag hy dien zelven Engel juist vliegende in 't midden des Hemels: dit baard in de eerste opflag die bedenkung/ hoe Johannes denzelven kon zien vliegen in 't midden des Hemels, zoo men hier een eigentlyk gezigte aan hem in den geest vertoonnd/ voozintfeld; aangezien de eigentlyke Hemel* zoo oneindig ruim van ons moet begrepen worden/ dat Johannes onnogelyc weten kon/ of die Engel juist in 't midden deszelfs vloog, het zy dan ten aanzien van deszelfs breedte, en verbaazende uitftektheid; het zy ten opzigt van deszelfs hoogte, en verbaazende hooge Chooren, en verwonderlyke hooge Hemel-bogen.

Edog men moet weten / dat volgens Cap. IV: 1, 2, 5, 6. aan Johannes in den geest deeze Hemel vertoonnd is als een tegenbeeldige Tempel, zoo als God daar eertyds zyn Throon boven de Arke des verbonds had opgerigt / van welke Throon Cap. IV: 2. daarom ook woꝝd gemeld / en zoo als daar waren in 't Heilige van dien Tempel juist zeven vuurige Lampen, waar van vers 5. gewaagd woꝝd. Dergelyc Cap. VII: 15. Cap. VIII: 1, 3, 4. Cap. XI: 1, 2. en voozal vers 19. als ook Cap. XV: 5, 6. Wird nu aan Johannes dien Hemel vertoonnd als een ruime tegenbeeldige Tempel, zoo kan men ligt begrypen / hoe hy dien Engel als vliegende juist in het midden deszelfs / zig in den geest zeer wel kon verbeelden / of zulks aan hem in den geest vertoonnd zyn; het zy men zig dit midden van verbeelde / als het midden tuffchen de onderfte vloer, en bovenfte zoldering, of als het midden tuffchen beide de wanden, en zy-muuren van dien tegenbeeldigen aan hem vertoonnden Tempel.

Maar de vraag is / wat na den geestelyken zin, dooz dit midden des Hemels, daar hy deezen Engel zag vliegende, te verstaan zy? 't Is by my voozal klaar / dat men dooz deezen Hemel, of dien tegenbeeldigen Tempel, aan hem vertoonnd / zoo als wy zagen / hier de waare kerk moet in 't gemeen verstaan / waar van de Tempel, gelijc wy weten / en elders overvloedig te vinden is / een gepast voor- en zinnebeeld is; behalven dat het uit verscheide plaatzen blyft

* Dat 'er eene eigentlyke, en plaatselyke Hemel is, en den Hemel niet alleen eene verberelykte flaat beduid, heb ik ergens, Sonne-klaar bewezen, en ik denk niet dat iemand my dit ooyt zal durven tegenspreken, zonder zig aan groote ongerymheden bloot te stellen, en tegen de Schrift regelregt aan te kanten

blyft / dat ook de Kerk zelve / voozal onder 't N. T. onder de benaming van den Hemel / en een Hemelryk, om vele redenen / thans niet te melden / voozkoond: vergelijc Cap. XII: 1. en dus zullen wy allengskens nader komen / om te ontdekken wat men juist door het midden deszelfs / of van dien Kerk-Hemel te verstaan hebbe / waar in Johannes in het bezonder deezen Engel zag vliegen?

Zoo 't my het naaste toefchynnd (want wy agten dat 'er niet een eenig woord, of zaak overcollig en te vergeeffelyc / zonder eenige bezondere beduidenis te hebben / in de Openbaringe voozkoond.) is daar door verbeeld;

- a. Dat de Leeraars in dat tydgewrigt, ('t welck hier bedoeld werd / en wy op het slot ober de verbilling nader zullen betogen) zig niet met eenigzins uit menschen vreeze schuyf hielden / en gelijc wel eer in velden, Boschen, en Schuilhoeken, het woꝝd gingen prediken / maar nu niet hunne geloofs-belydenis openlyc en rondvozig vooz den dag kwamen / zoo dat zy van allen kouden gezien en gehoord worden; even als deeze Engel, vliegende in 't midden des Hemels, beter / en aan alle kanten kon gezien werden / dan of hy elders in een afgelege hoek dat werk verrigtde; waarom ook Jesus om dergelyke redenen voozkoond Cap. XXII: 2. als de boom des Levens in het midden van 't Nieuw Jeruzalem; als komende dus van alle kanten best aanschouwd woꝝden.
- b. Dat de Leeraars in dien tyd / hier bedoeld / op een klare en voozfchynende wyze de zuivere Leere der waarheid openlyc / en bymisdig zouden verkondigen / even als tekenen die in het midden van de lugt en Hemel gezien en gehoord woꝝden / veel klaarder, dan of zy elders in een hoek gebedden / vernomen woꝝden: (Zouwens zoo verklaard het ook de vermaarde Coccejus, § 198. De Antichristo, zeggende: De H. Geest heeft met kragt uit de hoogte aangedaan veele Leeraars, die de Evangelische Leere openbaar zouden betuigen; welker prediking van dien tyd niet ophield: als ook ober Cap. XIV: 6. en 11.

Doortg zag Johannes deezen Engel als hebbende het eeuwige Euangelium. Niemand wagte van my / dat ik my thans ober de betekenis van 't woꝝd Euangelium, of de bezondere inhoud van dien / enz: zal uitlaaten / daar mede (wilde ik uitweiden) zou gemaklyc eene halve Leerrede alleen konnen gebuld worden / en dat duid thans myn bevel / nebeng de ruimte deezer stoffe niet; ook woꝝd dat van onder anderen jaarlyks ober de 19 Vraage van de Heidelbergfche Catechismus opzettelyc gehandelt. Alken zeggen wy flegts niet een woꝝd / dat gelijc 't woꝝd Euan-

gelium eigentlijk zegd eene goede en blyde tyding, zoo als de Griekſche Schryvers * ons grondwoord in dien zin doozgaanſch blygen/ als ook de 70 Griekſche Overzetterſ/ 2 Sam. XVIII: 27. En wyl 'er geene betere, en blydere tyding kan bedagt worden/ als die van de komſte van Dozſt Meſſias in het vleeſch, en 't heuchelike einde van dien/ de verloffing van een dood- en doemwaardig zondaar/ zoo als dit de voornaamſte inhoud van 't Euangelium is/ zoo word het zelve te recht eene goede, en blyde tyding genaamd/ Luc. II: 10. daar de Engel tot de Herders zede; ik verkondige uw groote blydſchap (eigentlijk ſtaat 'er/ ik euangelizere uw) dat uw heden geboren is de Saligmaaker, e. 13: vergelyk Jef. I. II: 7.

Ondertuſſchen ſchynde hier mede te ſtanden de voornaame inhoud van 't geene deeze Engel ingevolge dat Euangelium zoude verkondigen/ daar op uitkomende dat de ure van Gods oordeel was gekomen, het geene in de eerſte opſlag nergens nunder/ dan na zoo eene goede, en blyde tyding ſcheen te ſwemen. Edog daar op diend.

- I. Dat het Euangelium in eene andere opzigt zoo wel vloeken, als beloften, en zegeningen in zig beheld: waarom Paulus te recht zegd: Indien iemand den Heere Jeſus Chriſtus niet lief heeft, die zy eene vervloeking, Maranatha, 1 Cor. XVI: 22. 2 Theſſ. I: 8.
- II. Dat de meerte tydingen, die tot vreugde en blydſchap van eenige ſyden/ doozgaanſch tot droefheid van ſijn/ die 'er geen deel aan hebben/ bevonden worden; ja! wel eens tot nadeel van anderen/ en dat het hier ook zoo met de zaak gelegen is.
- III. Dat de verkondiging van de ure van Gods oordeel over de vyanden van de Kerk (zoo als wy dit oordeel hier moeten begrypen/ gelyk wy in 't vervolg nader zien zullen) waarlyk eene goede, en blyde tyding vooz Gods Volk is/ en ter hunner verloffing, en rechtvaardiging van hunne goede zaak ſydelik; daarom ſtaat 'er Cap. XVIII: 20. na dat daar 't oordeel over de Antichriſt, het geeftelyk Babel was groeffend/ aldus: Bedryfd vreugde over haar gy Hemel, en gy heilige Apoſtelen, ende gy Propheten; want God heeft uw oordeel aan haar geoordeeld. zie ook Cap. XII: 17, 18. Cap. VI: 10. Cap. XIX: 1, 2, 3.

IV.

* Zoo zegd Ariſtophanes elders: Ik wil uw hoofd kroonen, die zulke goede tyding brengt; overmits zy den geenen met Kroonen pleegden te eren of ευαγγελιον, euangelion, dat is Bodentoon te geven, die als Bodentoon van goede tyding waren.

IV. Dat het niet duifter blykt uit het zesde vers, hoe ook in dat Euangelium meet zaaken/ als de ure van Gods oordeelen begrepen zyn/ en voozal uit het begin van het zevende vers, zoo als wy ſtrafs daar over verder zien zullen.

Dit Euangelium nu word nader genaamd het eeuwig Euangelium. Eeuwig word dit Euangelium genaamd/ niet als of het zelve nog in de eeuwigheid aan de verdoemde in de Hel, en zelfs aan de Duivelen zal gepredikt/ en hen op bekeering nog daar dooz hoope van zaligheid zal gegeven worden/ gelyk eenige wel zonden willen/ als het welke ten eenemaal tegen Gods Woord, waar in zoo dikwels onbepaald van eene eeuwigheid der ſtraffe, of een eeuwig verderf word geſprooken/ en zelfs tegen den inhoud deezer Openbaringe aanloopt/ daar van een rook der pyniging, die opgaat in alle eeuwigheid, en; met zoo veel nadruk gewaagd word* Cap. XIV: 11. Cap. XIX: 3. Cap. XX: 10. Maar eeuwig word het genaamd:

- a. Omdat de dingen/ die daar in begrepen zyn/ reets in Gods eeuwig Raads-beſluit, en den eeuwigen Vrede-Raad tuſſchen Vader en Soon beſloten zyn: vergelyk 2 Sam. XXIII: 5. Hebr. XIII: 20.
- b. Omdat het zelve tot aan den afloop der eeuwen ſtond gepredikt en verkondigd te worden.
- c. Omdat God na dat Euangelium tot in eeuwigheid den zondaar zal oordeelen, en zig een tegelyk na de inhoud deeze zelfs tot in eeuwigheid zal moeten ſchikken/ zonder dat 'er in eeuwigheid enig redres, of appel op vallen zal/ Rom. II: 16.
- d. Omdat het ook eeuwige en onveranderlyke waarheden in zig beheld.
- e. Voozal ten eeuwig Euangelium, ten aanzien van de ſtantvakti-

* Dit loopt ook aan tegen de gezonde reden, ontleend van Gods boogſte Majesteit, Heiligheid, en Regtvaardigheid: want de zonde begaan zynde tegens de boogſte Majesteit van God, zoo betaamd het hem die ook met de hoogſte, en dus met een eeuwige ſtraf, boven welke niets lagers is, of bedagt kan worden, te ſtraffen; en alzo de zondaar zulk een vermaak in de zonde ſchept, dat hy, zoo het hem gegunt wierd, garme tot in eeuwigheid zoude willen zondigen, zoo betaamd het God, om volgens zyne Heiligheid, en Regtvaardigheid tot in eeuwigheid te toonen, hoe zeer hem de zonde miſhaagd, en hoe noodzaakelyk hy die beide tydelyk en eeuwig moet ſtraffen; te meer, daar de zondaar onder het gevoel der ſtraffe, wegens de ondraaglyke pynen niet zal konnen nalaten God te laſteren, en zig dus telkens van nieuws der toorn Gods als een ſebat moet by opklimming, en aanhoudentheid vergaderen: zie Cap. XV: 11. en Rom. II: 5.

vastige, beflendige, en onverhinderde verkondiging desz: Iſs zedert dezen tyd / welke hier bebeeld word / en wy by de vervulling nader zullen aantonen: want daar voor dien tyd Gods Getuigen als dood lagen op de straten, daar zouden de trouwe Leerars thans ten geopende deure vanden / die niemant konde sluiten / en hun woord, en dienst zoude niet meer als voren zoo konnen onderdrukt worden / waar zy volke loop hebben tot aan 't einde der waereld.

Dit eeuwig Euangelium nu had* deze Engel, en dat zag Johannes, om het zelve te verkondigen. Ge weten na de Letter moet men zig verbeelden / dat hy het had in zyne mond, geschreven op eene lange Rolle, of Pergament, na de gewoonte dier tyden / of in zyne hand, en daar mede vloog door het midden des Hemels. Het eerste moet niemant bevreemden: want schoon deze Engel tussens riep met eene groote stemme, zoo kon hy egter aan Johannes wel verbeeld zyn als het zelve in zyne mond te hebben / gemerkt ook de Soone Gods Cap. I: 16. aan Johannes vertoond was / zoo als uit zyn mond ging een tweesnydend scherp zwaard, niettegenstaande ook even te voren vers 15. aan den zelve eene stemme als van vele wateren was toegesproken.

Het einde waar toe deze Engel dit eeuwig Euangelium had / was om te verkondigen den geenen, die op de aarde wonen. Mogelyk dat het iemand wat onzigen voorhoofd / zoo men dit tussens eerst na de Letter wil nemen / hoe een Engel het eeuwig Euangelium kon verkondigen: Dog dat dit gezicht eerst letterlyk moet genomen worden / en Johannes in den geest waarlyk eene eigentlyke Engel gezien hebbe / is ons te voren gebleken: zoo ook deze Engel alleen uit een, of meer Leeraars had bestaan / dan had hy de eigentlyke Leeraars ook zien vliegen in 't midden des Hemels, welke eigentlyk vliegen wel aan Engelen, maar niet aan Leeraars eigen is: ook word van dezen Engel niets ongetyds na de Letter vermeld / gemerkt de Engelen ook toen / en altyd getoond hebben belang in de zaligheid der menschen te hebben / en van ouds al begeerig waren om in de verborgenheden des Euangeliums in te zien: gemerkt zy ook de eerste Euangelie-Boodschappers aan de Herders in Bethlehems Velden zwoest zyn / en wy lezen van een woord door de Engelen gesproken,

* Mogelyk dat het by iemand in bedenking komd, hoe de Engel toen reets dat Euangelium had, daar het gantsche Euangelium, of de Schriften des N. T. in die tyd, toen Johannes zig op Patmos bevond nog niet in het ligt was; edog hy kon een enkel Euangelium van de een, of andere Euanelist gehad hebben, welks inhoud dog zaakelyk met de overige accoord stemd; als by voorbeeld dat van Matheus, die het eerste, en alcrvroegste zyn Euangelium heeft geschreven, zie Luc. 1: 1, 2.

ken, Hebr. II: 2. Gouwens het was ook een Engel door welken Gods Soon de inhoud dezer Openbaring aan Johannes heeft te kennen gegeven / Cap. I: 1. Cap. XXII: 16. Een staat er niet / dat hy het eeuwig Euangelium verkondigde, maac dat hy het had om te verkondigen den geenen, die op de aarde wonen, 't welk kan zeggen / dat hy dat Euangelium of in zyne mond, of in zyne hand had / zoo als het dog daar toe ingegeven is om het door den dienst der menschen* te verkondigen den geenen, die op de aarde wonen.

De Personen nu aan wien dit eeuwig Euangelium zou verkondigd worden / zyn de geene die op de aarde wonen, ende alle Natie, ende geslagte, ende taale, ende Volke.

Erwyl de geene die op de aarde wonen hier schynen onderscheiden te worden van alle Natie, geslagte, taale, ende Volke, zoo vald 'er bedenkeghyheid / wie men door de eerste, in onderscheiding van de laatste te verstaan hebbe? Zin durf niet wel zeggen / dat dez: hyn / die op de aarde wonen in 't gemen de Leiden van de waare Kerk, en door alle Natie, geslagte, taale, ende Volke, alle onbekeerde juist zouden verstaan worden / of door die laatste bepaaldelyk de Heidenen van allerlei Taale, en Natie, alzoa aan hun berden reets te voren al lange het eeuwig Euangelium was verkondigd, en men zig hier (gelijk wy staals by de vervulling zien zullen) een byn laater, en zeker bezonder rydstip moet voorszellen / waar in zulks zoude geschieden. En dus verstaan wy door de geene die op de aarde wonen, in onderscheiding van de volgende /

A. De geene die tot het Roomsche Ryk, en den Roomschen stoel behoren / zoo wel in het Politique, en Waereldsche, als in 't Kerkelyke en Geestelyke, en dus het gantsche Antichristendom, dewyl het zelve in dit Boek der Openbaringe afbebeeld word door een Beest, opkomende uit de aarde, en die geene welke het Beest aanhangen / en aanbidden, worden genaamd alle die op de aarde wonen, en wederom (even als hier) de geene die op de aarde wonen, en nog eens de geheele aarde, welke zig agter het Beest verwonderden, Cap. XIII: 3, 8, 11, 14.

Wozts verstaan wy door alle Natie, ende geslagte, ende taale ende Volke, in onderscheiding van de eerste,

B. Alle Inwoonderen, of liever allerlei zoort van Inwoonderen

* Hier tegen sryd niet, dat hy in 't volgende vers riep met een groote stemme, vreesd God, enz: want men kan dit als een voorszrift aanmerken, gegeven aan de trouwe Voorgangers der Kerke om huune Bet: predikationen daar na in te rigten.

ren van de gantsche aarde zonder onderscheid / van wat spraake, afkomst, zeden, manieren, of godsdienst die ooit waren; waar doo? dan eene wydere uitgestrektheid van de verkondiging des Euangeliums zederd dat bezondere Tyd-stip, of die bezondere uure van Gods oordeel, in 't volgende vers vermeld / en welk hier voorspeld was / bedoeld word / zullende nu het Euangelium meer dan eenigen tyd te vooren zyn loop hebben / en haar gseluid van nieuws doorgaan over de geheele aarde met de tyden der Reformatie, en van de daar mede verknogt gaande aanbangelijke val van Babel, of het Antichristendom, hier eigentlyk / als wy stazals nader zien zullen in de vervulling / bedoeld.

De bezondere inhoud nu van die verkondiging van 't eeuwige Euangelium doo? dien Engel bestond hier in / dat hy (volgens vers 7.) Zeide met een groote stemme, vreesd God, enz.

Dit roepen met een groote stemme duid aan /

- I. De bezondere heilige yver en ernst, waar mede deeze Dienst-knechten des Allerhoogsten Gods in dit juiste Tyd-vak, hier beoogd / en stazals nader te melden / zonden aangedaan zyn.
- II. Hunne groote vrymoedigheid, en onverzaagdheid, waar mede zy in dien tyd zonder eenige schroom voo? menschen, zelfs voo? den Paus, voo? Koningen, en Keizers, voo? Cardinalen, Biscoppen, Abten, en Prelaaten, voo? hunne Bullen, Edicten, bedreigingen, en vervolgingen zonden aangedaan zyn. Ziet hoe dit de plicht is van regtschaape Leeraars, Jes. LVIII. 1.
- III. Dat het zaaken van zeer groot gewigt, en aangelang waren / waar van de ere Gods, en der menschen zaligheid op eene bezondere wyze afhangen / welke dus niet langer moesten verswegen, maar luidkeels uitgeroepen en verhoord worden.
- IV. Het groot en algemeen gerugt, het welk hunne prediking, en verkondiging van dit eeuwige Euangelium in dat bezondere Tyds-gewrigt doo? de geheele waereld maaken zoude / zullende niet alleen in alle landen en plaatsen gehoord worden / maar ook van dat gebolg zyn / dat een ieder die het hooren zoude / daar van de ooren zonden klinken.
- V. Ten laatsen / hoe juist in dat zelfde Tydsgewrigt 'er een algemene slaapzucht, en stille gerustheid zoude bevonden worden / waar uit allerlei slag van menschen onberwagt moesten wakker gemaakt worden / als mede welke ontselkenus zullis in de harten van velen / zelfs van veele Grootten der Aarde, zoo Waereldlyken, als Geestelyken zoude verwekken.

Het

Het geene nu doo? deezen Heraut wierd nitgeroepen / was dit / Vreesd God, en geefd hem heerlykheid.

Wy zullen ons thans niet in het breede uitlaaten over de Vreesze Gods*, dat laat wederom ons besit met toe / en daar van hebben wy reets in ons Werk over de Deugden en wandel van een Christen, in 't breede gehandelt: wy zegg'n stetis niet een woord / dat die bestaat in een diep ontzag, en heilige eerbiedigh: id waar mede men is aangedaan voo? Jehovahs gedurte Majesteit, uit aanmerking van eige nietigheid, en zyne opperste hoogheid, kragt welker men vreesd hem te vertoornen doo? de zonde, en hem in alles tragt te behaagen / zie Spreuk. III: 13. Cap. XII: 13. En zo is de vreesze des Heeren hem als een Cherub voo? 't Eeuw'g zyns harten / om den ouden Adam der zonde / ende der quaetheit daar banten te sluiten.

Gepast word in 't bezondere in deeze Tyds-omstandigheid, die hier bedoeld word / op de vreesze Gods aangedrongen; niet alleen om dat thans alle vreesze voo? Gods naam schiep hy Groot en klein verbannen te zyn; maar ook om dat te deezer tyd alle vreesze voo? menschen de overhand nam / en om te toonen / dat niet Gode meer moest gehoorzaamen, dan den menschen, en dus geene menschen meer als te vooren moest ontzien; zelfs geene vreesze toonen te hebben voo? de Paus, zyne Ban, zyne Vari-caansche Blixemen, voo? Inquisition, dagvaarden, enz: zelfs niet voo? het vervolgen te vuur en te sweerd, of voo? eene werc: de Martelaars-dood. Allerbezonderst / om te toonen / dat / (ge-spi't 'er aansonts op volgd) nu de uure van Gods oordeel, welke zeer gedugt / en ontzachtlyk was / gekomen was; des blypke een tegelyk van wat Staat, of conditie hy ook wezen moogt / moest gewelt en bewegen worden om God te vreezen, wyl hi hem is eene vreeszelyke Majesteit, en het vreeszelyk is te vallen in de handen van den levendigen God; om te zeggen / Heere, als ik uwe reden gehoord hebbe, heb ik gevreesd! Hab. III: 2. en wederom; de hayren myns vleeschens zyn te berge gerozen van verschrikking, ende ik hebbe gevreesd voor uwe ordeelen.

Zulk eene dog die God regt vreesd, staat niet alleen in zyne

Qh 3

ge

* Veel min zullen wy thans spreken van de slaavertige vreesze, waar mede de Godloze bevangen zyn in den dienst des Heeren, alzoo genaamd, om dat het hen gaat even als de Slaaven, die op de Galeien zittent, en hunne riemen gedurig in 't water houden en roeyen, dog niet uitlyft voor het werk, of liefde tot hunne Oversten, maar enkel uit febrick-en vreesze voor de slagen, zynde dus maar een gedwonge ootmoed, en 't werk van regte Hypocryten en geveinsde, als welke de Duivelen zelfs doed 't zitteren; gemerkt die hier gantsch niet bedoeld word.

gemeenschap als op eenen hoogen berg, en nederziende tot in de sichte van den diepen afgrond van elende, en rampzaligheid, waar uit hy was opgetogen / zoo vreesd hy / en omhelsd die God al bevende / en is dus niet alleen fierd beangst om wederom in dezelfde in te storten; neen maar hy beschouwd ook met diep ontzag van daar als van een hooge berg, en veilige schuilplaats alle de oordeelen, en beroeringen, die 'er voorszallen op de aarde, en zoo in de aard der Regtvaardige voozzende het kwaad, is het dat hy zig verbergd, daar de slechte heeren doozgaan / en worden verschijlit / want dus kan hy zeggen: de Heere is myn licht, en myn heil, voor wien zoude ik vreezen? hy is myns levens kragt, voor wien zoude ik vervaard zyn? Pf. XXVII: 1. en wederom uit Pf. XLVI: 2, 3, 4. God is ons eene toevlugt, ende sterkte: hy is kragtelyk bevonden eene hulpe in benauwdheden. Daarom zullen wy niet vreezen, al veranderde de aarde haare plaatze, ende al wierden de bergen verzet in het herte van de zee! Laaten haare wateren bruizen, laaten ze beroerd worden, en.

Het tweede, waar toe een ieder hier opgewekt word / is Gode heerlykheid, te geven. Het Grieksche woord doxa hier en elders heerlykheid, vertolkt / komd over een met het Hebreeuwische woord Cavood, afkomstig van een woord dat gewigte betkend / en zegd zoo veel als dat overwigte van heerlyke Deugden, en pysswaardige Volmaakheden, dat 'er by God is / en in alle zyne wegen en werken, zoo der natuur, als der genade, gelyk ook in zyne redigste oordeelen doozzaald / en waar dooz hy boven alle de geschapene swakheid der eindige Wezens oneindig uitminnt / en daaron alle eer, lof, en roem alleen overwaardig is / zoo als wy ook daar van elders* reets breder gesproken hebben. Zie Deur. XXXII: 3. Openb. IV: 11. Cap. V: 12, 13.

Als begypt nu ligtelyk / dat Gode heerlykheid te geven, geenzins zegd / als of het redemmagtig Schepzel iets tot vermeerdering van zyne hoogste heerlykheid zoude stamen toebrenge: neen hy is dat oneindig verheven boven alle lof en prys, en dus kan geen Man hem profytelyk zyn: zie Rom. XI: 35, 36. Maar het zal zeggen / die gadeloze heerlykheid die in God is / te erkennen, en met mond, hart en al zyne daaden te beiyden, te roemen, te pryzen en te verkondigen, en anderen daar toe op te lichten / en gaande te maaken; eben als 'er staat Pf. XXIX: 1. Geef den Heere, gy kinderen der menschen, geef den Heere eere ende sterkte: geef den Heere de eere zyns naams.

Zeer gepast wederom in dit Tyd-stip, en volgens het hegt-

ver-

* Zie ons werk over de Staat van een Uitverkorene voor, onder, en na zyne bekeering, IIIe Deel, over 2 Cor. III: 18.

verhand met het volgende / daar van een ure van Gods oordeel word gemeld / die gekomen was / bebeeld de Engel een ieder om Gode heerlykheid te geven / niet alleen omdat God ook in en dooz zyne oordeelen wil verheerlyke worden / en daar in zyne hoogste Deugden, als daar zyn zyne oneindige magt, zyne Heiligheid, Regtvaardigheid, en waarheid op eene bijzondere wyze openbaard; maar ook om hen te onderscheiden van hem / die meer eere aan het Beeld, de Paus van Romen, en aan zoo veel gemaalte en gewoande Heiligen, en zelfs aan ston. ne beelden, dan aan den levendigen God opdraegen / die alleen alle eere toekomd.

Dit nu is de reden / waarom de Engel 'er straks bydoch / zeggende: want de ure zyns oordeels is gekomen. Idp werten / maar Salomons zeggen / dat alles zynen bestemden tyd heeft, en dat 'er een tyd is zoo wel om te weenen, als om te lachen, dat ook God alles schoon maakt in zynen tyd; dat hy de onveranderlyke, die alleen de eeuwen kan volduren / en dooz geen eeuwigheid / ofte eeuwen bepaald word / nochtans veranderd de tyden / en de stonden / en met een Jaar zyns welbehagens niet zelden / als het schandelyk misbruikt word / zaamenvoegd een dag der vraake, Jof. LXI. En zoo word hier dan, ook van een uur zyns oordeels, welke gekomen was / gewaagd.

Dooz dit oordeel versta ik hier bezonder een geestelyk oordeel, schoon wel gepaard gaande met eenige lichameelyke exemplare straffen: en dus denken wy hier om de aanbangelike val van 't Antichriendom, dat geestelyke Babel, waar van aansionts in het volgende vers nader gepropheteerd word / zoo als wy straks uit de verbuiling ook nader zien zullen.

Dan dat oordeel word nu gemeld / dat deszelfs ure gekomen was / waar dooz men een zekere bepaalde tyd / by God betaand / en bekend / verstaan moet / op welke het zelve eerst een aanvang zoude nemen; gelyk wy zoo in een ander opzigt / Cap. III: 16. lezen van een ure der verzoekinge, die over de geheele wae-reld komen zal.

De derde pligt, waar toe de Engel hen opwekt / is deeze: ende aanbidd hem. Waar in het aanbidden van God al bestaat; hoe nodig / en nuttig zulks vooz een Christen is; hoe men Gode ook daar dooz eere en heerlykheid geeft; als mede hoe men hem alleen moet aanbidden, zyn dingen / waar van by andere gelegentheid dikwerf gehandeld word / en bezonder alle Jaar opzettelyk over de XLV. Sondag van de Heidelbergsehe Catechismus*.

XL

* Zie ook in 't brede daar van het 2de Deel van myn werk over de Staat van een Uitverkorene voor, onder, en na zyne bekeering.

Alleen merken wy hier thans aan / dat wederom zeer gepast een tegeelk daar toe opgewekt word / om zoo God te aanbidden, wyl hier een Tyd bedoeld word / waar in de geene die op de aarde wonen op eene afgodische wyze de Hostie in de Misse, geelk ook het Beest, den Antichrist, de Heiligen, de Engelen, en zelfs de stemme en levenloze beelden steeds aanbaaden, en zoo veelle eeuwen agter een reets op eene afgodische wyze hadden aanbeden, ontzekkende dus God de eere van aanbedding, die hem alleen toekomt: zoo lezen wy daarom dikwerf in deze Openbaringe van hem / die het Beest aanbaaden, en met nadruk Cap. IX: 20. van hem / welke haar niet bekeerd hadden van de werken haarer handen, dat zy niet en zouden aanbidden de gouden, ende zilveren, ende koperen, ende steenen, ende houten Afgoden, die nog zien en konnen, nog horen, nog wandelen, * dat zy beelden uit goud, zilver, koper, steen, of hout gemaakt / ter eere van zekere Heiligen, welke in 't Pausdom in grote menigte zyn / en daar op eene afgodische wyze, door vooz hem te knielen, verreed / en zelfs aanbeden worden; alwaarom zy hier geene beelden, maar te recht Afgoden genaamd worden; alzo men hier eerd, aanbid, en diend, de geene die van naturen geene Goden zyn / vlak tegen het eerste en tweede gebod van de 10 Geboden, of de Wet des Heeren, waar in de beelddienst zoo nadrukkelikh verboden word / en tegen het geene 'er staat / Cap. XIX: 10. Daar die Engel, welke aan Johannes verscheen / en waken hy wilde aanbidden, zelfs die eere geheel van zig weerde / zeggende; ziet dat gy dat niet en doet! ik ben uw mede-dienstknegt — aanbid God; als welke alleen alwetend is / en ook almachtig, en dus alleen onze noden kend, en magtig is ons daar uit te redden. Trouwens de Goden die de Hemel, en Aarde niet gemaakt hebben / zullen vergaan; des 'er nu dit tot een reden ook blyk word bygedaan / waarom men God alleen moet aanbidden, om dat die het alleen is / die den Hemel, ende de aarde, ende de zee, ende de fonteynen der wateren gemaakt heeft.

Ik

* Het is waar, in 't vorige word ook wel gewaagd van het aanbidden der *Divelen*, edog te recht, om dat het de *Diviel* is, welke die arme menschen dus jaamerlyk verblind, die in de grond daar door word *aangeboden*, en niet *God*, gemerkt hy zig als vermeld agter die *stemme beelden*, en zyn Ryk daar door bevestigd word; even als *Paulus* leerd van hem die den *Afgoden offerden*, dat zy den *Divelen* geofferd hadden, en niet *God*; zynde het *aanbidden* van stemme beelden vandyk in de groot ook niet anders den *afgodely*, vlak slyd g tegen het eerste, en tweede gebod van de wet.

Ik versta dit met zonnige gezins / (zelfs niet ten deele) in eene onreuztylic en geestelyke zin, hoe veelle spraeken in hier anders konde maken / maar enkel na de letter, haarende het andere wy veel te gedzongen / en te ver gezocht vooz. Egter zal ik hier niet onderscheidentlyk van den Hemel, de aarde, de zee, en fonteynen der wateren spreken / hoe veel ik van yder in hee bezonder konde zeggen / en hoe veelle blyken van Gods onreuzdyge magt, wysheid, goedheid, voorzienigheid, enz: zig daar in in 't gemeen / en in yder van dien in het byzonder opdoen. Alleen melde ik nu / dat die yder in 't bezonder hier gepast geneld worden / ondat het God de grote Schepper, Onderhouder, en Bestierder van dien is / welke ontzent die alle wel eens blyken van zyne grote magt, en vzeezelyke toorn geerd / door Tekenen in den Hemel voden / door Aardbevingen, waterfloeden, waterschuddingen, en beroeringen op de aarde, in de zee, en fonteynen der wateren beneden / zoo als wy daar van in onze jongste Boetpredikatie over Nah. l: 4, 5. ter gelegenheid van de ontzacklyke Aardbeving te Lissabon, en elders / ook in dunkt uitgegeven / in 't byde gehandeld hebben / werwaarts wy den Lezer wyzen.

Ten laatste merk ik aan / dat te regte ook dit alles als een reden om God te vreezen, hem heerlykheid te geven / en te aanbidden hier word opgegeven / zoo als top uit verscheide gepaste plaatsen der H. Schrift lichtelyk zonden konnen aantonen; terwyl wy alleen / om ons het naast aan de Openbaring te houden / 'er tot opheldring en besluit niet gepaster / en nadrukkelikhier van zeggen konnen / dan met die zoo opmerkzaam wozden / die wy aantreffen in het volgende XV Hoofdst. vers 3, 4. Groot, ende wonderlyk zyn uwe werken Heere, gy Almagtige God: regtvaardig en waaragtig zyn uwe wegen, gy Koning der Heiligen! Wie en zoude uw niet vreezen Heere, ende uwe naame niet verheerlyken? want gy zyt alleen Heilig: want alle Volkeren zullen komen, ende voor u aanbidden: want uwe oordeelen zyn openbaar geworden.

V E R V U L L I N G E.

Het is nu wel zoo / dat dit Eeuwig Euangelium reets door de Apostelen en hunne brieven en verders Euangelie-boden zeer verre verbruid is onder alleley Volke, Taale, en Natie, bezonder in de tweede Eeuwe, toen de doozbzaak byna gezien wierd door de geheele toenmaals bekende waereld, als door heel Asien, in Syrien, Armenien, Arabien, Perlien, en de

grootste Eylanden van de Middellantsche Zee; door Africa, in Egypten, Lybien, Ethiopien; door Europa, in Griekenland, Macedonien, Thracien, Illirien, Italien, Spanjen, Engeland, en meer andere plaatzen; gelph in de derde Eeuwe in Duitsland, en Helvetien, als mede in Schotland, en zoo vervolgens in de vierde, vyfde en zesde Eeuwe.

Egter denken wy/ volgens onze hier vozen gelegde gronden/ dat de verkondiging van dit Eeuwig Euangelium byzonderlyk haare vervulling gehad heeft in de XI, XII, XIII, en XIV. Eeuwen, en zoo by verbylg tot op deezen tyd toe. Zoo dat wy hier door deezen Engel dan / (zels met onze Geleerde Kanttekenaars) in 't gemeen konnen verstaan die Leeraars, welke/ als 't Antichristendom nu op het hoogste was/ hebben begonnen de waereld tegen 't zelve openbaarlyk te waarschouwen/ en 't zuivere Euangelium van Christus door het Christendom opentlyk te verbyden. En zoo wy de tyden wat nader nabozschen/ zullen wy zien dat het allezins zoo is toegegaan: want als nu 't Antichristendom in de XI Eeuwe tot zulk een hoogten top was gestigerd/ dat men de lighamelyke tegenwoordigheid van 't lighaam van Christus in 't H. Avondmaal opentlyk leerde/ dat de boeken der H. Schrift op lyfstraffe verboden wierden te leezen/ en het menschelyk gezach zoo de overhand nam in de Kerke/ dat men meer vreeze had vooz menschen, dan vooz den levendigen God, meer eere aan den Paus betwees dan aan Christus, en het met het Christendom als scheen gedaan te zyn/ zodat de ware Kerk opentlyk nergens te vinden was; zoo stond reets in den Jaare 1050. in Vrankryk op eenen Berengarius, welke alle vreeze vooz menschen afgelegd hebbeude/ op de trompet van 't Eeuwig Euangelium opentlyk zoo begon te blazen, dat zyn geluid klouk en doozdong door geheel Vrankryk, Duitsland, Italien, en Engeland. En schoon na zyn dood het Antichristendom wederom begon te triumpheren over de waare Kerke; zoo duurde het egter niet lang/ of God/ die de Son van zyn Kerk wel eens doed verdonkeren, maar niet geheel overgaan/ welke eenen Petrus Bruis, enen Henricus Tolezanus, en anderen meer/ welke opentlyk de Leere van Jesus hebben verbedigd; tot dat eindelyk in de volgende twaalfde Eeuwe ene Joh. Waldus met zyne navolgeren, te weten de Waldensen te voorszyn kwamen/ welke zig met alle hragt tegen de Leere des Antichristendoms hebben aangehant/ en den Bybel in gemeene, en bekende taal overgezet/ en welke den standtaart van Jesus Euangelium zoo in Vrankryk, als in verscheide Landstrecken hebben gevestigd; tegen welke Waldensen de Roomsgezinden zulke hevige vervolgingen betwelen/ dat zy aan die geen/ welke zig tegens Wal-

Waldensen opstelden om hen te vanzen, of te vermoorden, den Hemel beloofden/ zodat 'er in korten tyd/ by de tweehonderd duizend Martelaars wierden gemaakt/ en de overige zedding zyn verspreid/ dat sommige de vlugt hebben moeten nemen in andere binden, en sommige zig in de valleyen en spelonken hebben moeten onthouden; egter is het zaad des Euangeliums zoo door hen gezaayd door geheel Europa, als door Duitsland, Hungaryen, Bohemen, Polen; ja door Italien, en Sicilien, dat zelfs de Roomsche Schryvers, als onder anderen Rainerius, van hen moeten getuigen/ dat 'er nooit schadelyker Secte vooz hunne Kerke is opgestaan/ dan de Armen van Lions (want dus noemde men de Waldensen) zoo/ gelph die Roomsche Schryver zelve in zyne Schriften zegd/ om hunne Oureheid (want zy al van de tyden der Apostelen, mag ik zeggen/ oozspronglyk zyn) als om hunne algemeenheid: want gy vind geen land/ daac deeze Secte niet ingetropen is; als mede omdat zy vooz de menschen regtvaardig leven/ alleen aan God geloven/ en niet na laaten nagt en dag beide kleines en grooten te onderwyzen in de leere van de boeken des O. en N. T.

En ziet! zoo is 't Eeuwig Euangelium reets midden in de 11 en 12 Eeuwe verkondigd door deeze Waldensen.

Maar daar na in de 13 Eeuwe stond op ene Joh. Wiclef, Predikant te Oxford in Engeland, welke de Trompet van dit Euangelium opentlyk op de Predikstoel begon te blazen, en wel met zulk eene hragt/ dat niet alleen velen het Pausdom afvielen/ en zig begaven onder de banieren van Jesus, maar dat zelfs Koning Eduard de derde met zyne voornaamste Hofstaat lui sterden naar zyn lieffelyk geklank, hoewel deeze Wiclef daer na/ door Koning Eduard vooz een openbaare Ketter uitgemaakt zynde/ met vele Geloofs-belyderen uit Engeland moest vlieten naar Duitsland, daar hy gestorven is/ en daar 41 Jaaren na zyn dood/ door bevel van Paus Martinus de V zyne beenderen zyn opgezaven/ en verbrand; dog uit deeze asche sprooten in de 14 Eeuwe wederom twee jonge Phenixen vooz; ik meen Johannes Hus, en Hieronimus van Praag, welke eerste, zynde onderwezen van Wiclef, ook wederom zoo begon te blazen op de trompet van 't eeuwig Euangelium, dat zyn geluid doozging door geheel Bohemen, Silezien, Moravien, Duitsland Polen, en meer andere plaatzen, schoon de andere ook niet stil zat/ maar met zulk eene vrymoedigheid en H. yvergeest, zoo te Praag, als elders de waarheid van het eeuwig Euangelium voozplantede/ dat zy beide zyn gedagvaard op het Conclie van Constans, en niet tegenstaande zy een bygeleyds-brief hadden van Keizer Sigismundus, in den jaare

1415, en 1416 als Kettens zyn verbrand: 300 ligchtig was toen nog 't Antichristendom, en 300 zag men doe nog eene donkere wolke den Hemel van Gods Kerke betrekken; tot dat in de 15 Eeuwe de stralen van Jesus, de Sonne der gerechtigheid 300 doorbraaken / dat dezelfs licht nog tot op dezen huidige dag door Gods genade alomme helder dooſchijnd: want eben als Joh. Hus, leggende op den gloeyenden Rooster boozzeide. Nu braad gy Hus, dat is / eenen Gans, maar na honderdt Jaaren zal 'er een zwaan, meenende Lutherus, opstaan; wiens gezang gy niet zult kunnen beletten; eben 30 gebeurde het: want wanneer Lutherus opstondt / begost hy 30 schrykelyk te donderen op de trompet van dit Eeuwig Euangelium, dat, gelikh zeker Schryver zegt / geheel Duitslandt beefde, de duivelen zitterden, en de menschen zelfs zig verwonderden: daarby hoorde men toen ook / hoe in Zwitserlandt eenen Zwinglius', Oekolompadius, Bucerus, en anderen; te Geneve / eenen Kalvinus, Favelus en Rivetus ook 30 begosten opteblaazen / dat nu dit Euangelium verkondigt wierde aan allerlei volken, geslachten, taalen en natien; Zelfs Oostvrieslandt zal deeze waarheit bevestigen / wanneer wy hooren / hoe ontrent den Jaare 1520. Godt de Heer het harte van Graaf Eduard van Oostvrieslandt 30 heeft berouert / dat hy den Bybel heeft gelezen / en daar uit 30 verligt wierdt / dat hy Georgius Apontanus naar Embden zond / om daar op de bazune van dit Eeuwig Euangelium te blaazen / en eene formaate aantestellen / 't welke daarna / door die hier aangekomene Vlugtelingen, om de Religie uit Engelandt verjaagd / als eenen A. Lasko en anderen meer / 30 is voortgezet / als wy tegenwoordig zelve kunnen getuigen; maar dat ook het gelank van onze Hemelsche Competters konk tot andere nabuurige Landſchappen en Steden / tot in Groningerlandt, Westfrieslandt, Hollandt, enz. zodat wy nu waarlyk kunnen en moeten zeggen / dat dit Profeetsche Gezigte nu zyne Vervulling heeft gekregen / en dat nu dit Eeuwig Euangelium alomme aan alle geslachten, taale en naatie woꝛdt verkondigt. Ja wanneer wy 'er bydeden en toonden / hoe dit Euangelium niet alleen in Europa woꝛdt verkondigt / maar zelfs in het onlangs ontdekte Amerika, in de beide Oost- en West-Indien, in Ysland, enz: en hoe daar dagelyk nog al woꝛden toegedaan tot het koningryk van Jesus; konden wy dit woꝛt kilaarder vervuldt zien.

A A N-

AANMERKINGEN

OVER 'T

B E E S T,

Beschreven OPENBARINGE XVII. en Vergeleken met Cap. XIII. en Cap. XIX. en Dan. VII.

Lezen Openb. XIX vers 20. van een Beest en van een valsche Propheet, die de teekenen in de tegenwoordigheid van dezelve gedaan hadden / door welke hy verleid hadde / die geene die 't merkten des Beests ontfangen hadden / en die dezelfs Beeld aanbadden. Dit is een volmaakt afbeeldzel van den Paus tot Romem, ende van zyne Kerken-Raad: want om myn gunstige leezer hier van te overtuigen / zal het genoeg zyn / om voor eerst hem te verzoeken / van zyn aandagt niet te onse gade te slaan op verscheidene afbeeldzels / die de H Geest ons 'er van geeft in eenige Hoofddeelen, van dit Boek der Openbaring van Joannis; voornamentlyk Capittel XIII en XVII vergeleken met Cap. XIX. en Dan. VII. daar zullen wy zien 300 lewendige zekelen van 't Pausdom, dat zy 't Beeld zinde / onmogelyk het ezigeneele maatzel ontkennen kan*.

Voor

* Ik vinde naauwelyks, zegd Pareus, een Uitlegger, behalven Lyra, en Alcasar, welke het een, of het ander Beest (want Cap. XIII. komen twee Beesten voor, waarvan 't eerste uit de zee, vers 1—10. en 't tweede uit de aarde voortquam, vers 11—18.) niet uitlegd van den Antichrist. Zelfs verscheide Roomsche Schryvers, waarvan Pareus noemd Gagnaus, Bellarmius, Libera, en waar by men kan voegen a Lapide, en andere, hebben na veele oude, als Ireneus, Ambrosius, Priscus, Methodius, Arethas, Andreas, enz. gesteld, dat het eerste Beest zy de Antichrist, 't geene ook 't gemeene gevoelen der Protestanten is; dog hoe men hier onderscheid moet maken tusschen 't Beest, en deszels Hoofden, zal hier boven nader blyken. Lutherus zegd in zyne Voorrede over de Openbaring, dat het eene Beest, is het Keiserryk: van die zelve gedagte zyn ook de Gereformeerde Godsgelcerde Bullingerus, Aretius en andere. Trouwens! het schynd niet vreemd, dat men hier ook zelf tusschen het eerste Beest, dat uit de Zee, en het tweede, dat uit de Aarde opkwam, onderscheid moet maaken, zoo als wy hier na zien zullen.

Voor Eerit de H. Apostel Johannes ziet in het dertiende Capittel een gezigte van een Beest, uit de Zee opkomende, hebbende zeeven hoofden, ende tien hoornen.

De Uitleggers stemmen niet elkaanderen over een / dat dit Beest van Johannes het eigenste is als het vierde Beest van Daniels gezigte / waar van hy spreekt Cap. VII. en welk Beest juist ook tien hoornen had / even als dit Beest in Johannes Openbaring Cap. XIII: 1. Terwyl dan dit vierde Beest van Daniel een zinne-beeld is van de Monarchie der Romeinen, zoo volgt hier uit dat het Beest van Johannes Openbaring Cap. XIII. het zelfde zinne-beeld is.

De zeeven hoofden volgens de uitlegginge des H. Geest, Cap. XVII: 9. zijn zeeven Bergen, op welke oud Romēn gezeten was; want 't is bekend dat 't zelfde 7 heuvels, of bergen had / waar van zy ook ontleend heeft de naam van Septicollis, of de stad van zeeven Bergen*, zijnde eertyds also genaamd geworden.

De zeeven hoofden, zijn ook zeeven Koningen, volgens Cap. XVII: 10. ofte zeeven Opper-Heeren, onder welke Regeeringe dat Ryk haar nood-lot heeft doorgelyd. Waar vinden wy nu deze zeeven hoofden in 't Roomsche Ryk, indien wy de Roomsche Pausen als het zevende Hoofd 'er niet onder begrypen? ik vind wel. 1. De eigentlike Koningen. 2. Nadat de Koningen afgeschast waren / de Burgemeesters, of Consuls, welke in derzelver plaatse zijn gekomen. 3. Hoe wyders de Raad van Tienē, of de Tien Mannen (Decemvirs) de regering moesten waarnemen. 4. Hoe na dezen de zoogenaande Gildemeesters tot de Regering kwamen. 5. Daar op de Opperbevelhebbers, of de Dictatores. Deze vyfderlei regeering had ten tyde van Johannes reeds uitgediend / en daar was in die tyd nu een ander / te weten / die der Roomsche Keizers, die te Romēn hun zetel en Residentie plaats hadden; dus staat 'er dan te recht Cap. XVII: 10. de vyve zijn gevallen, ende de een is; de ander is nog niet gekomen.

Dus vind ik alreeds zes hoofden, die den een na den anderen geregeert hebben / dog het zevende ontbreekt ons / en was toen nog niet gekomen.

Wie hebben dan gevolgt op de Keizers, indien het geen Pausen zijn? †

Het

* *Properio Roma vocatur Septem Urbs, alta jugis, toti quæ præsidet Orbi.*

† Men zou het stuk anders ook dus kunnen begrypen, dat het eene Hoofd, dat ten tyde van Johannes nog niet was, zijnde in order het zevende, nog eene andere Regeerings-wyze aanduid, welke nog in 't Roomsche Ryk te wagten stond, te weten, ook wel die der Roomsche Keizers, dog die wel de naam van Romēn gevoerd hebben, maar daar nooit

Het Pauselyk gezag / is dan het zevende hoofd van het Beest; dat is / de zevende Oppermagt van het Roomsche Beest, of Ryk, en daar zegt Johannes te recht van Cap. XVII: 10. dat het in zijn tyd nog niet gekomen was.

Wy zegd verder in dat zelfde vers, dat het zesde hoofd nog in wezen was / te weten / dat der Keizers, welke toen nog op de Throon zaten / toen Johannes dit schreef / zijnde hy zelfde na alle waarschynelykheid te dezē tyd onder Keizer Domitianus op dit zijn Pathmos gebannen.

Sindelph zegt hy dat het zevende Hoofd, nog niet te voorschyn was gekomen / te weten / het Pausdom, dat toen nog niet begonnen was / te gelke met deszelfs Hoofd, de Paus.

Inderdiaat / indien het Pausdom het zevende Hoofd van het Beest niet was / waar zouden wy hebben kunnen vinden de tien hoornen, die de H. Geest op het Beest schilderd / en de welke zonder enig tegenspreken verbeelden de 10 Koningen, volgens de verklaring van Gods Geest Cap. XVII: 12. en Cap. XIII: 1. een Hoorn, een zinnebeeld zijnde van het opper-gezag?

Maar laaten wy eens de Heerschappy van 't Oud en Nieuw Romēn te zaamen nemen / om een en het zelfde Beest uit te maken / als dan zullen wy gemakkelijck op het zevende Hoofd van 't voorszide Beest zien de tien Hoornen, wanneer wy onze oogen slaan op de tien Ryken, die zoo lang onder het paapsche gebied zijn geweest / en waar van 'er nog een groot getal onder zijn / te weten /

Duitsland, Hungariē, Poolen, Sweeden, Deenemarken, Vrankryk, Spangien, Portugal, Engeland, en Schorland: daar zijn 'er juist 10. Indien 'er meer zijn geweest / zoo zijn ze of van te weinig belang / of onder het gebied van de alreeds genoemde.

Voorts was 'er op de Hoofden van dit Beest, een naam van Godslasteringe, volgens Cap. XIII: 1. Oud Romēn heeft dezen naam reeds gebzagen / doe het zig liet normen eeuwig Romēn, en doe de Keizers zig lieten benoemen met de naam van uw Godheid; Nieuw Romēn heet nog op de huidige dag Romēn de Heilighē, of de Heiligste, of de Heilige stoel van St. Pieter; haar

hoofd

nooit hun Residentie gehad hebben, zoo als die hun aanvang zoude nemen met Keiser Karel de Grootē, waar op dan nog zou volgen de regeering van het Beest, of die der Roomsche Pausen, als het agtste Beest, of de agtste Regeerings-form, waar toe men het volgende elfde vers van Cap. XVII. dan zou kunnen nemen, als 'er staat, Ende het Beest dat was, en niet is, die is ook de agtste Koning, en is uit de zeven, en gaat ten verderve.

hoofd doet zig immer ook begooeten met de naam van uw Heiligheid, God op Aarde, onze Heer, * en: zynde warelyk gods-lasterlyke naamen en Tituls, ten hoogsten schaadelyk voor God/ als waar den: een bloot Schepzel, een zondig en sterfelyk mensch zig durft een eere aanmatigen/ die niemant als de waare God toekomb/ welke zyn eere aan geen anderen wil geven/ alzo weinig als zyn lof den gesnedenen beelde, Jes. XLII: 8.

Dit Beest, of Dier nu/ dat Johannes zag/ was volgens Cap. XIII: 2. een Pardel gelyk, en zyne voeten waren als eenes Beers voeten, en zyne mond was als de mond eenes Leeuws. Alle te zaa nen dieren zynde van eenen wreeden en schaadelyken aard, waar door de verscheidene schaadelyke en verderspice toelaggen en hoedanigheden van dit Beest, den Roomschen Antichriest worden uitgedrukt/ die zoo veel zyn/ dat zy niet wel door een eeng schaadelyk dier alleen kunnen uitgebeeld worden. Immer gelyk de Pardel, of Luipaard besaamd is om zyne vlekken, die hy niet veranderen kan/ Jer. XIII: 23. en een zeer snel beest is/ waar door hy gewind is tot den Roof, en waar by Plinius voegt zyne aangenaame reuk, als waar mede hy andere dieren tot zig lokt, en verscheurd, Lib. 8. Cap. XVII. Zoo weet ook dit Beest, de Paus van Rome verscheide schoontchynende gedaantens aan te nemen/ die hy om zyne overgegeventheid tot de zonde niet veranderen kan; om niet te melden/ hoe hy bestaat uit verscheide Volken, van verscheide taalen gewaad, en zeden, gelyk ook uit verscheide ketteryen, dwalingen, bygelovigheden, en: waar door zyne gantsche huid als bevlekt, is/ gelyk ook het gewaad van hem en zyne Geestelyken van verscheide colouren is/ als geschilderd met veel vlakken, waar door hy op 't oog een schoon gelaat vertoon/ en waar onder hy zyne wreede aard verbergt/ en zyne gantsche godsdienst zaamen gelapt is uit verscheide gezindheden van 't Jodendom, Heidendom, en 't Christendom; waar by houd dat hy door de reuk van zyne prebenden, afaaten, welriekende olyen en: de onnozele menschen tot zig weet te lokken ten huime verdere. En gelyk in de tweede plaats zyne votten waren als eens beers, zynde breed, met scherpe klauwen voozien/ zoo weet hy alles onder zig te rusten en te verscheuren, terwyl hy vast staande op de breedte zynre voeten, dat is op zyn kragt, en uitgestrekte

* Wy zullen mogelyk in eene volgende verhandeling een menigte van meer andere zeer nadrukkelyke staaljes opgeven, waar uit blyken zal, aan welke Godslasterlyke naamen, en Eertituls zig de Hoofden van het Oud, of Heidensch, en van het Nieuw, of Christen Rome al hebben schuldig gemaakt.

te heerschappye, niet ligt kan overweldigd worden/ en elk dit beest als een verwoede beer ontziet/ en zyne worde zegt te ontgaan. Ja; in de derde plaats zyne mond was als de mond eens Leeuws, zoo gaan ook schrikkelyke dingen uit de mond van dit Beest, de Paus van Rome, even als de Leeuw verschrikkelyk byld; waarom 'er staat vers 5. En 't zelve wierd een mond gegeven om Godslasteringen (waar van men schrikken moet als of 'er een Leeuw brulde) te spreken; om nu niet te melden/ hoe de wydgaapende Leeuwen-mond, en deszelfs gebul, de bedreigingen ons verbeeld de toorn, wreedheid, en bloeddorstigheid, en verscheurende aard van dien Roomschen Bisschop, en zyne Geestlyken, waar door dit Christen Rome byna 't Heidensch Rome, en de Roomsche Paus de Roomsche Keizers overzeft.

Ook gaf de Draak dat is de Satan, aan dit Beest zyn kragt, zyn Throon, en groote magt; dat is/ zyn boosheid, zyn wreedheid, zyn dwaling, zyne afgoden-diensten, en afgodische eere, zyne heerschappy, zyne zonden, en zyne vervolgingen: dit alles kan men zeer klaar zien/ in de twee groote Perioodes van 't Roomsche Ryk. 't Heidensch Rome is dat niet gewest de stoel en 't middel-punt van alle afgodische eere, en afgoden-diensten, en van de wreedsste vervolgingen, gepleegt aan de Kerk gedurende drie Eeuwen?

Het Papendom, of het Christen Rome, heeft dat nu niet alle haare wreedsheeden/ en afgoden-diensten over geërfd/ en overgenomen?

Welke is tegenwoordig de Godsdienst op Aarde/ die zoo deerslyk bevlakt is met zoo veel bygelovigheden, ende die meer onmenschelykheeden pleegt? is het niet Rome?

Hier uit zien wy/ welke daar is de oorsprong van alle de kragt, sterkte/ vermogen/ eer/ luister/ heerschappy/ en heerlykheid van 't Roomsche Beest, of de Paus van Rome, den Antichriest, of van de Roomsche Stoel, waar door hy zig aanmatigt te zyn een Heer, en Monarch van de gantsche Waereld, die de Kroonen uitdeeld/ en een Opperhoofd van de Kerk te zyn/ te weeten/ niet van boven, en uit God, maar van beneden uit de Afgrond, en dus uit den Duivel; waarom dit Beest ook Cap. XVII: 8. gezegd word voort te komen uit den Afgrond.

Maar volgt my met aandacht/ zoo zult gy zien nog iets klaarers/ de H. Beest zal ons meer en meer verlichten in de onderzoekinge van zyne verborghtheid/ om ons 'er de kennis van te geven; want Johannes zag wyders vers 3. eene van zyne hoofden als ter dood toe gewond.

Welk is het hoofd van 't Beest, als tot ter dood toe gewond?

is het niet geweest het zesde hoofd, te weten dat der Cæsars* ofte der Roomfche Keizers?

Een zeker Volk op het Eind van de vyfde eeuw, heeft het Roomfche gezag zeer vernederd/ het welke van te vooren van haare Gebuuren, en Bondgenooten, ja zelfs van de geheele waereld aangezien was/ als het Pronk-Juwel van de gantsche Warde / niettegenstaande haare booyge luister/ heeft het zig nu behelpen met de eufelide naam van Hertogdom, dewelke men 't zelve nog liet door byzondere gunfte.

Dit was het dat het Keizers-gezag zig ten eentmaal zagter hield; onder 't beleid van nieuwe Voefter-Heeren zyn de Keizers

* Men kan in 't kort 't stuk zo begrypen, dat dit zesde Hoofd, te weten, de Regerings-form der Roomfche Keizers door 't swaard des oorlogs eene dodelyke wonde stond te krygen, nadien het door langdurige en bloedige oorlogen eindelyk daar toe gekomen is, dat de naam dier Roomfche Keizers, die in de Hoofdstad deezer Monarchie hun dadelyke zitplaats gehad hebben, ten eenemaal is uitgewischt, hebbende dus dit Hoofd onder de regering der Herulen, Ostrogthen, Gathen, en Longbarden, die in Italien het gebied voerden, in eene dodelyke onmagt gelegen, waar uit, zoo als te voren in de Noten met een woord reets is aangemerkt, de zevende Regerings-form, of het zevende Hoofd, te weten, der Roomfche Duitfche Keizers eindelyk ontstaan is, maar welke de Paus, die zig te Rome in 's Keizers plaats gehelt heeft, voor 't grootfte gedeelte na zyne wil geregeerd heeft, dog zoo, dat die eindelyk zelfs zal verwoest worden, wanneer dan de wond, die het zesde Hoofd, of de Keizers te Rome toegebracht is, wederom zal genezen, en zy hun oude zetel te Rome van den Paus wedrom zullen afvorderen, en hun oude magt wedrom verkrygen; zullende dan het eene der 7 Hoofden, 't geene als zyn leven verloren had, of ter dood toe kwynde, en in eene dodelyke slaauwte en onmagt zoo lange gelegen had, wederom tot zig zelycn komen, na dat de Roomfche Pausen, die gewoon waren de Keizers de voet op de nekke te stellen, en zig de magt hadden aangematigd Koningen en Keizers aan te stellen, en af te zetten, zoo een geraine tyd lang op het zevenbergige Rome hunnen zetel gehad zouden hebben. En dus zou men ten tyde van de Hoer, zoo als die Cap. XVII: 3. voorkomt als zittende op het Beest, dat is, op de zetel der oude Roomfche Monarchie, en Keiserlyke Regering, met de woorden van Johannis Cap. XVII: 8. kunnen zeggen: het Beest, dat gy gezien hebt, was, en het is niet, ende het zal opkomen. Te weten, het was geweest in die tyd, als de Keizers te Rome regcerden, en genoegzaam geheel Europa onder hun magt hadden, en het was niet, ten tyde namelyk der Duitfche Keizers, die door de Paus van Rome zo lang geregeerd waren, en het zou weder opkomen, dan als de Roomfche Keizers wederom tot hun vorige magt zouden opklimmen, en hun vorige zetel of Residentie-plaats, te weten, Rome wederom zoude beklimmen.

zers zeer vernederd in haaren hoogmoet, vernederd/ en haare Ryk verwoest; te weten/ dat was doe ter tyd het tourel van Rome, men zag als doe niet mere die yggre opgeblazenheid der Opperhoofden, die zig als Goden lieten noemen/ als merde die overwinningen der Roomfche Keizers, en de Veroveringen der plaatzen, in tegendeel/ alles werd veranderd/ het nootlot van Rome wierd verwarring, Bloed, Vuur, en Yffelyke Moorderyen: ziet daar is de wond van eene der Hoofden van 't Roomfche Beest, ofte van dat der Roomfche Keizers.

Dog daar vertoond zig een zevende Hoofd, de Pausen klimmen op de Throon der Keizers, en die eigenfche Volkeren, die haare de schattingen betaald hebben/ kusten nu dit nieuwe hoofd de voeten; zy die den Draak wel eer aanbeden hadden onder de benaming van Jupiter, Mercurius, Venus, enz. aanbiddeden nu de Paus, en de van hem gecanoniceerde Heiligen en dat onder nieuwe namen/ als welke dit zevende Hoofd tot Goden verheft: het eigenfche Ryk, dat van te voren aan de Cæsars of Roomfche Keizers haare wicrook geofferd had/ en opperegert heeft Altaren, ter eere der Overwinnaars, vernederd zig nu/ eerd den Paus, als God gezeten in de Tempel Gods, ende zig gelatende of hy God was. 2 Theff. II: 4.

Het is alzoo dat de dodelyke wond des Beests zig geneest/ eben als 'er daarop dan ook slyklyk word bygedaan/ ende zyne dodelyke wonde wierd genezen.

Verheugd nu nu dan o Rome! getroost nu o Beest! gy zyt genezen! Verheft nu over Koningen, en Princen! niet te nu zal nu wond zeer onzagt wedrom geopend worden/ hier reets by nu val op aarde, maar boozal hier na in het hellsche vuur!

Dit Beest geneezen, en 't Roomfche Ryk hersteld zynde op haare puinhopen door de Pauselyke heerscheude magt/ ontvangt volgens Johannes Openbaringe Cap. XIII: 5. een Mond om groote dingen en Godlasteringe te spreken, ende hem wierd magt gegeven om zulks te doen, twee en veertig Maanden.

Wie spreekt alzoo opgeblazen? is het niet het Papendom door den mond van het zeevende Hoofd? Niets gemeender binnem Rome, als van den Paus te hooren zeggen dat zyn Ryk Gods Ryk is/ ende dat een ieder zig diep moet verootmoedigen door zyne voeten en de voethank van zyn Throon; Ja zelfs dat hy alle de magt heeft over de Koningen en Princen der Warde/ ende op hunne Kroonen! het is aan my/ (zeft deeze Godslasteraar) het is aan my/ om haare te verhogen, ende haare te vernederen, en zoo matigd hy zich Godslasterlyk eene Goddelyke eere aan/ alzoo 't God alleen is/ die de Koningen afzet, en bevestigd de Koningen, en op Jesus Hoofd alleen veele Koning-

ninglyke hoeden waren / Cap. XIX: 12. Romen heeft volgens zyn zeggen recht / om haar van haare staaten te beroven / en om haar eigen onderdaanen tegens haar te doen rebelleren: hy kan (o wat groote grouwelen en Godslasteringen!) dispensereren na believen van de geboden der H. Schrift, dat geene verbieden dat God in zyn Woord toelaat, en gebied, en wederom gebieden, dat God verbied, zoo als wy uit verscheide staaltjes zeer ligt zonden konnen toonen dat hy doet: zyne wetten, uitspraken, en Orders, zyn onfeilbaar, volgens zyn zeggen / en in den Hemel verzegeld / en goet ghekeurt / kan men ooit meer lasteringen spreken? dat meer is / hy waand zyn eige God te konnen scheypen / en uit de mond van hem en zyne Geestelijken word die Godslasterlyke taal gehoord / die my geschaapen heeft zonder my, word nu geschaapen door my; ik oog op zyne zoo gewaande transsubstantiatie in de mis, door het preeken van die bekende woorden in eene onbekende en heidensche taal, *hoc enim est corpus meum*: want dat is myn lighaam.

Dit moet volgens de H. Geest duuren 42 maanden, dat is / byna 1260 Jaren, ieder Prophetische dag betekend een Jaar van ons van iets meer dan 12 maanden, ofte 360 à 365 daagen: deze boozegginge moest haar begin nemen met die van het opperste gezag der Pausen binnen Romen, dat is volgens uitlegging van verscheide Historische Schryvers, op het eind van de zesde, ofte in het begin van de zevende Eeuw. Hier uit is nu ligtelyk af te nemen / dat de volkomene val van de Antichrist niet zeer verre is / waar op als dan de generaale bekeeringe van Jooden, Heidenen, Turken, en de valsche Christenen, zoude geschieden.

Dit Beest, doet haar mond open in lasteringen tegens God, tegens zyne Tabernakel, en tegens die / die in den Hemel wonen.

Zig de magt om zonden te vergeven, en andere te konnen verlossen aan te matigen / zig te laten aanbidden, of te duiden booz zyne voeten niet te vallen; zig Gods en Christi Stedehouder op aarde te noemen / met der daad te verloochenen dezenige offerhande van Christus aan het Kruis, staande te houden dat Maria haar Soon in den Hemel kan gebieden, dezelve in dezelve rang met Jesus te stellen / wat is dat anders als Godslasteringen, of lasteringen tegens God uit te spreken / om niet te melden van me er andere diergelyke lasteringen.

De Gelovigen, deeze H. Tempels, waar de Geest Gods woond, met onrechtmatigen hoon, smaad, en lasteringen te beswaaren / dezelve uit te schelden booz ongelovige, verbloekte Ketters, geuzen, ja zelfs booz schelmen, ende Rebellen, zoo als

die

dit dikmaals in de Roomsche landen geschied / is dat niet lasteren tegens de Tabernakel Gods?

Eindelyk van de gestorvene Heiligen die in den Hemel zyn / Afgoden te maken / haar Tempels toe te wyen / booz haar wieroek te vanden / die aan te bidden, te zeggen dat zy onze voorspraakten zyn / (het is zelf niemant onbekend dat de Roomsche Kerk de Maagd Maria, Godesse noemt) en wat dies meer is / wat anders is dit alles / als God te lasteren, en die geenen die in de Hemel wonen? Wie doet dit alles? het is immers het Pausdom, en deszelfs Opperhoofd.

Eindelyk dit Beest, uit deszelfs affche herlevende / zoo als de zogenaamde Phenix, ontfangt volgens de H. Apostel volgens vers 7. de magt om kryg den Heiligen aan te doen, en om die te overwinnen.

Die geene die een weinig groeffend zyn in de droevige Historie van de verdrukkingen, * die de Protestanten in Vrankryk en elders geleden hebben / en de helsche Tyrannye, waar mede zy zyn geplaagt geworden / weten wel en beter als het zoude konnen zeggen / dat dit Orakel van Johannes booz een groot gedeelte daar booz verbuld is geworden / hebbende dit alles tot zyn einde / om den Beeldendienst te doen triompheeren, en om de Pausen op den Throon te doen verheffen / en te bevestigen.

Dog zonder dit en alles te toonen / zal genoeg zyn / om den bescheidenlyken lezer te verzoeken / van zyne oogen te slaan / eerselyk op dat heerlyk boek van W. Cave, zyn eerste Christendom, en ten tweeden op de menigvuldige en verdere geplegde wreetheden, van Lodewyk de Groote en van zyne opvolgers, ja! Vrankryk is zoo dikmaals geweest een dazevige Slagbank van onnozele zielen / en als een helsche furie, gewapend met Dragonders, Sabels, Spiessen, en Vlammente sweerden, alle die geene verteerende, en doodende, die het Beeld van Romen weigerde aan te bidden! Ag! het bloed, het onnozel bloed van onze roemwaardige Voor-Ouderen, kan en zal dit alles booz God getuigen!

De Spanjaarden hebben ook zoo dikwerf in Vlaanderen dazevige Schouw-toneelen doen vertoonen / de wreedste en onmensche

sche

* Ontallelyke Duizenden der Waldensen, Broederen van Bobemen, en veele andere, zyn hier van onder meer zoortgelyke getuigen, die na 't lighaam door dit Beest en zyne aanbangeren zyn gedood, en zoo in dat opzigt overwonnen; schoon zy na de ziel, en ten aanzien van 't geestelyke nooit zyn overwonnen, als die de aangebodene vryheid afgelegen, en zig liever hebben willen laten dooden, als de ware Godsdienst te verzuken.

schryfke treur speelen, die men ooit heeft gezien/ en byge-
woond/ aangerigt.

De doofstige Bloed-Hond, is men de Hertog d'Alba, en
zyns gelijken/ hebben in onze gewesten ingezagt/ het is nog
weinig eeuwen geleden/ de Tyrannye, de Moorderye, en de
schrik van 't sweert, daar/ te weeten in Braband, en Straats-
Flanderden, heeft men gezien het eind van de wyedheden/
door de dood van de twee Hoemwaardige Helden, te weeten
de Graven van Egmond, en Hoorn! en zonder de wyze zonn/
pder/ en vlyt van Neerlands verlosser/ Willem den Eerlte,
o! wat zoude Neerland niet een doofstige Bloed-bad zyn geweest?
het welk al begomnen was door de bekende, wzaakroepende Bloed-
raad! Blomhert geeft ons hier van in zyne Neerlandsche ge-
schiedenissen eene nette beschryvinge; Engeland, en Ierland, zyn
die niet geweest in vozige tyden een Schouwburg van diegelyke
Moorderyen? hoe veelmaal heeft men niet aldaar gezien geslagt,
en aan de wzaak der Papen geofferd zeer veel duizenden van
menschen? Wat zyn de Engelschen niet verschildt gewoorden door
helsche zamenpanningen? die hier van overtuigd wil zyn/ leze
het verstandig geschreue werk van Burnet.

Eindelyk (want ik maak van dit doofstige verhaal een Einde)
hoe veelmaal is Hungarijen niet verwoest geweest door de ra-
zernnen van de dienaaren van dit Beest, den Antichrist? dat
waren/ Gunstige lezer, de boozwerpen/ die wy booz hadden nye
aandagt mede te deelen/ om nu te overtuigen van de rampza-
lige staat waar aan Gods Kerk door de wyede woede van het
Roomsche Beest onderworpen is geweest/ eenige van die Oude
ongelukkigte Refugees, ofte Vlugtelingen, die eenige van de
boozgestelde wyedheden hebben bygewoond/ konnen getuigen/
dat 'er niets gemeender in Vrankryks landpalen was/ als de Arme
Hervormde, of zoogenaamde Geuzen, of Hugonoten, of Cal-
vinisten zoo deerslyk te mishandelen/ en om zulks des te beter
te konnen uitvoeren/ zoo overtreed men Eeden, Contracten,
de heiligste Verbonden, en weeten! de swaerste straffen zyn
nog te ligt booz die in haar belydenis volhardden/ wat een onmen-
schelyke wreedheid, en Snoode grouwel, dat men het gemoed
en de Conscientie op zulken wyze geweld aandoed?

Dit en alls wat wy gezegt hebben/ woerd door Johannes hier
voozegt in deze woorden/ ende het wierd aan hem (te weeten
aan het Beest) gegeven om te Oorlogen tegens de Heiligen,
om haar te overwinen.

In 't XVII. Cap. vers 4, 5. der Openb. geeft de H. Geest
ons een tweede Afbeeldzel van het voozeyde Beest, aan haar
eerste schets voegt hy nog meere levendige zeyken/ die waardig
zyn

zyn om 'er onze aandagt een weinig over te laten gaan/ en om
te verklaren dat al het geene/ waar van in dat Hoofdst. gespro-
ken woerd aan het Antichristendom, of Pausdom behoord/ wan-
neer hy sprekt van een Vrouwe bekleed met purper, ende
Scharlaken, verciert met Goud en kostelyk gesteente, en
paarlen, houdende in haare hand een Gouden Drinkbecker
vol van grouwelen, en onreinigheid haarer Hoererye, heb-
bende op haar Voorhoofd geschreven, verborgendheid, Br-
bylon, de moeder der Hoereryen, ende der grouwelen der
Aarde: de groote Hoere, of deze vrouwe dronken zynde van 't
bloed der Heiligen en der getuigen Jesu Christi, is gezeten op
verscheyden wateren; de Koningen, der Aarde Hoereren, met
haar/ en de inwoonders der Earde zyn dronken van de wyne
haarer wellusten.

Wy kennen nog het Roomsche Ryk aan deze laatste schets
van de Heilige Geest.

Voor Eerst, de Scharlaken Couleur was eertyds het teken der
Keizers, ende van de Roomsche Senaat; de Vrouw gezeten
op dit Beest, is de Antichristensche magt, geent op het Room-
sche Ryk, met haar een en het zelve lighaam uitmakende.

Het purper waar mede deze Vrouw gekleed is/ is het Ryk
der Cardinaalen, die den Papen-Raad, of hun Conistorie uit-
maken/ door 't welk Romen toond/ dat zy zo wel de Couleur,
als het gezag der Keizers overgenomen heeft.

De paarlen, en de Edele gesteentens, waar mede deze Vrouw
verciert is/ zyn de pragtige Klejeren, Kerken, Diensten, en eiersels
van de Roomsche Godsdienst, en van hunne stomme beelden, en
Poppen, bezonder die van Maria, die zoo dikmaalen niet een groot
getal Goud, zilver, paarlen en juweelen zyn opgehult/ daar
onder begrepen de Goude/ en de zilbere Ciborien, die aan de
oogen van het onkundig/ en blind volk een valsche Jesus, ver-
tonen/ welken zy aanbidden/ ende/ daar door vallen in Snoode
Afgodenz-dienst, zig laatende bekozen door uiterlyke schyn/ en
aansolzelen. Deze pragtigheeden konnen die ook niet worden
verstaan door de Goude Beker vol van grouwelen, die deze
Vrouw in haare hand heeft? ja zekerlyk wel! de zaak sprekt
van zelfs/ voornamentlyk in de Latynsche Bybels, in deze
vier woorden/ *Poculum, Aureum, Plenum, Abominationum*;
waar van ('t geene al zeer opmerkelyk is) de vier eerste letters,
van ieder woerd/ aan malkanderen gelast/ juist het woerd Pa-
pa, dat is/ Paus uitmaken: dit geval is niet zonder Gods booz-
zienigheid geschiet/ om ons als niet de vinger aan te toonen de
Persoon, in welkers hand de Goude beker is.

Wat kan immers deze beker vol van grouwelen zyn/ anders
dan

dan deze meugte opgeschulde valsche leeringen, en vergulde Godsloze beslissingen, waar mede 't Pausdom zoo veel menschen bedriegt / en d'zouken maakt?

't Goud van deze beker, is dat niet de gewaande onseilbaarheid van den Paus, dooz welke schyn hy by een doegt een dodelyk fenyn, waar mede hy die geene / die zig dooz 't Klater-Goud zynre leeringen laaten bekozen / om zoo te spzeiken in slaap wiegt / en haar de Eeuwige dood doet d'zouken?

Maar gode God! wat zie ik geschreven op het voorhoofd van deze Vrouw! ik zie daar verborgenheid, de grootte Babylon! Woord hier gesproken van het Heidens Babylon, waat in de Nebucadnezars ende Nimrods geregeert hebben? neen dat kan niet zyn: want dat was niet meer / en wat was 'er zoo geheim, en verborgen in dat Oude Babylon? haare grouwelen waren die niet hlaar en tosibaar? hier werd immers gesproken van een Babylon, waar inme verborgenheid was / en ik vind deze verborgenheid niet als in de Paapsche leeringe, waat in men zyne grouwelen verborgen houd om onder schyn van de Heiligen te eeren, 'er Afgoden van te maken; na dat men quanswys uedergebeld heeft de Heidensche Altaaren, en valsche Goden, regt men andere op / ende men eerd afgestorvene zielen onder schyn van een Nieuwe Liturgie; onder een valsch boozgeven / dat men het Ryk van Jesus Christus vermeerderd / zoo breekt men 't zelve af / en overweldigd zyn hegt / men klimt op zynen Throon, en eldaar spzeikt men de grootste lasteringen der waereld / het Ryk des Satans word hier dooz bevestigt / en vergroot; in een woord gezegt / onder ieder Cermonie der Papisten is een verborgenheid; daar is dan dat Babylon, dat ik zoek! en Romē is waardig des te meer deze naam / terwyl zy na 't boozbeeld van het Oude Babylon, Gods kinderen in Boeyens zet / en zy deze als Slaven houd / ende terwyl zy zig ook dooz de pragt, en zelfs dooz vleezelyke lusten laat bekozen even als wel eer het Heidens Babylon.

Maar wat zie ik nog meer op het Voorhoofd van deze Vrouwe geschreven? ik lees zoo ik het wel heb / de groote Hoere, of de moeder der Hoererye, en der grouwelen der Aarde. Is zy een Hoere? ach die Onzalige! zy is dan bygevolg (Beestelyk wel eer in opzigt der eerste regtinnigheid getrouwt zyn de met Jesus Christus) een ontrouwe Vrouwe, een Overspeelsteresse, die de Huwelyks-band, dewelke haar aan hare lieve Bruidegom hegten moest / verbroken heeft dooz valsche leeringen / en dooz het aanhangen van een nieuwe man / te weten de Afgoden, en beelden, enz. Zy dient onder schyn nog haar eerste Bruidegom / dog haar hert jaagt na de vervalste leeringen van mammon.

6 Ro-

6 Rome, zyt gy het niet / dewelke dooz eene menigte Afgoderyen, en d'varingen deze geestelyke en onvergesselyke Hoerere bedriegen hebt?

Dog behalven deze geestelyke Hoererye van de Roomsche Kerk, is 'er tot op den huydigen dag / al in de geheele waereld geene Stad, waar de ontugzigheden, en lichamelijke Hoereryen zo in swang gaan / als binnen Rome, de Hoofd-Stad van het Pausdom?

Onder galante, en onbeschoorplike benamingen heeft men binnen Roomen, ja zelfs in geheel Italien, en elders zien gemein maaken de vuisste vleeschelyke overgevingen, en lusten! hier van getuyt dat groot geval van oegte Kinderen, enz: ende de schellingen, die by de Mammons-Dienaars zelfs hebben gesicht van publicque Bordeelen, en ontugshuizen; dit alles heeft in de alreets gescemde Hoofd-Stad van 't Pausdom, de Hoeren in swang gehragt / ende de zonde om zo te spzeiken gewettigd / en geeslyk! Roomen word in de Openbaringe vergeliken by een Beest, is het zonder reden / terwyl zy de beestelyke lusten met de beesten gemeen heeft / en 'er zyn die zig zelfs aan nog beestagtiger zonden, ik men Sodomie schuldig gemaakt hebben / ja welke zelf wel eer in zekere heete maanden van de Somer zouden in Italien zyn toegelaaten.

Onder boozwenzel dat de ongehuwde staat Heilig is / bebleit men dezelve met de vuisste lusten, ja zelfs (ag is 't mogelyk) in de Kloosters, anders by hen plaatzen aan de Heilige Geest toegeluid / gaan volgens al te waragtige onderbindinge / wel meermal de onbehoorplike / onmatuerelplike / zoo niet stomme zonden in swang / men zoekt schuilplaatzen in deze Kloosters, om des te beter zyne beestelyke lusten te plegen zonder kzerze van tydelyke en Eeuwige Straffe! is het dan niet niet regt dat Rome een Hoer genaamd werd?

Maar hier is iets meer / zy werd genaamd een Groote Hoere, te weten / Groot 1. niet alleen wegens de grootheid / meugvuldigheid / verscheidenheid / en versochplikeit harer Hoereryen, maar ook Groot 2. dooz de omtrek van haar gezag; want zy is gezeten op verscheiden wateren, dat is over verscheiden volken heerzende. 3. Groot dooz haare menige ontrouwigheden, en afwykingen. 4. Groot dooz de magt, ende kragt harer aanlokzelen, en bevalligheden, terwyl dus Koningen der Aarde zelfs met haar gehoereerd hebben: want zy zyn 't die aan 't Pausdom, hunne magt, hun raad, hunne schatten, en hunne Legersleenen / om overal te dorn heerschen de leugens, Afgoderye en de dwalinge: want / door de wyl harer begeerlykheden, en hoereryen zyn de Volkeren der Aarde dronken geworden; de Paapsche Priesters by het twisten met haare vyanden, zyn ook gelyk dronken-hoofdigen,

en razende menschen, die altp gelph willen hebben / en die gecurden verstaan / en indien men hen niet wettige reden wil van haare dwalingen overtuigen / zo gaan zy aan als lionelozen, zy hebben anders geene wapens om haat te verweeren / als scheldwoorden; opullegende zy zy by het spjelen van den Godsdienst, als dan hoord men / het geen ik alreeds aange-merkt heb / uit hun mond het verwoyt van Geuze kettens, van pestige Geuzen, van afvallige, van vervloekte Calvinisten, enz: zy schelden ons vooz koppigen, daar zy het zelve zy; ja zelfs haare styfhoofdigheid en doldriftigheid, of verwoedheid gaat zo ver / dat zy vernoozden (daar 't maar in hun magt staat) allen dien geenen / die een eerbiediging, en gehoorzaamheid weigeren aan dien / die zy Stadhouders van Jesus Christus noemen / wat een grouwel! Roome in dit laatste geval is wel dubbel waardig de naam van Groote Hoere, ja zelfs van de moeder der Hoereryen, en der grouwelen der Aarde.

Ziet daar waarde Hezer / de tweede schets van 't Beest verklaart / en aan den Paus van Romen toegesigend; dog om alle tegenwerpingen, en uitvlugten zo veel ons mogeljk is / te weeren / zulken wy nog een schets daar bydoen / dewelke also gelphkendel aan den Paus van Romen zal zyn / als de twee eerste; want die zelve H. Geest gaat ons nu met de vinger nog nader wyzen 't Beest, dat wy zoeken.

Doen wy van de oogen van ons verstand open / om onze vyanden dooz een welgezonde kennis der waarheid te oertuigen van haare elendige dwalinge; wy lezen by Daniel in het VII Cap. dat deze man Gods een gezigte zag, van ten kleyne Hoorn, zig verheffende boven tien Groote hoornen. Deele Uitleggers willen met regt / dat dit een zinnebeeld zoude zyn van de Antichristensche magt, en indien wy deeze woorden van Daniel vergelphen met die van Johannes Openbaringen Cap. XIII: 11—18. Zo zullen wy die eigenste hoorn zien / onder het zinnebeeld van een Beest, klimmende uit de aarde op, hebbende twee hoornen, gelykende aan die des Lams, dog spreekende als de Draak, en oeffenende alle de magt van het eerste Beest, in tegenwoordigheid van 't zelve, makende dat de Aarde en die daar in wonen het eerste Beest aanbaden, wiens doodelyke wonde geneezen was, ende het deed groote tekenen, zoo dat het ook vuur uit den Hemel deede afkomen op de Aarde, voor de menschen, ende het verleide de geene, die op de Aarde woonden, haar gebiedeude dat zy het Beest, 't geene de wonde des sweerts hadde, ende weeder leefde, een Beeld zouden maken, om aan dat zelve Beeld een Geest te geven / op dat het Beeld des Beests ook zoude spreken, ende maken dat

alle die het Beeld des Beests niet zouden aanbidden, zouden gedodet worden.

Eindeljk dat zelve Beest maakte dat alle Grooten, en kleinen, ryken, en armen, vrye en slaven, een Merkteken ontvingen aan haare regterhand, en aan haar voorhoofd, ofte het getal van de naam des Beests, welke 666 is / zonder het welke niemant kopen of verkopen mogt.

Dit is dan de derde schets van ons Beest, laten wy nu eens zien of alle deeze trekken aan onzen Pauselyken Antichrist voegen?

Dooz myn / ik neem aan te bewyzen / dat wy de Messias of de Christus niet klaarder vinden voozigt in het Oude Testament, als in 't Nieuwe de Antichrist, de Tegekanter van Christus, ende Pauselyke magt!

Te wecten / dit tweede Beest is de magt van het Antichristendom, in zig zelfs als een afzonderlyk Ryk aangemerkt. Alle regtzinnige Geleerde zy het hier eens; ja zelfs eenige Oudvaders, stemmen hier in overen: 't is dan dooz middel van dit tweede Beest, dat wy zullen doen zien aan een ieder / hoe het also klaarijk blykt dat het Pausdom deeze Antichristensche magt en eigenschappen hebbe / als het klaare is uit de aloude Schriften van Moses en de Propheten, dat Jesus de Christus is.

Ik byage dan wat onderscheid isser tusschen het eerste en het tweede Beest?

Het Eerste (antwoorde ik) is uit de Zee, te wecten van 't Heidendom, opgeklommen, vers 1. en het tweede uit de Aarde; want het oude Roomsche Ryk, of dat der Romeinen, ende der Heidenen was ten eersten met geweld, met getier, ende met oproer en beele beroering, even als dit eigen is aan de zee, voozgebragt, en zag zig wyd / en zyds verspreid; dog in tegendeel het Antichristensche Ryk heeft kleyne begiozelen gehad; het Paapsche gezag heeft allenskens zonder dat men zulks had bemerkte / zig vermeerderd / ende de geheele waereld is verwonderd geweest / dat men het zelve eindeljk zag heerschen zelfs over Keyzeren, en Koningen, en zig over de gantsche Aarde uitbreiden.

Die heeft anders ook hoornen gelph een Lam? is het niet de Paus van Romen, of het Antichristische Beest met zy aanhang / daar het Hoofd zig roend te bezitten / gelph Jesus Christus, alle oppermagt en in Hemel, en op Aarde? Een hoorn dog is / zoo als wy wecten / een zinnebeeld van magt en opperste gezag: het Lam is Jesus Christus, die dikmaalen in de H. Schrift, en voozal in deeze Openbaring als een onbevleete Lam voozkoumt; Romen of de Paus van Romen roemt zig de Majesteit, en het gezag gelph Christus te hebben. Het oolt wel op de letter-

lyke zin van de woorden dezer hoornen, zy zyn na die des Lams gelykende: want hy en zyne Geestelyken komen booz in schaapsklederen, en zoeken op eene gewaande zachte en zachte moedige wyze de gemoederen in te nemen onder eene schoone schyn/ dog zynde van binnen grypende wolven: boozt de Pauschelyke magt is ook wel niet de magt zelfs van Christus, zy heeft op zyn best de naam en gelykenis maar van dezelve; en dus heeft hy niet de hoornen van dat Lam zelve/ maar zulken/ die gelyken na de hoornen des Lams.

Wie heeft van hoornen gelyk een Lam, dog wie spreekt tefens als de Draak? het is immers de Paus van Romem, met de Roomsche Geestelykheid, als welker leeringe in de gezond is eene leeringe der Duyvelen, schoon onder een schoone schyn/ 1 Tim. IV. immers hy beschermt den Beelden-dienst, hy Canonizeert dezen en genen tot Heiligen, hy verdedigt de Afgoderye ende Afgodendienaars, en hy is eindelyk als een Draak, welk is brullende met een helse stem tegen die geene/ die aan hem een blinde gehoorzaamid weigeren/ als die hen geweldig drijft met het vuur, de pynbarken, het swaart ende niet het schavot, en de swaarste Executien! Wie voert de oppermagt van het eerste Beest in zyn tegenwoordigheid/ anders dan Nieuw Romem? Het Antichristenschen Romem overweldigt/ en oesend nog op den huidige dag het gezag van 't oud Heiden Romem, welk hyz herkeeft/ en bestaat in een nieuwe form en Regeering! De Kroon, de sceppter en het Purper der oude Heidenche Keizeren, zyn die niet overgegaan in het Pauschelyk gebied? De oude Roomsche Senaat, of Raad, herkeeft nu onder de Godslasteryke naam van Sacro Collegio; de oude Onder-koningen, en Gouverneurs der Provintien, bestaan als nog onder de Geestelyke Namen van Patriarchen, Primaten, Aards Bisschoppen, en Bisschoppen; de Forten, Sloten, en Citadellen met de bezettinge van het oude Roomsche Ryk herkeeden die nog niet onder de naam van Kloosters, en Monastiken? voornamentlyk kan men hier onder begrypen 't gewatenschap der snoode bedragers/ de Jesuiten, met hunne Generaals.

Wacht Roomen ook nog niet tegenwoordig schattingen van de Koningen, en van derzelve onderdaanen, onder de benamingen van Aflaten, Absolutien, Recognitien, enz: zyn niet de Pauzen zo wel als de oude Keizers heerschende over Koningen, en Vorsten? Hebben zy niet verscheide maalen 'er zening van afgezet/ en anderen verdrukt/ en wedrom anderen op den Throon gezet? ja zelfs de Koningen van Engeland hebben die niet lang ten tyd hun gezag, en Kroon van Romem gehad/ getrouwigheid en hulde aan den Paus geswozen? hebben zy niet aan hem moeten betalen onbehoorzelyke schattingen? Ag! zonder

den Godbezenden pber van de groote en ontzaggepke Koninginne Elisabeth, zoude niet Engeland nog onder de Tyrannische Heerschappye van het Antichristenschen Romem zyn/ en zouden niet hunne Koningen als nog die eigene boejens dragen!

Hy weet wel dat Hendrik de Agste deze Boejens al heeft gelyken/ en dat Eduard (zyn Soon) zyn Opvolger te wege gebracht heeft van aan dit Ryk zyn Oude luister en vryheid te geven/ dog ik weet ook dat naderhand Nieuwe Boejens booz deze Britsche onderdaanen zyn gesmeect/ indien den Hemel/ wiens verborgen Raad onbegryppelyk is/ niet haastelyk de leedsdzaam van die zulks veroluenend had/ had verhozt/ en dat anders nog zelfs deze laatste slaverny der Engelschen veel onverdzygelyker zonde zyn gewest als de Eerste!

Wat doet dit geestelyk Beest nog al meer! Het doet (zegt Johannes wyders) Groote tekenen, zo dat het ook Vuur uit den Hemel doet afkomen op de Aarde voor de Menichen. vers 13.

Wint op niet hier wederom/ waarde Lezer, het geene wy reeds gezegt hebben? deze Roomsche Gods-dienst, roemid zig van haar Hemelsch gezag, waar in men sietts affnydingen, en vervloekingten uitdonderd, dewelke men Blixem, en wel Vaticaansehe blixem, even als de Donder daar mee gepaard gaat/ noemd? De Blixemen waren de zoogenaande gewaande wapenen van Jupiter, de God der Heidenen, alhoewel zy niet dan uit den Hemel vallen/ dog binnen Romem zegt men Blixemen, om te zeggen Excommuniceren, ofte van de Gemeente affnyden, en in den Ban doen/ waar mede men de menschen tragt te verschrikken, te vervolgen, en te straffen: De Paus, het Roomsche Beest geeft vooz dat zyne Blixemen also wel uit den Hemel vallen/ als die van Jupiter, het welk in zoo verre waar is/ vooz zoo verre de blixemen uit den Hemel nederkomen/ als zoo vele stralen vuurs, omdat de God des Hemels, dit vooz een tyd om heilige redenen toelaat/ en omdat de Paus, of dit Beest, zoo als Johannes hem noemd/ voozgeeft die magt van den Hemel te hebben/ schoon hy niet wetende van wat Geest hy gedruken word/ in zyne gewaande pber/ tegen Jesus les, niet de Discipelen wel vuur uit den Hemel zou doen nederdaalen, om den genen/ die zig tegens hem opstellen/ te verflinden, hoewel hy zig valschelyk op Jesus woord bercept/ dat hy gekomen was om vuur op de aarde te brengen; dog het geen zeker is/ is dit/ dat het Blixem-vuur van de eerste Jupiter aan niemand kwaad heeft toegebracht, daar in tegendeel dit van het Roomsche Beest, hoe ingebest en arrogent ook het zelve zy/ egter een onbedenkelyk kwaad aan veelen toebrengd: want dog hoe veelmaalen heeft men niet gezien dat door die

Pauschelyk konstj vliegende vuur, en dooz deze gewaande/ ofte Papier-Blixemen, mermaalen Duitsland, Italien, en veere Europeaanse Landstrecken in vuur en vlam gezet zyn? Hoe veelmaal heeft Rome die niet gemeen gemaakt/ dooz het vuur der tweedragt te stooken tusschen Koningen tegen Koningen, Volkeren, tegen Volkeren, Onderdanen tegen Onderdanen, en tegen haare wettige Overigheeden; ja zelfs/ o Grouwelstuk! tusschen kinderen tegens hunne Ouders? Om niet te melden/ hoe men de kettens niet alleen te vuur en te swaard vervolgd/ maar ook de onnozele menschen om greene andere oorzaken/ als dat zy geen conscientie dwang konnen dulden/ en in Religie van hen verschillen/ die het Beest aanbidden, of die de Pantoffel van de Paus, booz hem nederknielende, eerbiedig/ en afgodisch kussen, dooz vuur verbrand; waarom hem ook bedreigd word dat zyn deel zal zyn in den Poel, die daar brand NB. van vuur en zulpher. Eindelyk wat andere Gods-dienst dan het Pausdom, ondersteund zig dooz valsche Teken en gewaande Miraculen, en wonderwerken? vers. 14. het is intmer het Jodendom niet/ want dat bekend dat het niet meer de bewaarder is der Prophetien, zoo als het dooz wondertekenen bevestigd wierd. Het is ook het Turkendom niet/ want de valsche Prophett Mahomet, zegt in meest alle de Bladeren van zyn Alcoran, dat God hem niet gezonden heeft/ om wonderen te doen/ maar alleenlyk om aan de mensch te zeggen van haare Schepper te eeren, en van zyn straffende oordeelen te vreesen. Het is ook niet onze Protestantse Gods-dienst; want zy steund zig alleen op de Leer, en wonderen van Jesus Christus, en van zyne Apostelen, en niet op gewaande wonderen van feilbaare en bedriegelyke menschen.

Het is diezshalven onwedersprekelyk alleen het Pausdom, besfied dooz 't Beest, aan wie deze woorden voegen van tekenen te doen: en wilt gy meer Teken en wonderen, die het Beest doed; ei lieve dog/ in wat booz eene andere Gods-dienst en Religie ziet men ook Beelden volgens vers 14. Spreken, en andere wonderen doen/ als schreyen, sweeten, en zelfs bloeden? zyn dat geene groote dingen? men maakt hier dooz van de Gods-dienst een regte Marionette, of poppelspel; dit zyn de Afgoden, die Koningen en onderdanen aanbidden/ eeren, en waar booz zy knielen! O! wat groote dingen al doet Roomen! dog dit is niet alles/ sommige van de Papen, of Baals-Priesters wecten niet eenig geld om te koop deese/ en geene kraatboeven, die de blinden, kreupelen, en doove; ja zelfs de melaatsche en de bezetenen eenigen tyd na-Apen, en die/ na dat zy quanswys dooz de Priesters zyn genezen, sizals Miracul roepen/ om daar do. de Gods-dienst van een bloot stuk hout des te geagter te maken/ aan wel-

welkers overgeschotene spaanders en stuliken de Beeldhouwer zig had gewarmt; zoo als van anderen getoond is.

Dog het dzerdigste van dit alles is/ dat dit Beest zodanig de Inwoonders der waereld verleid/ dooz zyne valsche Miraculen, of (gelijk de Schrift ze noemd) dooz zyne tekenen der leugenen, dat het hem een Afbeeldzel van 't eerste Beest, 't geen de wonde ontfangen had/ en weder leefde, deed maken/ om 't selve in 't vervolg te doen Eeren, volgens vers 14. Dit is/ myn waardste leezers maar al te waragtig/ en dit heeft een gehele duidelyke zin; want dog wat is het Pausdom in den grond anders/ dan een schets/ of Afbeeldzel van het Heidendom, of van 't eerste Roomsche Beest, het welke niets wezentlyk heeft/ maar vol van Afgodery, en bygelove is.

Maar/ zal men zeggen/ hier is egter iets/ dat na een Miracul gelijkt/ of na Teken en wonderen, die het Beest doed: want waarom spotten dog de Geuzen en kettens niet de Beelden der Roomsche Kerk, daar ze zig zoo even gezegd is/ somtyds bewegen, niet alleen schreyen, maar zelfs bloed schreyen, lachen, spreken, ende honderdlei zulke gogel-konsten niet doen?

Is het onmogelyk dat een beeld spreekt? ueen/ dooz konst kan dit/ en al het andere zoo even gemeld/ ligtelyk geschieden/ en dus word hier gezegt dat het tweede Beest aan het afbeeldzel van het eerste Beest gaf eene geest om te spreken, vers 15. Hier is dan een beeld dat spreekt, en het welke als een ziel of geest heeft/ dat is/ het geen zig beweegt, en zulke dingen doed/ die na een levendig en bezielde beeld gelijkt/ dog men moet ook alles zeggen/ en niet de beelden der Heidenen, of van het Heidensch Rome overenstemmen. Of wil men een nadere verklaring/ wy zeggen/ het is niet alleen een hout, of een steene beeld, het is alleen maar/ of het is teffens een sinneprent van de Pauschelyke Magt, dewelke zig zoo veel levendige kragt toe-eigend/ dat het in de Staaten onder des Pauschen Ryk behorende/ de eigenste invloed heeft/ dewelke de ziel of geest van een mensch in een lichaam bezit/ welke zy doet leven, en bewegen; want eindelyk deze schaduw van het oude Roomsche Ryk spreekt nog dooz dezelfde afbeeldzels van vonnissen, dient het uitspreekt, en vermits het doozdingd in de geheime Raad van Koningen en Vorsten, aan dewelke het haare af, of goedkeuringe eierlyk en konstig wret op te hullen.

Wonderbaar Beeld? het heeft een geest, of ziel, ende het spreekt! Waarom zonde men de beelden dan niet eeren, en dienen, daar de Heidenen wel aan stomme en ziel-looze beelden hebben opgeofferd/ dewelke nog ziel nog spraak hebben gehad/ van het geene het bedrog der Priesters haer hebben toege-eigend?

Ja antwoorde/ daarom niet/ om dat het alles ingeflycht hier op bedrog, fiede afgodery, en loutere bygelovigheid uitloopt/ en de ware Christen-Godsdiensdienst wedgem in de oude Roomfche, en Heidenfche woꝝd herboꝝnd! En egter/ o grouwel/ het Roomfche Beest wil niet alleen dat men voꝝ de beelden zal nederknielen, en dezelve eren, maar dat zy zullen gedood woꝝden/ die zulks weigeren: want zoo staat 'er vers 15. dat alle die het beeld des Beests niet zouden aanbidden, gedood zouden worden. *En* wens 't Inquisitie-vuur, de fweerden der moordenaars, de Raaderen, en de Galgen der Beulen, zyn het droevige nood-lot van alle/ die een Gods-dienstige ere aan het Beest of dezelfs beelden weigeren/ indien nog het lichaam van deze uit de Tyranye des Beests ontkoꝝnd/ zoo bꝝngt het Papendom haar wredeheid zoo ver/ dat zy hunne zielen egter zoo veel zy kunnen/ en ra hun herbelding/ geestelyk dooden! wat zeg ik/ dat zy zelf de beeltenisse van zulke stantvastige menschen dooden en verbranden/ wilt gy hier van een kragtig voorbeeld zien/ staat uwe oogen/ waarde lezer, met my eens op een zeker kranck Arrest, of Vonnis, waat in gezegt woꝝd/ dat die geene/ die men aldaar Nieuw bekeerde Profeliten, ofte gereunieerde noemd/ welke van hen komen zick te woꝝden/ op zyn Roomfch zullen Communiceeren, ende wie dit weigerd te doen/ zal voꝝ zyn leven lang op de Galleyen gebannen/ en geboeid woꝝden/ indien hy gezout en hersteld werd.

Endelyk de laatste trek die de Heilige Geest aan het tweede Beest schilderd/ is deze/ dat hy het vertoond/ als 't welke volgens vers 16, 17. maakt dat het aan alle/ kleyne, en Groote, Ryke, ende arme, vrye, ende dienstknechten zonder onderscheid een merkteken geefd aan hunne Regterhand, ofte aan haare Voorhoofden, zonder het welke zy niet verkopen ofte kopen mogen. Deze laatste zick behoꝝd woꝝdrom geheelyk aan het Pausdom, en dit zullen wy nu voꝝ 't laatste ten slot den Lezer laten zien.

De Regterhand is die het werck doet/ dus zinnebeeldig genomen/ voꝝ den wandel, en het geloof; dog het Voorhoofd, is in tegendeel maar alleen het teken van de belydenis.

So dat het merkteken des Beests in zyne Regterhand te nemen/ is alles te doen/ het geen het Pausdom gebied/ en zig als gewillige dienstknechten van 't zelve aan te stellen.

En dit merkteken op zyn voorhoofd te dragen/ is een Publique en openbare belydenis te doen van alle de dwalingen der Roomfche Kerk.

De Regterhand en het voorhoofd dan te hebben/ is alles wat 't Beest begeerd.

Of wil men liever eenwoudiger/ en slypt na de Letter dit uit-
ge-

gelegd hebben; zoo ras konde men niet in de Roomfche Kerken, of die de beelden eere aandoen/ en het met het Roomfche of Antichristenfche Beest houden/ of men ziet dat zy zig tekenen met de regterhand met wywater, en wel aan hunne voorhoofden, om van andere tekenen aan dezelve by den doop, by het vormfel, enz. gegeven/ niet te melden/ waat voꝝ zy zig fizaklyk van de gewaande Kettters onderscheiden; waat van zy ook blyken moeten geven voꝝ de Paternosters, enz. aan hunne Regterhand.

Die nu deze merktekenen aan zyn voorhoofd en Regterhand heeft/ mag byelyk kopen, en verkopen in hunne landen/ vers 17. dog weigerd men aan het Beest dus het voorhoofd en de Regterhand, dan is men van veele waereltse voordeelen, en regten in de Roomfche Landen verstellen; de hoon, de maad, de ballingschap, de slaverny, de armoede, en de dood, is als dan goed genoeg voꝝ dezulke.

Dog wat wil het zeggen/ dat zy niet mogen kopen, en verkopen, zoo zy ook niet de naam des Beests in 't bezonder voeren? Dit/ dat zy na Rome, daat het Roomfche Beest zyn stoel en Throon heeft/ ook zig moeten noemen Roomfch Catholyk, en dat hunne geestelyke cramerij, en aflat-koopmanschap aan niemant dan aan denzulken onder hen vergund woꝝd.

Maar wat wil de H. Geest zeggen met het getal des Beests, dat ons als een groot Oracul woꝝd opgegeven vers 18. en welk is 666. Hier van hebben wy (als wel der moeite waardig) in dit zelve werck afzonderling reets te voren verscheide gedagten en uitrekeningen opgegeven.

Alleen mercken wy nu aan/ dat het is pdel en gansch onnodig/ dat Rome, om deze toetsen te vermyden; namelyk dat de Paus dat Beest is/ het zelve getal ook in andere namen zoekt; het zoude wel bygeval 'er in kunnen gevonden woꝝden/ (ik twyfel zelfs daat niet aan/) dog dit getal alleen/ en op zig zelfs kan niet aantopen/ dat die geene/ waat in het zig bevind/ het voꝝzeide Beest is/ neen/ men moet met dat getal ook de gepropheteerde, en de vereifte hoedanigheden en eigenschappen vinden van het Beest, te voren vermeld/ en als dan kunnen wy verzekerd zyn/ dat wy ons niet en vergiffen/ nu dat ontmoet zig juist en op zyn klaarst in het Pauschelyke Beest: die geene die het vorige gelezen hebben/ moeten zulks bekennen; het bekeed alle de tekenen van de overrenkonnende Prophetien des Beests, zo wel van Daniel, als van Johannes, zoo als wy gezien hebben; daat en boven/ wie is het onbekend/ dat om in de Roomfche Landen, voornamentlyk in Italien en Vrankryk te kopen en verkopen, men dat getal hebben moet/ volgens vers 17, 18. dat is/ dat men openbaarlyk moet geloven en belyden dat

458 AANMERKINGEN OVER 'T BEEST, IN OPENB. Cap. XVII.
men Rooms, dat men Paaps is/ en het met de Paus van Ro-
men, in wien wy afzonderling toonden/ dat het geral des Beestes
te vinden is/ houd.

't Zoude van een byzulk aan de waarheid zyn gedaan/ van te
onthemmen dat 't Beest en de Pauschelyke magt een en dezelve
zaak is.

Het is vooz het laatste/ (gelobe sijn) nu tegenwoordig niet van
noden/ om lang op het woord valsche Propheet te staan/ het
geen wy al reeds hebben gezegt/ getuigt genoeg/ wie dat het
Oracul dooz dat woord verstaat; te weten na alle de menigte proe-
ben van de overenhouwende van ons Oracul met de Paus, kan men
niet twyfelden/ dat hy ook de valsche Propheet is; ten ware
men nog enigzints in onderscheiding hier onder begrype zyne
Geestelyken, en de Concilien: kan het een andere wel zyn?
bezit een ander wel zoo klaar de alreeds verstaarde eigenschap-
pen? ueren/ de Roomsche Paus alleen/ en geen andere hatelyke
naam is overenhouwende met die van het Beest, hy is 't die zig
noemt onseilbaar, om daar dooz zyne uitleggingen, uitspraaken
en Vonnissen vooz ingegevene Goddelyke (of zoo als veele onder
hen de Paus in zamenwoeging met de concilien, of vergaderde
Roomsche Geestelyken eene onseilbaarheid, als van een waar
Propheet, die egter valsch is/ toeschyppen/) Oraculen te doen er-
kennen; waarom dog geven zy aan Mahomet deze naam? is het
niet om dat hy zyne leugens vooz ingegevene waarheden wil
doen erkennen?

Wie kan derhalve de valsche Propheet van 't Beest zyn/ anders
dan die dooz valsche Miraculen dezelve valsche leer bevestigt/ en
zig valschelyk vooz Christus Stedehouder uitgeefd? Roman, ja Ro-
men alleen sield die met Canons, dewelke de suiwere leer van
Jesus Christus te niete doen? Dit zal genoeg zyn/ en hier leg ik
de pen nopens dit stuk neder/ maar ga ober tot een nieuw soort-
geplu stuk/ en tot het exempelaar oordeel ober het Beest, en die
het aanbidden, en tefsens ober het Hol, of de plaats, daar zig
het zelve ophoud/ om dus het zelve uit zyn uiterste Schuyelhoek
te jaagen/ en geene de minste verbergung/ zit- en schuytplaats ten
laatsen te verginnen.

ZEDIGE BEDENKINGEN

NOPEN'S HET GROOTE

B A B Y L O N,

EN DESZELFS VAL; IN HET BREEDE TE VINDEN,

O P E N B A R I N G E XVIII.

Waaromtrent onderfagt word, of men door dat
Babylon een gantsche Maatschappye Menschen, dan
eene zekere bepaalde Stad, en dan wederom in 't by-
zonder, welke Stad daar door te verstaan hebbe, en
hoedanig Oordeel aldaar over dezelve bedreigd word;
of op welke wyze waarschynelyk de ondergang van
die Stad zal gebeuren, enz.

So verre ik merke/ zyn de gedagten der Geleerde ober
dit groote Babylon bezonder in drie Classen verdeeld.

I. Daar zyn 'er/ welke 'er geenzins eene eigent-
lyke bepaalde Stad, maar eene gantsche Maatschap-
pye dooz verstaan.

II. Anderen zyn 'er/ welke aan eene eigentlyke
bepaalde Stad hier denken/ schoon de weinigste/ en schoon eenige
redenen/ immer geene genoegzaame tot betoog 'er van gevende/
en zig somtyds zoo duister en dubbelzinnig uitozuttende/ dat zy de
dingen selynen te vermengen/ en dus te verwarran/ en dan eens
om een zekere bepaalde Stad, dan eens om een gantsch Volk en
Maatschappy selynen te denken.

III. Andere zyn 'er wederom/ welke het een en andere sely-
nen te willen zamenwoegen/ en dus wel eerst om een gantsche
Maatschappy Volks hier denken/ maar tefsens daar heeren
selynen te willen/ dat dat oordeel Cap. XVIII. ober Babylon
vermeld/ ook na de letter omtrent de Hoofd-stad van zoo ee-
ne Maatschappy zyne veruutlinge zal hebben.

Hier van daan zyn wederom ook de gedagten nopens het oor-
deel

deel over dat groote Babylon bedreigd/ verschillende/ gelph ook nopens het geen verder Cap. XVIII. daar van al gemeld word.

A. Zyn 'er veelen/ die alles oneigentlyk, en in eene verbloemde zin opvatten; voozal zy/ welke hier denken aan eene oneigentlyke/ of verbloemde Stad, dat is/ aan een gantsch Volk, Maatschappy, of Natie.

B. Anderen daar en tegen zyn 'er/ die alles meest naar den letter, en in eene lighaamelyke zin opvatten/ en verklaaren/ schoon de twingste; en dat wederom ook merendeels niet geene redenen/ inruer die genoegzaam aangedrongen/ en bevestigd zyn.

C. Nog zyn 'er anderen, voozal zy/ die hier om eene eigentlyke, en oneigentlyke Stad te gelph denken/ of schynen te denken/ en het een en ander zaamen voegen/ welke dus ook hier aan een eigentlyk en lighaamelyk, en teffens ook aan een oneigentlyk, en geestelyk oordeel te gelph denken/ of schynen te denken/ en welke alles wat van die Stad, het groote Babylon, en haare Koophandel, enz: vermeld word/ dus ook wederom zoo lighaamelyk en eigentlyk, als teffens in eene geestelyke en verbloemde/ of oneigentlyke zin verstaan.

Het nagaan van alle deze gedagten/ en om hier eene goede schifting te maaken/ en op meerder gronden van zekerheid iets te bepaalen/ hoe dit diepzinuig stuk te neuen/ is warelyk moeite geweest in wyne oogen.

I. Dit beken ik gaarne/ dat eene gantsche Maatschappye, Ryk en Regering dikwerf onder de zinnebeeldige benaming van eene Stad voozkoud/ en is geen bewys nodig/ als al te bekend zynde.

II. Dat schoon wel eerst, en principaal dat oordeel over die Stad bedreigd/ juist die zelve Stad (myus cragtens) zal treffen/ het zig egter verder zal uitspreken/ en van een gebugt gevolg/ ten aanzien van zoo eene gantsche Maatschappye, en Koninkryk, waar van die Stad, zoo veel als het Hoofd, de Zetel, 't Roer, en dus de Hoofstad is/ zekerlyk zyn zal; eben als wanneer het Roer van een Schip door eene geweldige storm weggerukt word/ dus ook noodwendig het gantsche Schip, en al het Volk dat daar in is/ gevaar loopt van te vergaan.

III. Dat in opzigt van het oordeel, 't geen over die Stad bedreigd word/ men hier zoo wel om deszelfs Inwoonders, Bestianders, Regeerders, en het voornaame Hoofd dier stad moet denken/ als om die Stad zelve/ konnende die Stad niet op eene exemplaire wyze worden geoordeeld en vergaan, of den eben gemelden moet ook dat zelve oordeel treffen.

IV. Dat gelph God oncindig wys is/ dus ook ons in de beschyffing van 't oordeel dier Stad, van de koopmanschappen, daar

daar in swang gaande/ en van der zelve kooplieden, aanleideinge teffens kon gegeven worden om ook aan iets dieg lphs/ dat oneigentlyk en in eene geestelyke zin in die Stad, en omzient dat Volk plaats heeft/ te denken.

Onderzusschen is/ en blyfd de vraage, wat men uit zoo vele verschillende gedagten hier te bepaalen hebbe. Als mede (want hier haperd het veelen/ en hier vind ik weinig genoegzaam bewys) met welke bezondere redenen men zulks kan staven?

Om dan aansonts myne gedagten nader te wyten/ zoo zegge/ dat ik van oordeel ben 't geen wy straks nader zullen uitzeyden en bevestigen) dat men door deeze Stad, ofte het groote Babylon, bepaaldelyk de Stad Romen zelve/ de zetel van 't Antichristelike Ryk, en van deszelfs Opperhoofd, daar hy als aan 't roer van dat Schip van Staat en Kerk zit/ moet verstaan; dog zoo/ dat die Stad zigbaarlyk geoordeeld en exemplair gestraft zynde/ dus ook daar onder begrepen moeten worden de geenen/ die daar in wonen/ als het Roomsche Opperhoofd, de Paus van Romen, en alle de Cardinaalen, Aartsch-Bisshoppen, Bisshoppen, Abten, Prelaaten, Monniken, enz: zoo veel zig op die tyd daar mochten bevinden/ en wier aantal zeer groot is/ voozal ten aanzien van alle die Kloosters, en ordens der Geestelyken, die zig daar opdoen/ en van het *Sacro Sancto Collegio*, of zoogenaamd heilig Collegie, en Consistorie, ofte Kerkenraad, nevens de Inwoonders dier Hoofstad; alle het welke dan ook (natuurlyker wyze zels beschouwd) van dat gevolg moet zyn/ dat het Pausdom, ofte Antichristendom daar door niet alleen de grootste krak zal krygen/ die het ooit gehad heeft/ maar zels zal veroorzaakt worden. Want wie begrypt niet ligtelyk/ dat als de Hoofstad van 't Antichristendom, die voornaame zetel van de Paus zelve/ en van zoo vele Geestelyken, te gelph met alle deszelfs Kerken en Kloosters, en zoo vele Geordenden, en Inwoonders, exemplair zal gestraft worden/ dat ook dan het gantsche Schip van hui Staat, en Kerk zal moeten te gronde gaan; als eerst het Hoofd weggenomen is/ te gelph met het zoogenaamde heilig Collegie, van waar alle bevelen van Staat en Kerk worden afgevaardigd; van waar de Vaticaansche blixemen uitgaan/ alwaar alle magt, regt en vryheid om iets te doen of te laten in zoo eene menigte van voorvallen, en besonderheden van alle kanten wyd en wyd door de gantsche Roomsche waereld telkens moet gezogt/ begeerd/ en gelyald worden; alwaar van alles sters rapport en kennis moet gegeven worden/ wat 'er atomme van eenig gewigt in de Roomsche Christenheid, en in hui Abdyen, en Kloosters gebeurd/ waar zal het dan

met het lighaam heenen? Daar dus het Roer weg is/ daar de Scierlieden van dat Roomsche Schip van Staat, en Kerk weg zijn/ en overboord geworpen/ en wel de eerste en voornaamste Scierlieden, tussens met alle derzelver Reliquien, Schatten, magt, enz: daar te vinden/ en als in een middel-punt en vestige Bewaarplaats te zaamen vergaderd/ te gelyk met Romens gewone invloed, aan 300 veelt Hoven der Koningen der aarde/ waar zal het Schip van Kerk, en Staat dan blyven?

Waar by komd/ dat sızalig noodzaaklyk op 300 een exemplaar oordeel ieder een in het Pausdom de oogen moeten geopend worden om te zien/ hoe grotelyk God over dat Volk, die Stad, dat Hoofd, die Geestelyken, hune Voorgangers, en Leiders, en dus over dat Ryk en die Kerktaac vertoond is! Wie dog zoude niet sızalig dus moeten redeneren; „ 300 de Paus van Romē warelyk het Hoofd van de Roomsche Kerk, de regte Navolger van Petrus, en de eigentlyke wettige Stede-houder van Christus op aarde was; 300 by warelyk onfeilbaar was/ en 300 by in der daad 300 heilig was/ dat by de naam van zyne Heiligheid verdicnde/ 300 als die hem gegeven word/ hoe is het te begyppen/ dat God dat eigentlyk Hoofd der Kerke tot vregde der Hervormde, of Gereformeerde, die dit 300 lange boosveld hebben/ en tot onze smerte, schande, en smaet, 300 openlyk en exemplaar 300 oordeelen, straffen, plaagen, en verdoen? Hoe is het mogelyk dat 300 een gzoote mengte van Cardinaalen, Aartsch-Bisschoppen, Bisschoppen, Abten, en Prelaaten, 300 veelt Monniken en Geestelyken van 300 verschildende ordens, die 300 een reuk van heiligheid in onze oogē schenen van zig te laaten uitwasemen/ allen 300 exemplaar als de gzoote booswigten, en vyanden Gods zonden gestraft worden? Hoe is het mogelyk dat God zou duldē/ dat alle die heilige Reliquien, en Cruisfixen, alle die heereyke en heilige beelden van Goud, van Zilver, van Koper, van Marmer, van yvoor, van kostelyk hout, omhangen nog daar en boven met 300 veelt Paarlen, Diamanten, Juweelen, enz: van 300 veelt Sancten en Sanctinnen, te voer 300 Godsdienstig ge-eerd, en aangebeden dooz nederknieling dooz dezelve/ 300 ernstlyk zouden vernieeid worden/ als of zy geen kragt hadden hun zelve. hun Stad, en hune eerbiedige aanbidders te bewaren; ja als of zy niet meer waardig waren dan verbrand te worden! Wat is nu onze magt en rykdom niet verminderd? onze invloed/ en steun in en by de Hoven van 300 veelt Koningen, onze Koopmanschap en vertier, nevens onze winst van alle die waaren, en kostelykheden? Wie zal ons nu verder bekieren? Wie ons Hoofd van meutys wouwen/ willen/ of durven zy? wie in die Kerk blyven/ en niet

vrezen dat hem dus doende eerlang een zelve oordeel zal treffen? Wie ziet niet dat dit juist het zelve oordeel is/ dat Openb. XVIII. bedreigd was/ en het geene de Protestanten al 300 lange op ons toegespast hebben?

Om dan (daar het eigentlyk op aankomd/ en waer ontrent de uitleggers in gebreke blyven/ of weinig/ en geen genoegzaam bewys te berde brengen) thans nader te betogen/ dat dooz deze Stad, die hier het voornaame onderwerp, en Toneel van Jehovahs gedugte oordeel is/ een eigentlyke Stad, en wel Romē in het bezonder word verstaan/ 300 diend/ dat zig by ons daar ontrent deze redenen opdoen.

I. Omdat onder andere oordeelen, welke deze Stad zouden treffen/ vers 8. in het midden/ gezegd word; Ende zy zal met vuur verbrand worden: is beken dat met vuur te worden gepynigd, ontegentlyk aan genomen worden/ en wel genomen word in Johannes Openbaring, wanneer 'er gezien word op een vuur van Gods toorn, van een knagend, en wroegend gewisse, en van Gods gedugte oordeelen, hier aanvanklyk in de tyd, maar boozal hier na in een gantsche eeuwigheid; edog is wert niet dat zoodanig een straffe ergens dooz een verbranding met vuur word uitgebeerd/ het geene ons een geheele zoot van barmhertigheit/ ontbinding van deelen/ ter neersloping/ verwoesting/ en wel een ver-teering tot stof en asche te binnen brengd/ en aan steden en gebouwen, welken de brand aantreft/ eigen is: en dat men dus hier ook 300 om een eigentlyke verbranding moet denken/ blyk nog nader uit vers 9. alwaer op het slot gewaagd word van de zulkē/ die den rook haars brands zullen zien. Zie ook vers. 18.

II. Omdat vers 10. getuigd word/ dat het oordeel van deze Stad in één uure was gekomen, 't geene wel kan plaats hebben in zekere Stad, die onverwagt dooz een felle brand word aange-grepen, en verteerd, maar niet wel zy betrekking heeft op 300 een gantsche en uitgebreete Maatschappy, als het Pausdom in 300 veelt landen, en Ryken over den geheelen aardbodem verspreid/ uitmaakt/ zyde niet wel te denken dat alle Roomschegezinden, welke dog te zaamen die geestelyke Stad uitmaaken/ alomme in Italiē, in Spanjen, in Hungaryen en Bohemen, in Switserland, in Vrankryk, in Duitshland, in Poolen, in Turkyen, in de Indien, enz: op eene dag, ja in een uure dus op de een of andze wyze exemplaar, en zigbaar zullen gestraft worden.

III. Omdat alle die Waaren, welke vers 11-13. barmeld worden/ en in die Stad te koop waren/ niet wel als ten uitersten gedrongen ontegentlyk te zaamen konnen genomen worden; of 300 men die al eigentlyk mede wilde nemen, juist geene betrekking af-

alle te zaamen hebben op de geestelyke koophandel, ende afgodische Godsdienst, welke onder het Pausdom in swaang gaat/ als daar zyn onder anderen/ de lastbeelten, de schaapen, de paarden, de Koetswagene, de lighaamen der menschen, of Slaaven-handel, welke te Romen plaats heeft/ of het verhuuren en verkopen van zyne lighaamen tot hoererye, en: schoon wy anders in die plaatsen reue zinnebeeldige of oneigentlyke koophandel van veele der voorgeaande Waaren, zinnebeeldig genomen/ of opzigt op hunne afgodische Godsdienst hebbende/ en daar toe gebezigd wordende/ niet willen instuiten.

IV. Omdat 'er voorszomen verscheidene / 300 Koningen / als Koningheden / en anderen / die met haar gehoereerd / weelde / of Koopmanschap bedreven hadden / vers 9, 11, 15. welke / 300 men hier om een geestelyke Stad, ofte het gantsche Antichristendom moest denken / immer mede tot die zelve Maatschappy behoorden / en dus mede moesten met vuur verbrand zyn / daar zy hier voorszomen / als nog levende, als dat oordeel van verre aanschouwende, en daar van zelve bezigd zynde. En of men wilde hier die uitvlugt maaken / dat deze wel voorszomen als in vorige tyden met haar gehoereerd, en weelde en Koopmanschap bedreven hebbende / maar als die nu uit dat Babel reets te vogen waren uitgegaan, en zig bekeerd hadden / 300 gaat dit geenzins dooz / alzoo vers 9, en 11. staat / dat zy haar zouden beweenen, en dat zy rouwe maaken over haar, (zie wat zy al meer misbaar maaken / vers 19.) het geene geen plaats kan hebben in hun / die reets van dat Afgodisch Babel waren uitgegaan, en zig bekeerd hadden / en dus niet meer tot haare gemeenschap behoorden; alzoo 'er integendeel wegens dat oordeel over deze Stad geoeffend / staat vers 20. Bedryfd vreugde over haar, en:

V. Omdat 'er staat op het slot van vers 16. nopens dat geestelyk Babylon, hoe dat in één uure zoo groote rykdom, in 't vorige van dat vers beschreven / was versmolten, het geene wel plaats heeft in cas van eene felle brand, waar dooz Goud, Paarden, en: in minder zelf dan een uur kan versmelten, en verdwynen, terwyl het niet wel te denken is dat over het gantsche Antichristendom, 300 ongemeen wyd en zyds verspreid / juist 300 een oordeel zal geoeffend worden / waar dooz zelfs in een uur alle haare Paarden, Goud en andere kostelykheden zullen versmelten, vergaan, en verdwynen. Zegd men dat het woord uure niet bepaaldelyk vooz den omtrek van een uure, maar slegtz vooz een zeer korte tyd moet genomen worden / zo doed dit egter niet / immer niet genoeg, ter oplossing van het 300 even bezedenerde; behalven dat dit slyd tegen vers 8. alwaar staat dat haare plagen op eene dag zullen komen, en dus schielyk, gelykerhand, algemeen / en op een en dezelve tyd, dag en uure.

VI. Om-

VI. Omdat 'er staat vers 17. Ende alle stierheden, ende alle het Volk op de Schepen, ende bootsgezellen, ende alle die ter zee handelen, stonden van verre. Deze alle worden hier van deze Stad niet deszelfs Inwoonders wederom duidelyk onderscheiden; dog 300 dat zy aangemerkt worden / als groot belang in de ondergang deszelfs te hebben / en wegens handen van Godsdienst, en Politie, en Koopmanschappen daar aan als verknogt te zyn. Wil men hier ook al eens deze Stierlieden, en Bootsgezellen zinnebeeldig nemen vooz de Voorgangers, Herders, Bestiërders, en Regeerders der Kerke van meerder en minder rang / als Cardinaalen, Aarts-Bisschoppen, Bisschoppen, Abten, en: gelyk hier Stierlieden als van meer waarde / en bootsgezellen voorszomen / die minder in rang zyn / egter 300 worden daar dooz wyne redenen niet opgelost / maar de gemaakte swarigheid blyfd? En wat zal men dan van de Cyther spee- lers / van de Sangers, van de Fluiters, en Bazuiners, in onderscheiding van die / en van deze onder elkander / vers 22. wat vooz van de Schepen, waarop zig al het Volk bond / maaken? Zoo de Schepen de Paapsche Gemeentens zyn / wie zyn het Volk op de Schepen dan?

Zoo dog het eene enkel geestelyk, en zinnebeeldig moet verstaan worden / 300 ook het andere / en men ziet hier uit / in welke bogten zy zig moeten wryngen / die in zulk eene zinbeeldige wyze van uitlegging, met een geheele voorbygang van de letterlyke verklaring 300 groote lust hebben: want is hier alles enkel figuurelyk te nemen / men zegge my dog (om veele andere redenen / reets gegeven / en die ik verder daar van zou kunnen geven / voozby te gaan) wat men dooz de Schepen, wat dooz het Volk, en dat wederom in onderscheiding van de Schepen, en van de Stierlieden, en bootsgezellen hier te verstaan hebbe / en dan / wat wederom in onderscheiding van hen / dooz alle, die ter zee handelen?

VII. Omdat 'er staat op het Slot van vers 22. Ende geen Konstenaar van eenige konste zal meer in u gevonden worden: ende geen geluid des Meulens zal in u meer gehoord worden. Die voozt vers 17. Immer om niet te melden / dat deze Konstenaars, 300 men dooz deze Stad het gantsche Antichristendom, en geene bepaalde Stad moest verstaan / reets tot die Maatschappy behoorden / daar zy hier van deze Stad, als deszelfs Inwoonders, onderscheiden worden / 300 greef de indruktinge van het geluid der Molens ons genoegzaam wederom te verstaan / dat men hier om eene eigentlyke Stad, waar in pleegd gemaalen en gebakken te worden / moet denken / te niet / omdat / als men 'er het Antichristendom zelve / 300 als het alom verspreid is /

Ann

dooz

door wilde verstaan / het immer niet is te denken / dat in alle die landen, daar zig de Roomschegezinde bevinden / voortaan na dat oordeel geen geluid der Molens meer zoude gehoord worden; het geene nog te minder is te bezoeven / omdat vele Roomschen ook in Protestantsche Landen, en onder Protestantsgezinde verspreid zijn / wanneer dat oordeel dan zoo wel hen / als haar zoude treffen / daar het hier als een oordeel bepaaldelyk die Stad, of dat Volk zullende aantreffen / en wel ten voordeel van Gods Volk, voortloofd.

Wil men ook de Molens, en het geluid derzelver wederom zinnebeeldig verstaan / men zegge ons dan insgelijks / wat men al wederom in onderscheiding van de Kunstenaars, van de Stierlieden, van de bootsgezellen, van hun / die ter zee handelen; van de Schepen, enz: hier in een goede order door deze Molens, en derzelver geluid te verstaan hebbe?

Mer ik nu nader ga onderzoeken / en bepaalen / om welke besondere Stad men hier eigentlijk denken moet / en welke in het bijzonder het gedugte oordeel allertwaarschynelykst zijn zal / dat dezelve zal aangrypen / zal het den Leezer mogelyk niet onaangenaam zijn / en ons eenigzints tot een wegwyzer, en tot nader verstand en opening van het geene hier al in dit XVIII Hoofdstuk van Johannes Openbaringe voortloofd / stelschen / dat wy zien hoe dit selve Hoofdstuk merendeels is opgemaakt uit Jer. L. en Cap. LI. vergeleken met Jes. XIII: 19—22. en Cap. XIV: 11—15. alwaar van de besonderheden, welke in het oordeel Gods over het oude Heidensche Babel zouden plaats hebben / wordt gewaagd / en getoond dat het in de verwoesting van dit tegenbeeldig Babel even dus zoude gesteld zijn / en waart uit reffens zal blyken / dat vele dingen / die van dat oude Babylon vermeld worden / en hier van het selve ontleend zijn / ook eigentlijk, en na de Letter verstaan moeten worden / het geene dan niet eenen ook tot nog al nader bevestiging kan strekken van het geene wy omtrent den lighaamelyken en letterlyken zin nopens vele dingen in / en omtrent deze Stad gemeld / gezegd hebben / en hoe dus selve ook / zo niet geheel / immer gedeeltelyk mede lighaamelyk en letterlyk dienen verstaan te worden.

Ik maak dan eerst een aanvang met Jer. L. en Cap. LI. en zal in dezen maar volgen de order der plaatsen / zoo als zy in rang daar voortkomen / en zulks vergelijken met de plaatsen die wy hier Cap. XVIII. aantreffen.

Jeremia 50
 Te weten / Jer. L: 7. word belast; Wreeket u aan haar, (naamentlyk Babel, en dezelve Inwoonders) gelyk als zy gedaan heeft. En vers 29. in 't midden: Vergeldet haar na haar werk; doet haar na alles, dat zy gedaan heeft. *Jets* diergelijks.

lyks vinden wy Openbaringe XVIII. 6. Vergeldet haar, gelyk als zy u lieden vergolden heeft, enz: Jerem. L. vers 39. staat van het oude Babylon, wyders dus voortzeggd / daarom zoo zullen de wilde Dieren der Woestynen, enz: daar in wonen; ook zullen de jonge struyfen daar in wonen; ende men zal der geen verblyf meer hebben tot in eeuwigheid, nog zy zal niet bewoond worden van geslagte tot geslagte. *Jets* staat 'er ook Jes. XIII. 21. Maar daar zullen nederleggen de wilde Dieren der Woestyne, enz: ende daar zullen de jonge struyfen wonen, ende de Duivelen zullen daar huppelen. *Jets* diergelijks word van het nieuw Babylon, het Antichristenschen Romen getuigt Openbaringe XVIII. 1. En zy is geworden een woonstede der Duivelen—ende een bewaarplaats van alle onrein, en hatelyk gevogelte. *Doort* was Jerem. LI. 6. belast; Vliedet uyt het midden van Babel, ende reddet een ygelyk syne ziele, ende wordet niet uitgerukt in haare ongerechtigheid. *Zoo* ook vers 45. Gaat uit myn Volk, uit het midden van haar, ende reddet een ygelyk syne ziele. *En* diergelijks vermaaning vinden wy insgelijks Openbaringe XVIII. 4. Gaat uit van haar myn Volk, op dat gy aan haare zonden geen gemeenschap hebt, en opdat gy van haare plaagen niet en ontvangd. Jerem. LI: 7. staat; Babel was een goude Beker in de hand des Heeren, die de gantsche Aarde dronken maakte: de Volken hebben van haaren wyn gedronken, daarom zyn de Volken dul geworden. *Jets* diergelijks vinden wy Openbaringe XVIII. 3. alwaar staat; Dewyle uyt den wyn des toorns haarer hoererye, alle Volkeren gedronken hebben; enz: In dat selve Hoofdstuk, vers 8. staat; schielijk is Babel gevallen, ende verbroken, huilet over haar. *Zoo* staat 'er ook Openbaringe XVIII. 2. Zy is gevallen, de groote Babylon. En vers 8. Daarom zullen haare plagen op eenen dag komen, en vers 9. staat / hoe dat vele die Stad zonden beweenen. *Eindeljk* Jer. LI. 63, 64. staat. Dan zult gy eenen steen daar aanbinden, ende werpen het in het midden des Phrats, Ende zult zeggen; Alzo zal Babel zinken, en niet weder opkomen. *Jets* diergelijks vinden wy Openbaringe XVIII: 21. Ende een sterke Engel hief eenen steen op, als eenen groten Molensteen, ende wierp dien in de zee, seggende, Aldus zal de groote Stad Babylon met geweld geworpen worden, ende en zal niet meer worden gevonden.

Jes-48
 Staat 'er Jes: XLVII. 7, 8. Ende zeydet, ik zal Koninginne zyn in Eeuwigheid, en wederom; Nu dan, hoord dit, gy weeldige, die zoo seker woond, die in haar herte zeydt; ik zal geen Weduwe zitten, enz: zoo staat 'er ook Openbaringe XVIII. 7. in 't midden: Want zy zegd in haar hert,

Ik zitte als een Koninginne, ende en ben geen Weduwe, enz. Staat 'er vers 9. by Jesajas aldus; Dog deeze dingen zullen u in eenen ogenblik overkomen op eenen dag, enz: een dag staat 'er ook Openb. XVIII: 8. Daarom zullen haare plagen op eenen dag komen en vers 10. Want uw oordeel is in een ure gekomen.

Doortz zyn eenige dingen te zien Openb. XVIII. opgemaakte uit nog andere Godspyaken / welke omdat zy daar by de Propheten eigentlyk / en na de Letter genomen worden / ons van nieuws bevestigen dat men de letterlyke zin in het gemelte Cap. van Johannes Openbaringe ook niet kan uitsluiten; neem eens 't geene men leesd; Jef. XXXIV: 14, 15. en vergelyk 'er mede Openb. XVIII: 2. zoo ook Ezech XXVII: 25—36. en vergelyk daar mede Openb. XVIII. en gy zult 'er wederom meer dan eene plaats ontmoeten / die daar mede overeenstemmen.

Deze dingen vooraf gezonden hebbende / en tot een gezond gezegd zynde / zoo hoord nu verder blyk in overweging / welke eene Stad hier in 't bezonder beoogd word / en welke het bezonder oordeel waarspreeklyk zy / dat hier bedreigd word.

De Stad word / ik belien het / Babel genaamd / en zoo volgd dat men 'er door of het eigentlyke oude Heidensche Babel, of een andere Stad, welke veel overeenkomsten met dat oude Babel heeft / en daarom zinnebeeldig te regt met die oude naam mag bestempeld worden / te verstaan hebbe.

't Is bekend dat eenige Roomsche Schryvers 'er gaarne door het oude Heidensche Babel zouden verstaan / en dat wel / om dus te meer het bewys / dat daar in legd voor 't oordeel, het geene hen / of hunne Hoofd-Stad over het Hoofd hangd / te ontdruken; schoon de Jesuit Alcasar zulks zelve wederlegd. Edog dit kan onmogelyk zyn / en wel om deze redenen.

I. Omdat het oude Babylon, in dien tyd / toen Johannes die schreef / en voorsz:de / en dus veel meer in dat Tyd-gewrigt, op welke / volgens het verband, en den draad der zaaken hier gedoeld word / al van overlange niet meer in wezen was / of veel minder als dan zoude zyn.

II. Omdat alle Koningen der Aarde met dat eigentlyke Babylon niet hebben gehoereerd, enz: zoo als 'er staat van dit Babylon op vers 3. om niet te melden zoo veel andere zaaken / welke over dit mytique Babylon gepostereerd worden / en in dat eigentlyke oude Babylon, of omtrent het zelve geen plaats gehad hebben / welke wy / zoo wy hier verder wilden uitweiden / en de Historie van de gesteldheid van het oude Babel, en deszelfs lotgevallen wilden opgeven / en met dit Cap. vergelyken / ligtelyk zouden kunnen aantonen.

III. Omdat men niet kan aantonen / zoo als ik reets in de bozige verhandeling over het Roomsche Beest hebbe aangewezen / dat

dat op dat oude Babylon in zoo veel nadruk past de naam van verborgentheid, waar heenen ik / om zulks hier niet te herhalen / den Lezer zend; als mede omdat ik in geeren deele zie / waarom het oude Babylon meer dan andere voornaame Heidensche Steden juist (NB) de Moeder der hoereryen, ende der grouwelen der Aarde zou moeten genaamd worden / zoo als egter Cap. XVII: 5. het een / en ander van dit Babylon getuigd word.

IV. Omdat men nergens in de aloude Geschiedenissen, zoo Gewyde, als ongewyde leest / dat het oude Babylon een vreeslyke Aardbeving, en wel grooter dan 'er ooit geweest is / is onderhevig geweest; zoo als egter van deze Stad staat / Cap. XVI: 18, 19.

V. Omdat het bekend is / dat het oude Babylon in een vlak veld was gebouwd / maar deze Stad lag op 7 bergen Cap. XVII: 9. en dat die eigentlyke oude Stad nooit juist in drie deelen gescheurd is, zoo als wederom van dit Babylon getuigd word / Cap. XVI: 18, 19.

VI. Omdat de Val van dit Babylon Cap. XVIII. 20. voorsz: hoord als een stoffe van vreugde voor de Apostelen in den Hemel, en dus als een zaak / die na der Apostelen tyden eerst stond te gebeurten / en omdat 'er vers 24. staat / dat in haar gevonden is, niet alleen het bloed der Heiligen, maar zelf (NB) aller der geener, die gedood zyn op der Aarde; welk laatste van het oude Babel niet kan gezegd worden.

Het wysd dan zig zelve / dat men door dit Babylon eene Stad moet verstaan / die zinnebeeldig, en on-eigentlyk moet genomen worden / en welke om vele redenen van overeenkomstige te regt met dezelve naam van het oude Babylon mag benoemd worden. Dog welke Stad nu dezelve zy / hoc opus, hic labor, en staat ons nu wyders niet ernst te onderzoeken.

Vraagd men die van 't Pausdom, men zal zien / dat eenige hunner Schryvers zelfs ligtelyk gezien hebben / dat men hier om eene bepaalde Stad / geestelyker wyze Babylon genaamd / moet denken / maar dat deze hier denk / (schoon beide om Romen zelve) egter niet om het Christen Romen, zo als het nu is / of nieuw Romen, maar om het oude Heidensche Romen, voor dat het zelve de leer van het Christendom had aangenomen / en geene wederom wel om * het Christen Romen, † maar zo als men

* Ik weet dat 'er zyn, die door dit Babylon de Stad Constantinopelen verstaan; edog op het zelve passen in het allerminste niet de dingen, die van deze Stad worden getuigd, en voorzegt, zoo als wy met een menigte redenen, zoo die gedagte anders maar eenige schyn had, ligtelyk zouden kunnen aantonen.

† Dat men hier om Romen in 't gemeen moet denken, hebben ook

4° ZEDIGE BEDENKINGEN OVER OPENBARINGE XVIII.

beoogd / dat het na deezen in latere tyden van de zuivere leer nog eerst zal afvallen, en Antichristensch worden.

Dog dat men door deeze Stad niet het oude Heidensche Romen kan verstaan / blykt

I. Omdat nergens uit getyde / of ongetyde e Historie-Schryvers blykt / dat het oude Heidensch Rome op die wyze gevallen is / als hier geprofeteerd staat / en zoo als wy de wyze van haar oordeel en val in 't vervolg / (om eene en dezelve zaak niet tweemaal te herhaalen) zullen toonen.

II. Omdat hier vers 4. het Volk van God, als zig daar in bevindende / vermaand word / daar uit te gaan / om aan haare zonden, en plagen geen gemeenschap te hebben / 't welk van het oude Heidensch Romen niet kon gezegd worden / alzo Gods Volk en Kerk veel eer daar gebleven is / en na maate dat het oude Romen viel en in aanzien, magt, afgodery, enz. verminderde / en afnam / veel eer aangegroeid is.

III. Omdat de Koningen der Aarde met het oude Heidensche Romen niet hebben gehoereerd; zyn zy daar aan onderworpen geweest / zy zyn overheerscht, en hebben het niet byzwillig / en niet lust gedaan / zoo als met iemand te hoereren egter te hemmen geest.

IV. Omdat de plagen van dat oude Romen niet op eene dag zyn gekomen / zoo als vers 8. getuigd word van die Stad; en veel min in eene ure, volgens vers 10. op het slot te vanden.

V. Omdat daar tegen styd / het geene 're staat / vers 22, 23. Hoe in haar niet meer zoud gevonden worden de stemme der Citherspeelders, en der Sangers, en der Fluiters enz. enz. alle welke dingen / daar in het breede by de stulken opgeteld / in de Stad Romen zedert dien tyd nog wel ter dege tot op den huidige dag gevonden worden.

Wat men ook door die Stad geenzins Romen kan verstaan / zoo als het nog eerst na deezen zou afvallen, en in latere tyden eerst Antichristensch * zoude worden / blykt;

I. Om eenige van de Oude, als ook Hieronimus, Epist. 151. ad Algastum, Quast. II. Tertullianus contra Judæas Cap. 9. Augustinus de Civit. Dei, Lib. 18. Cap. 2. 22. 27. en anderen gewild: zoo ook de Paapsche Leeraars met namen Corn. A. Lapide, Viegas, Ribera, Lindanus, Alcasar, Bellarminus, en anderen. Dat ook ligt te bewyzen is, omdat juist deeze Stad legt op 7 bergen, zo als ik in myne vorige Verhandeling over het Beest getoond hebbe, en van deeze Stad word getuigd, Cap. XVII: 9. en omdat alles, wat hier van deeze Stad gezegd word, het best op Romen past, zoo als wy nader zien zullen.

* Dus dragen de vermaardste Paapsche Leeraars, die door deeze Stad zel-

NOPENS DE VAL VAN 'T GROOTE BABYLON. 471

I. Omdat van zo eene Stad nog eerst na deezen in latere tyden van het waare geloof zullende afvallen, en Antichristes worden / (zoo dezelve Stad zig al aan 't bloedvergieten van veel Heiligen als dan moegt schuldig maaken) niet kan gezegd worden / dat daar in het bloed niet alleen der Propheten, en der Heiligen, maar (let wel) zelf aller der geener, die gedood zyn op aarde, zal gevonden worden.

II. Omdat het klaar blykt / en van anderen overbodig reeds getoond is / dat de Afval van het waare geloof reeds al over lange in het Christensch Rome, zoo als het nu gesteld is / plaats heeft gehad / en de Schrift sprekende van den Antichrist, elders getuigd / dat die in veel vroeger tyden reeds zou opkome, en dezelfs verborgtheid der ongerechtigheid reeds al ten tyde van de Apostel Paulus, en Johannes zig begon te openbaaten. Zie 2 Theff. II: 3-7. 1 Joh. IV: 3. Trouwens! wy zelbe hebben reeds in de vorige Verhandeling in het breede betoogd / dat de Paus van Romem / zoo als hy zyn Zetel te Romen, die Stad gelegen op 7 bergen, heeft / het Beest / ende de Antichrist is / en dat alle die dingen / welke Cap. XIII. Cap. XVII. en Cap. XIX. van het Beest gemeld worden / op niemand anders / dan op hem toepasselyk zyn.

Dit Babylon moet dan zyn een zekere Stad, welke zig op een bijzondere wyze heeft schuldig gemaakt / niet alleen aan lichamelijke, maar vooral aan geestelyke hoereryen, als van God, en de waarheid door afval schandelyk afgehoereerd hebbende / en waar in het bloed der geener / die gedood zyn op aarde / gevonden word / en welke juist ook op 7 Bergen moet leggen / volgens Cap. XVII: 9. dus nog het oude Heidensch Romen, nog het Christen Romen in veel latere tyden na deezen / maar het Christen

of

zelve Romen verstaan, echter zeer wel zorge, dat zy daardoor den Paus van Romen, of de Roomsche Kerk, of het Christen Romen, zoo als het nu is, vooral dog niet verdagt maken. Alcasar, een Jesuit van Hispalijs, of Sivillien in Spanjen, schryft over Cap. XVII. Dijput. I. dat men van Romen driezins kan spreken. 1. Zoo als het nu is. 2. Zoo als het geloofd word te zullen zyn op 't einde der waereld, omtrent de tyd van de komste van den Antichrist, wanneer zy meenen, dat Romen zal wederkeren tot de oude Afgodery, en baat en vervolging jegens de Christenen. 3. Zoo als het was onder de Heidensche Keizers, die de Christenen vervolgden. Dus hebben de Jesuiten Ribera en Carr. à Lapide zeer subtiel dan verzonnen, dat deeze Stad zoude zyn het nieuw Romen tot het Heidendom in den laafsten tyd wederom vervallen, en Antichristes geworden zynde, en hebben de vorige, als Alcasar, Bellarminus, Baronius, en anderen, die 'er het oud Heidensch Romen door verstaan, wederlegd.

of nieuw Romen, * zoo als het nu is / en in welken wy by een stadere verklaring van het gantsche XVIII. Cap. van vers tot vers in een bijzonder Deel ook zullen tonen / dat dit alles plaats heeft.

Deze dingen dus van ons betoogd / en tot een grond voorsagt gelegd zynde / zoo is voorsagt het laatste nog oberig zedig te ondersoeken / waar in dat oordeel, over deze Stad bedreigd / eigentlyk waarschynelyk zal bestaan! Te weten / het komend my (onder verbetering) het naaste dus voorsagt / dat tegens / en omtrent den

* Ik heb in myn jongste *Staatens Bildags-Preek* van Ao. 1756. over *Nab. I: 5, 6, 7.* in 't brede getoond, dat 'er zig wel eenige groote schyn opdoed, of die Stad veelligt *Lissabon* mogt zyn, zo als het door een *exemplaar oordeel* Gods van een geduchte *Aardbeving* verwoest en gedeeltelyk *verzonken* is, en haare *plaagen* dus ook op *eene dag* gekomen zyn, en wy hebben toen zeer veel schynbare *overeenkomsten* tusschen *Lissabon*, en deze *Stad*, en het *exemplaar oordeel* hier vermeld, en *Lissabon* overgekomen by de stukken aangewezen, en zedert nog meer andere verzameld uit nadere, en nauwkeurige berigten ons toegelaten nopens gemelte *Stad*, en de *Aardbeving* daar voorgevallen; edog welke redenen, alsoo zy merendeels in gemelte *Leerrede*, die wy hebben uitgegeven, te vinden zyn, en al vry hunne opmerking (zo wy meenen) verdienen, wy hier niet zullen herhaalen; en dat te minder, alsoo wy na alles wel gewikt en gewogen hebbende, teffens getoond hebben, dat door deze *Stad*, zoo als die hier *Cap. XVIII.* beschreven word, gantsch niet wel directelyk *Lissabon* kan verstaan worden; schoon wy teffens *egter* aantoonen, hoe dat men het *oordeel* Gods over *Lissabon* zoo *exemplaar* geoeffend wel als een duidelyk *voorspel* kan en mag aanmerken van een soortgelyk *oordeel*, het geene eene *soortgelyke* *Stad*, en *Volk*, te weten *Rome*, met deszelfs *Inwoonders*, en dat om *soortgelyke zonden*, noch eens staat overtekomen; gelyk dog (zoo als wy toonden) Godt oneindig *wys*, en *aanbiddeleyk* is in zyne *wegen*, en het *oordeel* over de eene *Stad*, en *Volk* wel meer als een *voorspel* van dat over een ander *Stad*, en *Volk* in latere tyden te wagen staat, in de *Schrift* voorkomd, zo als wy uit het voorbeeld der *oordeelen* van de *Steden Egypten, Sodoma, Babel, Jerusalem*, enz. ligtelyk konden aantonen; des men hier op te regt mag toepassen, het geene eens *Debra* zeide, *Rigt. V: 31. Alzo moeten omkomen alle uwe vyanden; o Heere!* en het geene Paulus van de *oordeelen* over het *oude Israël* uitgebragt, getuigd, *1 Cor. X: 6. Alle deze dingen zyn gescheid ons tot voorbeelden*, enz., men vergelyke hier ook mede *Luc. XVII: 26-30.* en *Jude vers 7.* verblydende my voorts dat in zoo verre myn zeer waarde Amptgenoot, de Hoog Eerw. Heer Prof. C. de Witt, zedert in zyn Hoog Eerw. *Godvruchtige Beschouwing der Aardbevingen, by gelegentheid van Lissabons Ondergang*, enz. (het geene met regt van yder met opmerking wel diende gelezen te worden) met ons in dat zelve verstand is, nopens het geene wy hier aangaande de *Aardbeving* en *verwoesting*, *Lissabon* overgekomen, als een *voorspel* van *Babels ondergang* aantemerkten, zoo even zeiden, als blykt pag. 54, 55, en 56.

den tyd van de laatste / en volkomene val van de Antichrist, de Stad Rome, daar hy zyn Zetel heeft / *overwagt* door eene *geweldige Aardbevinge* zal omgekeerd / en zoo *even* plaat geoordeeld, en gestraft worden. En daar toe hebben wy deze redenen.

I. Omdat deze Stad niet alleen ons vertoon'd word / als te zyn gevallen, vers 2. maar besonder / om dat 'er staat vers 21. Ende een sterke Engel hief eenen steen op, als eenen grooten meulensteen, ende wierp dien in de zee, zeggende, Aldus zal de groote Stad Babylon met geweld geworpen worden, ende en zal niet meer gevonden worden. En omdat het bekend is / gelyk wy in onze voorheen gemelte *Biddags Predikatie* over *Nab. I.* met vele *exemplen* getoond hebben / dat door middel van *Aardbevingen* meermaalen geheele *Steden*, *Landen*, en *Bergen* geheel verzonken zyn in de zee, zodat haare plaats niet meer gebonden wierd.

II. Omdat van deze Stad word gezegd dat haare *plaagen* op eene dag zoude komen; ja dat haer oordeel in een ure was gekomen / zie vers 8, en vers 10. en de *bevinging* leerd / dat in minder dan eene dag; ja dikwerf binnen een ure tyd door middel van een *Aardbeving* een geheele *Stad* in de grond, in het water, en in de zee wegzinkt; zoo als ook gedeeltelyk omtrent *Lissabon* gebeurd is.

III. Omdat de rook van de brand dezer Stad van verre gezien wierd / volgens vers 18. en de *bevinging* leerd / dat *Aardbevingen*, die bestryd door middel van onderaardsche vuuren ontstaan / op die wyze als ik in opgemelte *Leerrede* in het brede vertoon'd heb / niet zelden uit dien hoofde met eenen *swaarten brand* vergefelschap gaan.

IV. Omdat het oordeel over het Beest, of de Antichrist, de Paus van Rome, in het bijzonder beschreven word / als door eenen *pyniging* met vuur en zulpher te zullen geschieden / zie onder anderen *Cap. XIV: 10.* en meer andere plaatsen / het geene ook bestryd met eene *Aardbeving* gepaard gaat / die uit zulpher- en swavelagtige deelen, in brand zynde gestoken, al veel ontstaat / zo als wy in voorgesagte *Leerrede* insgelyk breder betoogd hebben.

V. Omdat juist deze Stad, en het oordeel, dat dezelve treffen zal / by *Sodoma* word vergeleken / en geestelyker wyze daarom ook *Sodoma* word genaamd / *Cap. XI: 8.* en het zeer waarschynelyk is / dat gelyk *Sodoma* van boven door zulpher, of brandende swavel, volgens *Luc. XVII: 29.* gestraft is / dus ook van onderen door een *swaarte Aardbeving*, waarschynelyk verwekt door de daar rontsomme in de grond leggende / en door het vuur van boven aan het branden geraakt zynde swavel-

aardbeving

milk amisch
aardbeving
?

of zulfheragtige deelen, zal vtrgaan zyn; en omdat ook Sodoma juist in de grond, en in de zee bezonken / of als in een zee veranderd is / van waar de doode zee dan ook haar oorsprong heeft. Hier van daan ook / dat aan die Stad in het bezonder een omkeering word toegeschieden / 't geen door Aardbevingen pleegd te geschieden / Deut. XXIX: 23. 2 Petr. II: 6. Het is daarom ook al zeer opmerkelyk / dat het oordeel, 't geen over het oude Babylon, waarvan dit geestelyk Babylon als het tegenbeeld ons voorspeld / word voorspeld / juist by dat / 't welke Sodoma wel eer is overgekomen / word vergeleken: want zoo staat 'er Jerem. L: 40. Gelyk God Sodom, en Gomorra, en haare Nabuuren heeft omgekeerd, spreekt de Heere; alzoo zal niemant daar in wonen, enz. en wederom Jes. XIII: 19. Alzoo zal Babel, de cieraad der Koningryken, de heerelykheid, de hovaardigheid der Chaldeen zyn, gelyk als God Sodom, en Gomorra omgekeerd heeft.

VI. Omdat natuurelyker wyze Romen daar toe zeer geschild is: want wie weet niet /

a. Dat Romen meermaalen swaare Aardbevingen is onderhevig geweest;

b. Dat gantsch Italien zeer swavel- en zulfheragtig van grond is / en dus de berg Vesuvius zedert zoo vele honderden Jaaren al gebrand / en vuur en swavel opgegeven heeft / waar door de grond rontsomme tyd en zyds reets moet uitgehold zyn / en tot een plotzelyke instorting van Steden en Dorpen bereid worden.

c. Dat Romen selve op 7 bergen legd / en dus meer vatbaar voor swaare Aardbevingen, en een geweldige omkering en instorting is / alzoo de bergen het meest van Salpeter- zulfher- en swavelagtige deelen voorzien zyn / en daarom de Aardbevingen ter plaatze / daar bergen zyn / het meeste en het zwaartste doozgaans zyn / zoo als ik wederom hierder in myn voorgezette Leerrede heb getoond.

Men zouden wy ligtelyk alles / wat in het bezonder in dit XVIII. Hoofdstuk noemens derze Stad vermeld word / by de stukken duidelyk op Romen, zoo als het nu is / kunnen toepassen / dog dit sparen wy tot een nadere gelegenheid / om in een tweede Deel nevens vele andere opmerkzame stukken in het breedte als God wil / te vertonen. Men zie diesaangaande / hoe geene ik beloofd hebbe in de Voorrede van dit werk, en wat reden ik daar van daar ter plaatze gez.

ZEDIGE AANMERKINGEN

OVER DE

ALGEMENE INHOUD,

VAN

OPENBARINGE XXI en XXII.

Te voren ter neergesteld in 2 Brieven aan zeker Heer, en Vriend,

EERSTE BRIEF.

En voldoninge / zeer Waarde Heer en Vriend, van onze vriendelyke afspraak zoo heb de eer / U Wel Eerw. deze Eerste Brief te laten toekomen / en daar in nader myne gedagten over Openb. XXI. en XXII. te staven zoo als wy gister avond mondeling daar over spraken / en daar in van elkander verschelden / dat U Wel Eerw. meende daar te moeten binden de verheerlykte staat der Kerke hier boven in den Hemel, na 't einde der waereld; terwyl ik van meening was / dat ons daar in / als in prent vertoond word / de staat der Kerke hier op aarde, zoo als zy zig gansch luisterryk en heerlyk zal vertonen in 't laatste der dagen; ten aanzien van de groote vrede, die zy dan zal genieten, en de bezondere heiligheid, en glans van godzaligheid, enz. welke zy dan zal vertonen, waar toe aankondinge gaf / dat ik dit voorgelede Vrydag-avond in myne Leerrede uit Openb. XXI: 8. kortelyk had betoogd; dog welke bewyzen U Wel Eerw. nog niet voldonend genoeg toefchenen.

U Wel Eerw. zal dan hier uit zien / dat offchoon ik wegens het overbullen der duisternis, myne Leerrede, en dus ook de redenen, dien ik had voor die gedagte / (zynde teffens die van vele voornaame Godsgeleerde) moest behooren / ik egter veel meer andere / en alzoo wel hun bezondze opmerking verbiende / voor my heb; gelyk ik in 't vervolg de eer hoop te hebben / om

ook myne gedagten nevens een eigentlijk vuur, dat in de Hemel zal plaats hebben / en waarom trent wy wederom verschillen / nog nader te staaven / zynde het ooit myn gewoonte niet alles in eene Preek juist by te brengen / wat ik in myne aantekeningen dies aangaande ter myner bevestiging nog wel meer heb opgemerkt ; dat ook de tyd als dan onmogelyk toelaat.

Dooraf zegge dan / dat offchoon het gemelte stuk / of de verschillende gedagten der Geleerden over Openb. XXI. en XXII. geen eigentlijk gezegde *Quaestio inter Fratres* is / of verschil nevens eenige stukken tusschen de zoogenaande Coccejanen, en Voetianen, schoon de eerstgemelte doorgaansch meer voor 't laatste, en de laatstgemelte meer voor het eerste gevoelen zyn / en dat het in de grond even veel zal doen / welke staat der Kerke daar bedoeld worde / alzo wy weten dat de Propheten dikwerf gewoone zyn van de laatste heerlyke Kerkstaat te spreken / en de zaak zelve van ons allen word toegestaan / terwyl het 'er eigentlijk maar op aan hoord / of het daar zoo bedoeld worde / of niet / en vooz welk gevoelen de meeste redenen pleiten ?

Zonder dan vooraf enige verdere omwegen in te slaan / zal ik maar aansonts ter zaake komen / en myne bewyzen vooz die gedagte / dat Openb. XXI. en XXII. van de heerlyke Kerkstaat in 't laatste der dagen word gehandeld / zoo hoort / eenvoudig / en klaar my mogelyk zal zyn / ter neder stellen : niet twyffelende of dezelve zullen U Wel Eerw. nader voldoenend voozkomen.

Als bewys dan myn gevoelen met deeze volgende redenen :

I. Dewyl Openb. XXI. vers 1. begint met de nieuwe Hemel, en nieuwe Aarde, welke Johannes zag. Hier word ik van onze Rant-Tekenaars te rrgt aan de kant gewesen op twee gelykluidende Prophetien, welker eerste is te vinden Jof. LXV. 17. Dat nu daar in van de heerlyke Kerkstaat op aarde, en niet hier boven in den Hemel geprofeteerd word / wysd de zamenhang klaar aan / en dunkt my niet dat U Wel Eerw. nog iemand zal ontkennen ; te minsten zal ik dit van anderen eerst afwaagten om tyd te winnen / eer ik het nodig agt soucklaar nader te bewyzen : zegge nu nog maar alleen / dat 'er wel in 't bezonder de verligte, en vreedzame staat der Kerk in 't laatste der dagen mee bedoeld word ; of een vernieuwde / en verbeterde Kerk- en Burger-staat, zynde het eerste dooz de Hemel, en het tweede dooz de Aarde afgemaald / en zoo hier dan ook by onzen Johannes. *Zouwens!* dat blykt my klaar uit vers 20. Van daar zal niet meer wezen een zuigeling van weinig dagen, enz : en uit vers 25. De Wolf, en het Lam zullen zamen weiden, enz : en zy zullen geen quaad doen, nog verderven op den gantschen berg, (en NB. niet op enig gedeelte van dien)

my

myner heiligheid. De tweede plaats die de Onze op de kant aantekenen / staat Jof. LXXVI: 22. Daar wy dezelve woorden van Openb. XXI: 1 vinden : Dat nu ook daar in wederom van de laatste heerlyke Kerkstaat geprofeteerd word / blykt klaar uit het voorgaande, en uit het volgende. Daar ik nu duubelyk vind dezelve profetie met die eigenste woorden tot tweemaal elders in 's profetisch woord gebezigd / en van de Onze aangehaald / daar doed zig groot vermoeden op dat Johannes de Profeteet, in dat zyn Profetisch boek ook met die eigenste woorden het zelve niet tegensprekt / maar van dezelve meening is ; te meer / daar wy zagen dat de Geest by Jesajas reets tot tweemaal toe dooz die uitdrukking van nieuwe Hemel, en nieuwe Aarde, telkens een en dezelve zaak verstaat. Ja nog te meer / daar het kennelyk is / dat Johannes zyne gezigten, en openbaringen gelyklyk uit die van Jesajas, Ezechieel, Daniel, enz. heeft opgemaakt. Dat dit zoo zy / schynd my te meer toe / omdat Jof. LXV: 17. op die nieuwe Hemel, enz. volgd / dat de vorige dingeen zullen niet meer gedagt worden, nog in 't harte opkomen ; terwyl Openb. XXI. op 't slot van vers 4. ook staat / de eerste dingeen zyn weggegaan. Als mede / omdat 'er staat Jof. LXV: 18. Ik de Heere sceppe Jeruzalem eene verheuging, en haar Volk eene vrolykheid ; en wederom vers 19. In haar zal niet meer gehoord worden de stemme der weeninge, enz. even als reys diergeliklyk Openb. XXI. 4. voozkond / God zal al de tranen van haare oogen afwischen, enz. en omdat wederom Jof. LXV: 25. staat / men zal geen quaad doen, of verderven, enz. even als in 't zaakelyke reys diergeliklyk ook Openb. XXI. 4. voozkond / hee 'er nog rouwe, nog gekryt, nog moeite meer zyn zou. Ten blyke wederom dat Johannes die zelve zaak niet Jesajas bedoeld ; om ook nu niet te melden / hoe juist het geene Openb. XXI. 1. een nieuwe Hemel, enz. en vers 2. het nieuwe Jeruzalem genaamd word / dus ook Jof. LXV. vers 18. die nieuwe Hemel, enz. welke vers 17. was beloofd / stax daar op dooz Jeruzalem word verklaard.

Hier hoord by / dat het wat gedrongen schynd / zoo men die uitdrukking wil brengen tot na de jongste dag : want een van beiden is klaar / of men moet die nieuwe Hemel, en Aarde beide letterlyk, of zinnebeeldig nemen : zoo letterlyk, dan begyp ik wel dat 'er dooz te verstaan gegeven word / hoe de aarde dan zal vernieuwd, en dooz vuur als 't goud gezuiverd zyn ; maar welk eene nieuwe of vernieuwde Hemel zal 'er dan letterlyk en eigentlyk genomen (want als men 't eene eigentlyk neemt / zoo moet men 't ander ook dus nemen) na de jongste dag plaats hebben ? Als die plaats niet al bereid voor de grond-

Doo 3.

leg-

legging der wereld? Of is zij even als de aarde enig verderf, enige verontreiniging onderhevig geweest/ waar toe zij zoo wel als de aarde enige zuivering, en vernieuwing nodig heeft? Men zal gewis zeggen neen; maar men zal mogelijk hier deze uitvlugt maaken/ dat de vernieuwing daar in bestaan zal/ dat de Elementen zullen branden, enz. dog dit zal alleen plaats hebben omtrent de Elementen, en de zichtbare Hemelen, welke ook myns wetens nergens geleerd worden/ dat vernieuwd zullen worden; maar geheel versmelten, en wegvlieden, voorbygaan, en als de oude Boekrollen of als een Dekkleed zullen zaamengerold worden: trouwens! hoe zonden zij vernieuwd worden/ daar Petrus my duidelyk leerd/ dat in de toekomstige Christij/ de Hemelen (versta de zichtbare) door vuur ontsleken zynde, zullen vergaan, en dat de Elementen brandende zullen versmelten 2 Pet. III. 12. Zinnebeeldig kan men dit ook niet verstaan: want zoo de Hemel daar dan mogt zijn de verheerlykte Staat der Kerke in den Hemel, en men die begrypt als nieuw, wegens de nieuwe toevoeging van zoo vele gelovige met hun verheerlykte lichaamen, waar wil men dan niet de nieuwe aarde heenen/ welke men immer letterlyk zal verstaan? Kon men de aarde na het einde der wereld ook oneigentlyk, en zinnebeeldig nemen/ dan zou het zig nog zoo wat laten vleyen/ maar nu weet ik 'er voer my geen raad mede. Zegd men dat 'er bygedaan word/ de zee was niet meer; ik antwoordde/ dit is de zee van het Heidendom: trouwens zoo is dit wedjom ontleend Jes. LX. 5. daar dit duidelyk voorzegd was: De menigte der zee zal tot u gekeerd worden, enz. gelyk wy sizar nader zien zullen dat Openb. XXI. veel ontleend is uit Jes. LX. en zoo wil het zeggen/ dat het rumoer der Volkeren met alle haare golven, en aanklazingen als dan zoude ophouden/ die zou in een glaaze, in een stilstaande zee veranderd worden/ al zoo de Volheid der Heidenen dan zoude ingegaan zijn in Christi Koningryk.

II. Myn tweede bewys ontleen ik uit het 2de vers van Openb. XXI. Daar staat. En ik Johannes zag de Heilige Stad, het nieuwe Jerusaleem, nederdalende van God uit den Hemel, toebereid als een Bruid, die haaren Manne vereerd is. Alwaar onze Overzetters ons wyzelyk wyzen tot de gelykheidende plaats Openb. III: 12. daar ook van die Stad staat/ welke daar scharlyk ingelyklyk verklaard word door het nieuwe Jerusaleem, dat die uit den Hemel van God afdaald. Ik denk niet/ dat U Wel Eerw. in dat verstand is/ dat daar (ik men Cap. III: 12.) de staat der Kerke in den Hemel door verstaan word: trouwens/ Johannes zegd niet/ die uit den Hemel van God

God zal af dalen, maar in de tegenwoordige tyd, die afdaald: ook zag hy dat daar niet in een gezigte, wanneer die zaak als tegenwoordig moest vertoond worden/ maar het is daar een belofte, en het zijn daar de woorden van Gods Soon. Deel min denk ik/ dat U Wel Eerw. de 7 brieven als enkel Profetisch zult willen aangemerkt hebben/ wanneer 'er nog iets op zou zijn/ om zulks schoon in de tegenwoordige tyd staande/ dus goed te maaken.

Terwyl wy dan reets Openb. III: 12. dezelfde sprekwys vinden/ en 't onze post is/ de Schrift met de Schrift te bergelyken/ zoo zien wy/ dat die zinnebeeldige uitdrukking daar in een andere zin word genomen/ en doed ons gatelyk vermoeden/ dat dezelve dus ook in die zelve zin by Openb. XXI: 2. moet opgevat worden: was U Wel Eerw. voer een prolepsis, of Voorverhaal, en stelde dus U Wel Eerw. dat gelyk na 't gevoelen van eenigen/ in 't begin van Moses Boek reets van de Sabbath by wage van Voorverhaal gemeld word/ welke eerst lange daar na in 't vervolg zyner Schriften als ingesteld/ eigentlyk voorskoond/ zoo zoude U Wel Eerw. (zult een Voorverhaal doozgaande) misseken op deze wyze de zaak nog wat konnen goed maaken/ maar ik weet dat U Wel Eerw. voer zullie lange voervertaalen/ om de verscheillende Broeders die pas af te styden/ niet zeer zult zijn.

Maar nader ter zaak! Dit nieuw Jerusaleem daalde neder van God uit den Hemel, en wierd niet in den Hemel opgenomen; terwyl men nu door het zelve de Gelovige verstaat/ en die deel eer in den Hemel zullen worden opgenomen, en den Heere te gemoete zullen gevoerd worden in de lugt, zoo volgd dat men 'er grenzing de staat der Kerk in den Hemel, en dus als reets opgenomen in den Hemel door verstaan moet. Zegd men dat Johannes anders die Stad niet zien kon/ zoo zij niet nederdaalde uit den Hemel, en dus dat men juist dat nederdaalen zelve niet moet uitleggen/ maar dat zulks slegts behoort tot de figure; ik lochene zulks wel hartelyk: want daarom immer aan Johannes de dingen in den Geest zijn vertoond/ Openb. I. ook was daar toe/ om dezelve te zien/ zult een nederdaling niet nodig/ zoo daar door niet iets bezonders uitgebeeld werd: want hoe ligt kon hem tot dat einde een geopende Hemel vertoond worden? Trouwens Cap. IV: 2. staat: En terstond wierd ik in den Geest: en ziet daar was een Throon gezet in den Hemel, en daar zat een op den Throon. Zie verder wat hy daar al onderscheidentlyk in den Hemel zag/ vers 3, 4, 5. Ziet gy dan wel zeer Eerw. Heer, dat om zoo iets Hemelsch te zien/ het niet nodig was/ dat die Stad uit den Hemel nederdaalde?

Zegd

Zegd Uwe Wel Eerw. dat dezelve niet nederdaalde op aarde, maar op eenen hogen berg, volgens vers 10. *Ik antwoorde/ dat daar wel staat/ dat Johannes op eenen hogen berg wierd in den geest weg gevoerd, maar niet dat die Stad op 300 tenen berg nederdaalde. En genomen al/ dat de Stad zelve nederdaalde op dien berg, 300 bleef zy egter niet in den Hemel, zynde het hiet de quæstie, waarom dezelve juist uit den Hemel moest nederdalen, om die te zien, daar immers buiten 300 rene nederdaling aan Johannes de dingen alzoowel in den geest konden vertoond/ of hy in den geest derwaarts kon opgetrokken worden/ 300 wel als te vooren/ 300 daar dooz niet iets bezonders verbeeld is/ te weten dat de Kerke in 't laatste der dagen een bezondere Hemelsche gestalte zal krijgen/ en het aller-naast dan komen aan de Staat der Kerke in den Hemel; gelyk dan die groote, en hooge berg zou kunnen verbeelden/ hoe dan de Kerk zal verheven en bevestigd worden op den top der bergen, dat is/ van alle Koningryken en Vorstendommen, diltwerf volgens de Profetische Godgeleerdheid dooz bergen afgemaald/ gelyk ook valt en onwankelbaar zonder wedzom dooz verdrukkingen geschied te worden/ zyn zal/ en 300 ryden op de hoogten der aarde, 300 als het Profetisch woord onder diergelyke zinnebeeldige beuanningen dat stult elders leerd. Ook was die Stad nog maar eerst toebereid, als een Bruid, die haaren Manne verciert is, welke toebereiding eigentlyk hier op aarde geschied/ daar men bekwaam gemaakt word/ om deel te hebben in de erve der Heiligen in het licht: immer 300 begreep het booz my Paulus, en 300 bezigd hy daar toe juist ook (Nis) diergelyke woorden, welke ons te minsten doen zien/ wat die woorden betrekken/ 2 Cor. XI: 2. En men moet weten dat hier de zinspelning is op de toebereiding van een Bruid ter behaaglykheid van den Egtgenoot, en wel tegen de tyd/ als haar Bruidegom, en Man nog eerst staat te komen/ om haar aftehaalen; en bezonder op de gewoontens der Jooden, en van haar Bruids in die tyden/ waar op ook Matth. XXV: 1. enz: en Ps. XLV: 15, 16. geroogd word/ in welke laatste plaats eerst de Bruid als wel uitgedoscht in gestikte klederen, en haaren Manne dus toebereid, en wel verciert, boozhoomb/ en daar na tot haar hoge Gemaal, den Koning word geleid, om met hem in te gaan in 's Konings Paleis. Verbeeld nu die Stad reets de verheerlykte Staat der Kerke in den Hemel, hoe zal men dit dan met den anderen overeenbrengen? Om niet te melden/ dat in den Hemel eigentlyk 't gresstelyk Huwelyk der Gelovigen met den waaren Bruidegom der ziele reets zal voltrokken zyn/ en na derzulket onderselling hier dan veel eer de naam van Wyf, dan van Bruid zoude plaatze heb-*

hebben; opdat ik niet melde/ hoe reets Openb. XIX: 7, 8. iets diergelyks van de Kerk, niet in den Hemel, maar op Aarde, was vermeld.

III. Myn derde bewys ontleen ik uit vers 3. ziet de Tabernakel Gods is by de menschen, ende hy zal by haar wonen, ende zy zullen syn Volk zyn, ende God zelve zal by haar, ende haaren God zyn. Hier wyzen my onze Geleerde Taalsmannen wedzom na zekere Prophetie te rug/ die wy vinden Ezech. XLIII: 7. Willende dus te kennen geven dat het een zinnebeeldige spreekwyze is/ ontleend van Gods oude Iowoning in den Tabernakel, alwaar God op een bezondere wyze onder zyn Volk tegenwoordig was/ en wyl zulks een draagbaar Heiligdom was/ 300 wandelde hy ook in 300 verre onder hen. En 300 word daar dooz dan te verstaan gegeven/ dat de Heere niet syne Urim en Thummim, met syne Schechinah op een bezondere wyze ter verligting, en verheerlyking by syne Kerk in 't laatste der dagen zal tegenwoordig zyn/ en de plaatze zynere voeten heerlyk maaken. Dit was als met de eige woorden van Johannes al voozzeggd Ezech. XXXVII: 27. En myn Tabernakel zal by hen zyn, ende ik zal hen tot eenen God zyn, ende zy zullen my tot een Volk zyn. Daar het immer boozhoomb als een belofte niet van de Staat der Kerke in den Hemel, maar hier op aarde, en wel someklaar van dezelve in 't laatste der dagen. Haald nu Johannes uit Ezechiel die woorden aan/ en behelzen die een belofte van de Staat der Kerke in het laatste der dagen op aarde, en niet in den Hemel, het gesd alle vermoeden/ dat hy in syne Openbaringe met dezelve woorden ook dezelve zaak wil aanduiden. Zouwens! aan Paulus kwamen diergelyke woorden en beloften niet te hoog booz/ dan dat hy ze niet op de staat der Kerke des N. T. op aarde zoude kunnen toepassen/ als hy uit het Profetisch Woord diergelyke beloften aan die Kerkstaat gedaan/ die hun verbulling moesten bekomen/ aanhaald/ 2 Cor. VI: 16. zeggende: Gelykerwys God gezegd heeft: Ik zal in haar wonen, ende ik zal onder haar wandelen: ende ik zal haar God zyn, ende zy zullen my een Volk zyn.

IV. Myn vierde bewys ontleen ik uit het vierde vers, alwaar staat: Ende God zal alle traanen van haare oogen afwischen, ende de dood en zal niet meer zyn, enz. welke woorden men anders zal meenen 't meeste tegen my te zyn; edog onze vermaande Taalsmannen wyzen my hier wedzom wyzelyk tot Jef. XXV: 8. alwaar een parallele plaats boozhoomb/ en ook van de dood staat/ dat zy zal verstonnen worden tot overwinning, gelyk mede dat de Heere de traanen van alle aangezigten zal afwischen, en

dat zulks daar van de Staat der Kerke onder het nieuwe Testament, en wel meest in 't laatste der dagen word geprofeteerd/ blyft duidehlyk uit het eben vooggaande/ te weten vers 6, en 7. De Heere der Heerscharen zal op dezen berg allen Volke eene vette maaltyd maaken, enz. Zoo ziet men dat Johannes genoegzaam in dat XXI Hoofdstuk in de meeste plaatsen bezigt juist die eige woorden, welke hy wist den erbarren in 't Profetisch woord niet onbewust te zyn/ en welke hy voozag dat zy/ die met Issaschar in de rekenen der tyden wel goeffend zyn/ en dezelve wel onderscheiden/ s'zals tot een groot hulpmiddel/ en ligt zou den verstaeken/ hoe die verbloemde en zinnebeeldige uitdrukkingen te verstaan/ en op welke tyden en Staaten eigentlyk dezelve toe te passen zyn/ gemerkt Petrus reeds vooz hem gezegd had; gy hebt het Profetisch woord, en gy doet wel dat gy daar op agt geefd, als op een ligt schynende in de duistere plaatsen: en zoo zien wy teffens uit het Profetisch woord, dat zeer vast is/ hoe zulke uitdrukkingen/ als men daar Openb. XXI. alomme aantzest/ gezins te hoog djaaben vooz de heerlyke Kerk-Staat op aarde, zoo als men ons ook al tegenwerpt/ gemerkt de Profeten van den ouden dag treets met diergelyke woorden de Staat der Kerke als dan hebben afgemaaid.

Men moet daar en boven deze woorden vergelyken met enige gelyk-luydende, die wy aantzessen Openb. VII: 17. alwaar van de Kerkstaat, komende uit de laatste verdrukking (waar op immer eerst de heerlyke Kerkstaat nog moest volgen) ook beloofd word/ dat God alle de traanen van hunne oogen zal afwissen.

Vraagd men my/ hoe dit dog in een goede zin kan verklaard worden van de Leden der Kerke in 't laatste der dagen?

Ik vraag den zulkien wederom hoe zulks dan ook by Jesajas, (zo als wy zagen) op de Staat der Kerk hier op aarde in den laatste tyd toegepast kan worden/ zoo als het egter aldaar moet geschieden? Egter zeg ik dit gezins uit eenige verlygentheid: neen ik zal het eens kortelyk verstaaren.

1. Gods kinderen stozten hier traanen over hunne sonden, en verdorventheden; maar dan zal der een groter Heiligheid plaats hebben/ de Geest zoo zeer niet meer bedroefd worden/ en geen Inwoonder zal zeggen ik ben ziek; enz.

2. Gods kinderen stozten hier traanen over het verval der Kerke; maar dan zal Jeruzalem worden gesteld tot een lof op Aarde.

3. Zy stozten traanen over verberging van Gods Aangezichte, en haar ooge vlied wel eens af van traanen, omdat de Trooster, die haare ziele pleegt te troosten, verre van haar is. Maar dan

dan zal God op een bezondere wyze onder hen wonen/ en wandelen/ zoo als te voren gezegd was.

4. Zy stozten traanen wegens zoo vele verdrukkingen, enz. maar dan zal de Kerk grote ruste, en vrede genieten/ en zoo zullen in alle die opzigten de traanen afgewischt worden; ook zal dan de Martelaars dood ophouden/ en zoo zal in dat opzigt de dood niet meer zyn.

V. Myn vyfde bewys ontleene ik uit vers 23. Ende de Stad behoefde de Sonne niet, nog de Maan, dat zy in dezelve zoude schynen: want de heerlykheid Gods heeft ze verligt. Hier meend men immer dat de spreekwozen zoo hoog djaaben/ dat dezelve niet konnen anders als op de Staat der Kerk in den Hemel toegepast worden. Maar laat ik wedrom eens zien/ waar heenen de Onze aan de kant my te rugge wyzen/ te weten op Jel. LX: 19. daar wy genoegzaam dezelve woorden van de heerlyke staat der Kerke in het laatste der dagen gebezigt vinden: want zoo staat daar geprofeteerd: De Sonne zal u niet meer zyn tot een licht des dags, ende tot een glants zal u de Maan niet lichten; maar de Heere zal u wezen tot een eeuwig licht; als zullende dan het licht der kennis, en der Heiligheid aan den avond van 't einde der waereld/ met welk de Kerk van God zal beschienen worden/ zoo groot zyn/ dat het licht der Maan zal zyn als het licht der Sonne, en het licht der Sonne, als dat van 7 dagen: want na Zacharias voozegging moest het ten tyde des avonds licht wezen, Cap. XIV: 7. *

VI.

* Agt egter iemand dit eene duistere bewoordinge te zyn, en dat men geen genoegzaame voldoende verklaring aan dezelve kan geven, zoo men zulks van de Staat der Kerke op Aarde verstaat; ik wyze hen na Jesajas, daar het zelfde voorkomt, en immer niet ziet op de Staat der Kerk in den Hemel, en zegge dat schoon wy iets al niet volkomen bevatten, zulks egter de zaak niet wegneemd.

Ondertusschen kan de Son daar zyn 't zuivere licht van Gods Woord, en wel het Profetisch Woord, dat als een licht is, schynende in de duistere plaatsen. De Maan konnen zyn de Leeraaren, of derzelver Synodale Vergaderingen, die even als de Maan haar licht van 't Woord, als van de Son moeten ontfangen. En zoo zal de zin zyn, niet dat de bedieninge des Woords geen plaats meer zou hebben, maar dat zulks in dien tyd juist niet volstrekt zou nodig zyn wegens de overvloed der kennis in die dagen: want daar staat niet, dat die Staat der Son nog Maan niet in zig had; maar dat zy die niet beboefd. Trouwens alle de Kinderen zonden dan van den Heere geleerd zyn; men overwege Jef. LIV: 13. en Jerem. XXXI: 34. nevens her geene ik in myne Verklaring

VI. My zede bewys haal ik uit vers 24. Ende de Volkeren die zalig worden, zullen in haar ligt wandelen, enz. Het wel/ daar staat niet; de Volkeren die zalig zyn, gelyst 'er moest staan/ zoo daar geprofeerd wierd van de zalige staat der Kerke in den Hemel, maar die zalig worden: ook staat 'er niet zy wandelen in haar ligt, gelyst 'er dan wederom moeste staan/ maar zy zullen in haar ligt wandelen, als in het toekomstige: Is nu die door de heerlykheid Gods verligte Stad, de triumpheerende Kerk zelve/ hoe zullen dan zy die zalig worden, en dus tot dezelve reets naar eeniger onderscheiding behooren/ nog eerst in het toekomende in haar ligt wandelen? Onze Rant-Tekenaars wyzen my daarom ook wederom te regt tot Jef. LX: 3. daar wy de verklaring vinden/ hoe zulks in het laatste der dagen zyn zal/ zeggende: Ende de Heidenen zullen tot uwen ligte gaan, enz.

VII. My zevende bewys ontleen ik nog uit het verbolg van dat zelve vers, alwaar verder gezegd word/ ende de Koningen der aarde brengen haare Heerlykheid, ende eere in dezelve. Hetz diergelijks vinden wy van de Staat der Kerke in 't laatste der dagen gebezigt Jef. LX: 3, 10, 11. en vers 16. en zal dan verbuld worden/ als Koningen de Voedsterheeren, en Vorstinnen op een be.

ring over dat Hoofdstuk daar ter plaats gezegd hebbe. Egter by nadere overweginge schynd het my toe, dat ik eindelyk de rechte zin en meening van deeze duistere plaats gevonden heb: want elk weet wel dat in de Hemel Son nog Maane van noden zyn: Ten dien einde moct men weten, dat juist te voren niet te vergeeffsch van een *Tabernakel Gods*, met zinspeling op de aloude *Schaduwagtige Tabernakel*, en deszelfs dienst was gewaagd, als ook van het vernieuwde *Jeruzalem*, daar de *Tempel* pleegd te staan, en dat in die zelve zin, als 'er vers 22 staat, hoe *Johannes geene Tempel*; te weten *eigenlyke*, of *schaduwagtige*, gelyk 'er eertyds was in het letterlyk *Jeruzalem*, meer zag, zynde *God*, en het *Lam* zelve haaren *Tempel*, en dat even als dit *nieuwe Jeruzalem* geen *Tempel* nodig had, dus ook die *Stad* geene *Hogepriester*, als wel eer van noden had, welke te regt met zyne *Urim* en *Thummim*, die *ligtonde steenen*, by de *Son*, uitstekende in *luister* boven de *gemeene Priesters*, even als de *Son* boven de *Sterren*, mag vergeleken worden, nog ook de *Maan*, van het *Joodsche Sanbedrin*, als wel eer: want dit met eenige op de gewaande *Son*, de *Paus van Rom* te brengen, ofschoon die elders dus mogt voorkomen, en op het *Keizerryk* als de *Maan*, gaat by my niet door, alzo deeze *Stad Gods* dezelve nooit van noden gehad heeft; daar het *oude Jeruzalem*, waar op hier gezindeld word, zoo wel een *Tempel*, als die *schaduwagtige Son* en *Maan*, na de gesteldheid dier *oude Huisbouwing*, wel eer al van noden had.

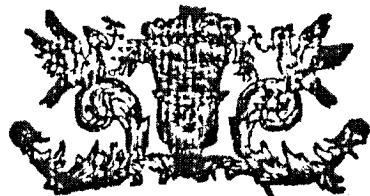
bezondere wyze de Soogvrouwen der Kerke zullen worden, volgens Jef. XLIX: 23. Hier by houd/ dat dit onmogelyk van de triumpheerende Kerk kan verstaan worden/ nog van den Hemel want dog wat Heerlykheid zou een steelyk mensch, ten nietig aardworm in den Hemel inbrengen? Men neem dit letterlyk, of geestelyk, 'er blyfd altyd de uiterste ongerymdheid, en swarigheid over: immer als alle aardse Heerlykheid zal zyn verdweenen/ en vergaan/ en 'er in dat opzigt tusschen een Koning, en een Bedelaar geen onderscheid zal zyn/ wordende Kronen, Throonen, en Schepters met de dood in 't stof gepd/ hoe dog zal dan die daar nog worden ingezagt? En al was die 'er nog/ die zou veel meer booz de heerlykheid des Hemels verdwynen/ als 't ligt van een kleine kaerse booz de Son. Verstaat men het van een geestelyke Heerlykheid, van een glansch van godvrugt, die zy bezeten hebben; zoo vzaag ik/ waarom zullen juist de Koningen die meer daar inbrengen als andere godvrugtige, zoo als egter die hier alleen in dat opzigt genoemd worden? Zouwenz in dat opzigt hadden reets die dezelve daar ingezagt na de ziel, by hun godvrgtig afsterven, en niet alleen zy/ maar ook alle Gelovige zielen, en wel zoo/ dat de geene/ die meer glansch van heiligheid bezeten had/ ook reets meer heerlykheid, dan zelfs vele aardse Koningen, schoon ook in den *Deere* zynde ontslapen/ daar had ingezagt. Maar als de Koningen en Vorsten der Aarde in 't laatste der dagen zullen bekeerd zyn/ dan zullen zy eerst regt haare heerlykheid, en eere in de Kerk inbrengen/ en tot eene bezondere luister en cieraad booz de Kerk verspreken.

VIII. Myn agtste bewys ontleen ik uit vers 25. En haare Poorten zullen des daags niet gesloten worden. Hier wyzen my onze Rant-Tekenaars wederom te regt op Jef. LX: 11. daar wy het zelve van de heerlyke laatste Kerkstaat vinden boozzegd/ ten blylic dat Johannes, die ze daar van ontleend heeft/ dezelve zaak met Jesajas bedoeld. Zouwenz de Poorten des Hemels zullen veel eer natuaals gesloten zyn/ zie Math. XXV: 10, 11. En de deure wierd gesloten, enz. Maar verstaat men dit van de staat der Kerke in het laatste der dagen, dan laat zig alles zeer wel vlyen/ en stemd naauwe obereen met andere Prophetien, als wordende daar booz eensdeels te kennen gegeven de grote toevloed van allerlei soort van menschen tot die Kerk, zonder verhindert te worden/ en wel zoo/ dat gelyk in 't vorige vers 13. die *Stad* booz houd als hebbende na 't Oosten, Westen, het Zuiden en 't Noorden haare Poorten openstaan/ dus ook als dan veele zullen komen van Oosten en Westen, en aanzitten in dat Koninkryk; ja de *Deere* tot het Noorden zou zeggen geeft, tot het

Zuiden houd niet in, enz. maar anderdeels de groote vrede die de Kerk dan zal genieten / met zinspeling op eene aloude gewoonte by de Volken, tertyl in Vredens-tyd der steden Poorten plegen open te staan; zoo niet daar dooz teffens te hemmen gegeven word / dat de Kerk als dan hun geestelyk tegenbeeldig Loverhuten feest zal vieren / gemerkt Jeruzalems Poorten wegens de groote toevloed van feestvierders uit alle gewesten, op de hooge Feesten niet plegen gesloten te worden: vergelyk Jes. LXVI: 20. iets dat ik niet szagtiger kan besluiten als met 't slot van Zacharias Godspraaken, Cap. XIV: 16. waar uit deze aanmerking van 't laatste Loverhuten feest, op hoedamige tyd de Poorten van Jeruzalem niet gesloten werden / op dat een yder onbenuerd daar mogt binnen komen / en omdat de toevloed van alle kanten tot die heilige Stad groot was / ontkeend is / alwaar staat / zy zullen van Jaar tot Jaar optrekken om aan te bidden en om te vieren het Feest der Loofhutten.

Men werpe my niet tegen / dat 'er egter staat / vers 27. Ende in haar zal niet inkomen iet dat ontreinigd, ende grouwelykheid doet, enz. want dog wie weet niet / of hy moest een kind in het Profetisch Woord zyn / dat wy in 't laaste der dagen eene by gezuiverder Kerkstaat te wagen hebben / dan wy nu helaas! beleven / en dat dezulke die grouwelykheid doen / meer dooz de Kerkelyke rugt zullen afgetweerd worden / en wie weet niet / dat zoo dit van de Staat der Kerke in den Hemel verstaan wierd / zulks van zelfs spreekt / en onnodig was hier te vermelden.

De Heere doe ons de waarheid betragten in de liefde; hy geve schynzel over deze zwakke poging / en verweerdige ons dat wy die gelukkige eeuwe mogen beleven / en staan na zoo eene maate van heerlyke wysheid, en glanzige Godvrugt, dat wy waardig geagt worden / om zulk als iets heerlyks in dat nieuwe Jeruzalem, of de aanstaande heerlyke Kerkstaat hier op aarde in te brengen / Amen; Halelujah!

Z E.

ZEDIGE AANMERKINGEN

OVER DE

ALGEMENE INHOUD

VAN

OPENBARINGE XXI en XXII.

Te voren ter neergesteld in 2 Brieven aan zeker
Heer, en Vriend,

TWEDE BRIEF.

Hebbende / Wel Eerw. Heer, in mynen vorigen de redden / die 'er Openb. XXI. zig opdoen vooz de heerlyke Kerkstaat in 't laatste der dagen, na genoegen afgehandeld / dermaate dat ik niet kan twyffelen / of U Wel Eerw. houd zig voldaan / die het zo wel als my eenlyc en alleen dog om de waarheid te doen is / en een knig afkeer heeft van het *Studium partium*, dat egter hier gantslyc niet te pas komd / zoo als wy zagen / zynde het op zig zelve een *res adiaphora*, eene onverschillige zaak, hoe men het neemt / als het maat niet slyd tegen het Profetisch woord, dat zeer vast is, en een licht is, schynende in de duistere plaatzen, ik herzegge / hebbende dat stilk uit Openb. XXI. volbouwen / zookome nu tot het XXII. Hoofdstuk: 't welk wedzom eer vooz als tegen dit gevoelen pleit.

I. Dinde ik daar vers 1. aan Johannes herdoend eene zuivere Riviere van het water des Levens, klaar als Krystal, voortkomende uit den Throon Gods, en des Lams. Niemant zal ontkennen of daardooz word bedoeld / het water, of de gaven des H. Geestes in eene allerruimste maate: nu weeten wy dat zulks zal plaats hebben in 't laatste der dagen, en dat dit behoord tot de bezondere / en onderscheidene Huishoudinge des Geestes; maar of die besondere / en onderscheidene Huishouding des Geestes ook nog hier na zal stand geypen / als reets de bezondere Huishouding des Soons zal ophouden / en hy het Koningryk aan den Vader overgegeven hebben / en als God alles en in allen zal zyn / vozder nader betwys / zoo men hier de Staat der Kerk in den Hemel zig wil voozgesteld hebben.

En al kon dat eens betwysen worden / zoo volgd daar uit niet dat zulks hier bedoeld word. Onze Taalsmannen wyzen my hier wedzom wyzelyc tot Ezech. XLVII: 1. uit welke God-spraak:

spraak dit gezigte ontkeend / en opgemaakt is; 't geen te meer blijkt / omdat juist ook in 't vervolg / nadat aldaar 't gezigte van die riviere was afgedaan / aan die beeke, of riviere, de zelfde boom des Levens, met deszelfs maandelyke vrugten, vers 12. voorgehoord / waarvan sjar ook in 't vervolg Openb. XXII. 2. gewaagd word: wat zeg ik? zelfs by Ezechiël, Cap. XLVII: 12. word in dat selve vers, daar die zelfde boom des Levens ver-toond word / nog eens by herhaling van die wateren / zoo als zy vlieten uit het Heiligdom, gewag gemaakt / en het een en ander / even als hier by Johannes, dus onmiddelyk zamengevoegd: en vloten die wateren by Ezechiël dus uit het Heiligdom, en had God daar zyn Genade-Throon in Christus oppgericht; zoo zien wy hoe te recht Johannes 'er van zegd / dat ze voortquammen uit den Throon Gods, en des Lams, welke men zig dan eerder moet verbeelden / als van daar vervolgens voortvloeyende van onder den dorpel des Huises, of des Heiligdoms. Laten wy nu eens zien / of ook by Ezechiël dooz die riviere de Huishouding des Geestes in den Hemel, en syne werking aldaar te verstaan gegeven word? Ik weet / U Wel Eerw. selve zal het brengen tot de ruimere maate des Geestes onder het N. T. en wel byzonder in het laatste der dagen. Zoo men dan de Schrift met de Schrift moet vergelijken / zoo geeft wy dit veel grond / om hier by Johannes al wedzom te denken om iets / dat de Kerk als dan zal ten deel vallen hier op aarde, en niet hier boven in den Hemel.

II. Welchs ik dit uit vers 2. alwaar dus staat: In 't midden van haare straate, ende op de een, en andere zyde der riviere, was de boom des Levens, voortbrengende twaalf vrugten, van maand tot maand gevende zyne vrugt; en de bladeren des booms waren tot genesinge der Heidenen. Zoo men dit nu brengt op de Staat der Kerke in den Hemel, zoo vraag ik / of in den Hemel dan ook nog een onderscheid van tyd, en van Maanden zal plaats hebben? als mede / of 'er dan ook nog Heidenen zullen zyn / die nog leven onder mogelykheid van dooz deszelfs bladeren genesen te worden? zoo als wel plaats heeft op aarde! En 't geen wel diend opgemerkt te worden / is dit / dat 'er niet staat / de bladeren waren / maar zyn tot genesinge der Heidenen, in den tegenwoordigen tyd, als een zaak / welke nog plaats had in dat juiste tydskip, waar op deze God-spraak eigentlyk doeld.

Maar laten wy nog daarenboven ook eens wedzom zien / waar uit dit gezigte ontkeend / en opgemaakt is / of men ook daar uit enig nader ligt / en bescheid nopens de rechte mening dier plaats kon bekomen? 't Is sommeliaat / dat dit gezigte wedzom ontkeend is uit Ezech. XLVII: 12. daar ook van zeker spysgeboomte ge-waagd

waagd word / dat in syne maanden nieuwe vrugten zal voortbrengen, en welks blad tot heeling zoude zyn. U Wel Eerw. zal wy gereedelyk toestaan / dat zulks daar niet word gemeld van de toestand der Kerke in den Hemel. By geboyl wat noodzaak hier ter plaatse dan tot die gedagte? te meer daar het skyd tegen het voorgeen opgemerkte nopens de tydreckening der Maanden, en de genesing der Heidenen dooz deszelfs bladeren.

III. Welchs ik dit uit vers 3. En geen vervloeking zal 'er meer tegen iemand zyn: dit is wedzom het zelfde / dat wy vinden Zach. XIV: 11. Ende daar zal geen verbanninge meer zyn: want Jeruzalem zal zeker wonen; 't geen daar duidelyk van de staat der Kerke in het laatste der dagen geprofeteerd word / als blijkt uit vers 15—21. En 't diend hier tot opheldering dat de Jooden hadden een zoort van Anathema, excommunicatie, of verbanning, (gelyk wy weten) waar dooz iemand als een vloek van de Gemeente wierde afgesneden, en verbannen, waar op Paulus oogd / als hy zegd: die Jesus Christus niet lief heeft, zy eene vervloeking, Maranatha! Terwyl nu in 't laatste der dagen, als die heerlyke Kerkstaat zal zyn / eene gezuiverde Kerk zal plaats hebben / waar in al het Volk Regtveerdige zullen zyn, en 'er geen Cananiter meer zal zyn in het Huis des Heeren, maar alle Potten in Jeruzalem den Heere Heilig zullen zyn, volgens Zach. XIV: 21. zoo ziet men ligtelyk hoe te recht alle verbanning met een zoort van vervloeking in die laatste gezuiverde Kerkstaat dan zal ophouden / en dat die belofte, die wy zelfs ook reets al by Zacharias vinden / geenzins te hoog draafd dooz de laatste Kerkstaat hier op aarde, alzoo iets diergelyks by de oude Profeten reets van dezelfde voorgegd was. Zelfs kan ze ook niet wel staan op de staat der Kerke in den Hemel: want zou 'er aldaar geen vervloeking meer zyn, zoo word dooz dat woordelyk meer ondersield / dat 'er aldaar te voren een ban, of verbanning, of vervloeking hadde plaats gehad / 't geen in den Hemel nooit geysterd heeft. *

IV. Myn vierde bewys ontken ik uit dat zelfde derde vers, alwaar staat / En de Throon Gods, en des Lams zal daar in zyn. Dit schynd wedzom opgemaakt te zyn uit Jer. III: 17. In die tyd zullen zy Jeruzalem noemen des Heeren Throon. Terwyl! de naam dier Stad zoude te dien dage zyn / volgens Ezech. XLVIII: 35. Jehovah Schamma, de Heere is aldaar; te wecten / op een

* Men kan hier ook denken aan de *Vaticaanse blixems*, of *Anathemas*, en den *Ban van de Roomse Pausen*, zelf kan 't zeggen dat geene *Ban van Kerkelyke tugt* dan meer zou nodig zyn.

Eindelyk, hoe 'er als dan ook geene *verbannene zaaken van Ketten*, enz. meer zouden plaats hebben.

befondere wyze tegenwoordig, dat eigentlyk dan ook by Johannes te kennen gegeven word/ als 't staat; ende de Throon Gods, en des Lams zal daar in zyn: want dog wie zou oordeelen/ dat hier wedzom iets voozhoombd/ 't geen te hoog draaft vooz de heerlyke Kerkstaat hier op aarde, daar God zelfs zyn Throon in het harte zyns Volks in Chrillus hier oprigt/ en Jesus zegd; wy zullen tot hem inkomen, ende woninge by hem maken Joh. XIV: 23. *Woutwens van dien laastien tyd was daarom geprofeteert/ Ezech. XXXVII: 26, 27. Ik zal myn Heiligdom in het midden van hen zetten in eeuwigheid, ende ik zal hen tot een God zyn, en zy zullen my tot een Volk zyn; net zoo als juist met die eige woorden die heerlyke Kerkstaat word afgemaald/ Openb. XXI: 3. Ziet de Tabernakel Gods is by de menschen, enz.*

Hier omtrent zal men te minder swarigheid maken/ als men overweegd, dat die laatste heerlyke Kerkstaat het naaste zal komen aan de triumpierende Kerk hier boven/ en dat dezelve te regt als een Huis Gods, en Poorte des Hemels mag aangemerkt worden; daar zelfs de Gelobige van den gantschen tyd des N. T. reeds gekomen zyn tot het Hemelsche Jeruzalem, ende de veele duizenden der Engelen, enz; Heb. XII. 't geen immers ook zelfs nog in meer szagt in dien laastien tyd zal plaats hebben; alwaarom die Kerkstaat dan te regt Cap. XXI: 2. was verbeeld als nederdalende van God uit den Hemel; niet alleen om daar dooz haar Hemelsche oorsprong, maar teffens haar Hemelsche gedaante, en gestalte, die zy dan meer als ooit zal vertonen/ uit te beelden.

Eer ik hier van afscheide/ zal ik ten laastien by voozbaat alleen een en ander tegenwerping oplossen/ om te doen zien als uit een klein staaltje/ hoe ligt de overige/ die men mozt inzien/ ook kunnen opgelost worden.

Men zal dan zeggen Cap. XX. was reets van de opstanding der doden, en het laaste oordeel gemeld/ by gevolg moet men hier denken om iets dat na dat oordeel zal plaats hebben.

1. *Ik antwoorde/ dat gaat by de Profeten zoo algemeen niet dooz; want na het een of ander Profetisch gesigt te hebben afgehandeld/ beginnen zy wel eens wedzom van voren aan: dat zien wy Jef. LX. en LXI. Immers Cap. LX. word zonder hpf verzoond de heerlyke staat der Kerke in 't laaste der dagen, en wel met zulke sprekwyzen/ als Johannes in de twee laatste Capitels zoner Openbaringe ook bezigd; egter begint Jesaias Cap. LXI. szar wedzom van voren aan van de Eerste staat der Kerke onder het Nieuwe Testament. Men zie dit onder anderen in myn Werk over Jef. LXI.*

2. *Ontken ik zelfs dat Openb. XX. van 't laaste oordeel enz.*

ge-

geprofeteerd word: men wil dat onder anderen lutzeyt uit vers 13, 14. daar staat/ en de dood, en de Helle gaven de dooden die in haar waren: en de dood, en de helle wierden geworpen in den poel des vuurs. *Wie ziet niet dat dit verbloemde spreekwyzen zyn/ en dat zulks niet eigentlyk kan verstaan worden? want dog/ wat doode heeft de Helle om op te geven/ zyn het de zielen der verdoemde? die zyn niet dood! zyn het de geene/ die levendig ter hellen gevaren zyn? neen/ die leven beide na ziel, en lighaam zonder ooit gestorven te zyn. En hoe kan ook de Dood, en de Helle geworpen worden in den poel des vuurs? welke is dog die dood, en helle, zoo men dit eigentlyk wil nemen!*

Dit poogd men te vergeeffch ook te bewyzen uit Cap. XX. vers 11. daar staat/ dat van 't aangezigt des geenen die op den Throon zat, de aarde, en Hemel wegvloot, zoo dat geen plaatze voor die is gevonden.

Hoe zal dat/ zoo men het eigentlyk verstaat/ plaats hebben in, of voor de oordeels-dag? Waar zullen dan de geene/ die geoordeeld worden/ zoo lang staan, en haar verblyf houden? Wil men het zinnebeeldig nemen/ zoo zal het haast bliken dat 'er zoo iets dooz verstaan word/ dat niet het allerlaaste oordeel geen verband hebbe/ en dat men dus die nieuwe Hemel, en nieuwe Aarde Cap. XXI: 1. ook zinnebeeldig, en niet na der Broederen gedachte eigentlyk moet nemen. En immer Cap. VI: 14. staat reets in de Hemel is weggekomen, enz. 't geen daar immer niet moet betrekkeelyk gemaakt worden op de laatste Oordeels-dag! alzo weinig als 't geen staat Cap. XVI: 20. En alle Eiland is gevloeden, en de bergen zyn niet gevonden. 't Welk nog van de jongste dag daar gezegd word/ nog eigentlyk en na den letter moet/ of kan genomen worden. In een Profetisch boek dog wret U. Wel. Eerw. moeten de Gezigten niet eigentlyk, maar figurelyk opgevat/ en wel onderscheiden worden van de bygeboegde beloften, dat is/ het geen de Profeten zagen, van 't geen zy daar by hoorden: 't geen zy zagen, is verbloemd, maar dat zy hoorden is wel zomtyds eigentlyk te nemen. *De Wreter doe ook dit den Heiligen nuttig en aangenaam zyn/ en tot derzelver volmakinge sselken. Amen.**

GRON.

* Zoo men verder tegen mozt werpen, dat Cap XXII: 17. gebeden word om de laatste toekomstige Christi ten oordeel, en om zyn beminde Bruid af te haalen, en in de Hemelsche Bruijlofs-Zaale in te leiden, zoo antwoorde ik, dat (dit al eens toegestaan zynde) daar uit juist niet volgt, dat in het vorige van de gelukzalige staat der Kerke in den Hemel was gehandeld: dat op zyn best genomen dan nu eerst van zyn laatste laatste nog word gesproken; schoon 'er eigentlyk bedoeld word zyne laatste ter oprigtig van zyne heerlyke Kerkstaat op Aarde.

GRONDEN VAN ZEKERHEID

DIE DE

PROFETEN

OUTTYDS HADDEN, NOPENS HUNNE

GEZIGTEN EN OPENBARINGEN.

Vindten by het verklaren van de Gezigten van Jesaias, Ezechiël, en Johannes gepaste aanleiding / en ons met een zonderbaare lust bezielde / om aandachtig op te voorsien doo; welke wegen, en kenmerken de boozige Vaders en Profeten nootwendig hen met een volle ziels-berusting verzeekert hielden van de Godlykheid en onfeilbare zekerheid dier stukken, welke hun in droomen, en verscheide zoorten van gezigten des daags, en des nagts wierden geopenbaard! Wy ontmoeten hier een stuk van 't niterste gewigte / de naauwkeurigste gadeslagting van onzen eerbiedigen geest ten volken weerdig! Wierden booztys des Heeren Dienden tot die gezigten toegelaaten / het wipst zig zelve / dat Jehova's vol heilig doelwit / en wille was / zig / en den aart van zyne weegen aan zyne Dienden kenbaar te maaken; des het volnodig was / dat de Openbaringen zodanig moesten zyn ingestelt / dat zy / die doo; een zonderbaar geluk daar mede verweerdigt wierden / de heuglykste / en de volste overreeding in zig konden hebben van de Goddelykheid en Waarheid der dingen / die aan hunn wierden vertegenwoordigt. Om dan niet schraal te zyn in het bespiegelen van deeze uitruimende Heer-Stoffe / teekenen wy in de eerste plaatze aan /

1. Dat ons in dit weerdig onderzoek de Inhoud en de Stoffe der Openbaringen onder het oog moet worden gebragt: het eerste kenmerk was bygevolg de zaak zelve die aan hunn werd ontvout / waar in geen vuile, * geen snoode, en yzelyke, maar schoo-

* Gebeurde 't al eens dat aan eenige Profeten, en Sienders dingen wierden vertoond, die in de eerste opslag yzelyk, en onrein scheenen, als Ezechiël wel wedervaren is, het was niet om hen vuile dingen te lee-

GRONDEN VAN ZEKERHEID NOPENS DE GEZIGTEN ENZ. 493

schoone, weerdige, Heilige, en dierbaare voorwerpen, hun ter aandachtige beschouwinge / 't zy in droomen, 't zy in verrukking, 't zy in andere gezigten, wierden voorgezagen. Om dan de gewenste overreeding te verhygen / riepen zy hunne eerbiedige opmerkinge te zaanen / om aandachtig te bezwaaren / of de geopenbaarde stukken verherben / en Gode-weerdig waren; nammentlyk hier hebben wy ons de bozige Sienders te verbeelden als Heilige / als de knechtlingen en de Dienden van God / verweerdigt tot genot van des Heeren zalige gemeenschap; genade-licht had hen bestraalt / en Gods geheimenissen waren daar doo; aan hun ontdelt / waar doo; zy in staat wierden gebragt om naar behooren van God / en van den aart zynre weegen te kunnen denken; het kwam derhalven by hen in overleg / of de stukken aan hunn verzoont / het volmaakte Opperweezen tot hun voorwerp hadden? of zy Jehova betaanden? of zy zig ten doele voorsielden / om het gemoet doo; opwekking op te voeren ter kennis, en liefde van den Heere? Gods Weegen en Heilige oogmerken waren hun bekend gemaakt / en Gods onderneemingen, en eindens hadden zy doo; kragt van zyne genade geleert eerbiedig toe te juichen! by gebolg wierden zy geroepen / om by / en na het ontvangen van droomen, of gezigten in aanschouw te nemen / of het denkbeeld van God verduistert / of de waarheden van het Opperweezen verloochent / of de vaste kundigheden, de ingeborene grond- en Weetbeginzelen van waarheid, en deugd, of des Heeren Hoogheid en regt op ons / en onse natuurlijke betrekkinge op God / daar in bestreden / en ontkent wierden? Wierden daarentegen Gods volmaakte Opperdeugden ontvout / zyne onderneemingen opgeluistert / onze redelyke pligten, en betrekkingen verzeget / de wezentlyke Gods-dienst aangedrongen / de betamelijke levens weg, op de belofte van 't Vrouwenzaat gezond / bevestigd; hoortom, wierden al die dingen / en waarheden / daar uitvloeiende / en met de bozige / Openbaringen overrensienende / goed gekent / de Sienders hadden enen vasten grond / om volzeker te zyn / dat hunne Openbaringe Godlyk, en van een Hemelsche afkomst was.

2. En nog eens / men moet weten / dat den Profeten, en menschen Gods de volle zekerheid dier Openbaringen kenbaar wierden in de wyzen derzelver: gelyk hun weerdige stukken wierden ontdelt / zoo werden niet minder hunne denkens-magten

leeren, maar om de onreine en yzelyke staat, en vuile Afgodery, waar aan zig de Joden schuldig maakten, daar door af te beelden, en henedes te meer daar van een afgryzen te doen hebben.

ten op eene gansch kragtige wyze / en buiten gewoonte / geheel anders bewogen. Waren de stikken Godlyk, zy wierden met een zonderbaar licht ontschenen / wiens schitterende straalen tot in de innerste binnen kameren van hunnen geest, kragtigtst doordrongen; des het ten innerste noodwendig was / dat zy de Godlyke oorzaake van dat licht in 't oog kregen.

Wierden zy tot gezigten toegelaten / de Heere God / oneindig in wysheid / verkooz daare toe wonder cieraalpe / en bevallige stukken / schoone / en uicnemende Zinbeelden / die klaarlyk hun toefchits terden / Zinbeelden / die met zig / en de zaaken / die zy afmaalden / in alles volmaakt overeenkwamen / en wier deelen enkele straalen van heerlijkheid waren / geschikt om de eerbiedigste aandacht op te trekken / de hoogagring uit te lofsen / het betamelijk ontzag in te boezemen / en dus ten volken bekwaam om het gemoet te overreden / en de wegen van Jehova in hunne eigen-aardige gedaantens uit te beelden: hadden zy in eene eenzame stilte ter ruste zig nedergelagt / den Hemel zagen zy boven, en oer zig open gaan; dierbare vertoningen zagen zy voor hunne oogen, en geest swerven; cieraalpe beelden, die hun met veel klaarheid toefstalden / en van rondomme in een kragtig licht zetteden / en waar door de zielen, en lichaamen op eene zeltzame / en buiten gewoone wyze wierden aangedaan / ja de verbeeldings-kragt, alle hunne vermogens, en de Levensgeesten in hun brein in dien tyt zoo bepaalt, zoo bewogen wierden / dat zy onfeilbaar hebben beslooten / dat dit verhevene stukken geene harsens-schimmen, geene ydele beelt-vertoningen, geene vercieringen van natuurlyke werkingen, maar gewroeten, en blyk-stukken waren van de oneindige Majesteit, en bekenmakingen van een Godlyke Wille.

3. Verschalven mogen wy ten derden hier aanhegten die innige Overredingen, met welke deeze Gods-Sienders innerlyk wierden beervaardigd. *Wouwens!* zoo was dit immers hun eigen taal en uitgezachte oordel. Ziet 2 Samuel XXIII. vers 2. en 3. Jer. XX. vers 7. een stuk dat terstond eene veerdige toefsciuuning het gemoet zal asperzen.

Immers was het de oneindige Jehova, die zig openbaarde / zoo is het klaarlykshelp / dat het aanbiddelyk Opperwezen, en middelyk en onmiddelyk, zig in 't harte konde zetten; door eene bymagtige bepalinge van zyne wil heeft hy de denkens-kragten van hun verstand met hemels het kouwen bestraalen / en de rige zaak beelden de ziele zoo kragtig en oertuigende konnen over en indrukken, dat de Profeten terstond ontwaart wierden / dat het een Godlyke Openbaringe was. Wie is dog in staat om den aard van die Godlyke inligtinge, den luister van die Godlyke bestralingen, de kragt van die ziel-verrukkenste aandoeningen, van

van die alderwonderlypste aanrakingen, en innerlykste bewerkingen met woorden af te malen? 't was een Almagtige Jehova, die Opper-Heer was van zyne schepzelen, wier weezen, vermogens, en werkzaamheden volslagen in zyne hand zyn / en van zyn befaam in alle opzichte afhangen / en die de Heere God door zyn wil der wyze bewoog / dat zy de zaaken in de helderste vertoninge zagen / en met de volste overredinge en oertuigendste bewussheid inwendig verzekert wierden dat de Godheid zig / en hare raad-geheimnisse aan hen ontvoude! En dat hier nog meer klatunen zal / is / dat de Heere God in 't overreden van zyne Profeten niet alleen moet woorden aangeweekt door de kragt van zyne soet-weldige, en ziel-innemende straalen van Geest, en waarheid, die den Geest niet alleen wysheid, Godvrugt, Godebetamelykheid, en dierbare zeltzaamheden vertonen / en impieten; maar Jehova moet hier bevat woorden met die Heiligen te hebben gehandelt / als met zyne geheime Boezem-Vrienden, en keurlingen van de eerste, en naatwiste toelatinge, die zig aan de zyne wonder gemeenzaam en vrendelyk heeft kenbaar gemaakt / wiens stem, en naderingen zy henden uit zulkie kenmerken, die zig met kragt en klaarheid aan hun gemoet beervaarden / en met het gevoel van die overreding aan anderen met konnen betoogt woorden: eben als kinderen, en verstoode Vrienden, de klank en stemme van hunnen Vader, en geheime en gemeenzaame Vrienden, hoozende / zeer naatwkenwig wreten van het geluit van alle andere te onderkennen, schoon zy niet in staat zyn om met die zooyt van inwendige overredinge, den aard van dat geluit, met woorden aan vreemde kenbaar te malen.

4. Nog meer valt hier aan te merken; terwyl de vozige Sienders, de ontwapfelbare zekerheid der Godlyke Openbaringe in zig vonden uit al die by-blyvende roeringen en bewegingen, die zy na de ontwaking of verschyning in zig vonden: want schoon het was / dat de heiligen in hunne stille nagt-rusten dierbare vertoningen in den droom hen vertegentwoordigd / hebben konnen aanschouwen / zoo wierden dezulke van hun niet alleen onder den rang van buiten-gewoone droomen, en nagt-gezigten betrokken / in welke de vozige eigenschappen stant hadden / en de Kroon spanden; maar die zagen zy dan te meer voor Godlyk aan / wanneer zy benevens de Hoogdravendheid der geheimrypste vertoon-beelden, in zig ontdekten doozlugtige bewyzen van Jehovahs zonderbare tegenwoordigheid, en ziel-vechazende Heerlypste Majesteit! waren zy tot het gezigt der Godheid toegelaten / hunne oertuiging was in hunnen Boezem te levendiger / en sterker / waanneer de Hemelsche verschyning na de ontwaking, of na 't gezigt, en de vertoning in hare Godlyke kragt, wezently-

he indruk en aandoeningen overig b.heid. Wat en zy in de droomen, of in verrukkingen van zinnen met zoo veel glanzende ziels-verlichtingen, en ontroeringen bescheenen en aangedaan/ nu ontwaakt, of tot zig zelve gekomen zynde/ vonden zy in zig ontwyffelbaare bewyzen, en proeffstukken, en overgeblevene voet-sporen der Goddelyke tegenwoordigheid, met die volle overtuiging dat de Heere God zig aan hun geopenbaart had/ en dat zy in eene buitengewoone onderhandeling met Jehova waren geweest/ die hun zulke eene ondenkelyke bewinding/ en bewustheid ten gemoede indreef/ dat het hun/ dooz die Hemel-kragt bescheenen zynde/ ondenkelyk was aan de Godlyke waarheid der Openbaringen, gezigten, en droomen te twyffelen. Zie Gen. XXVIII. vers 16, 17.

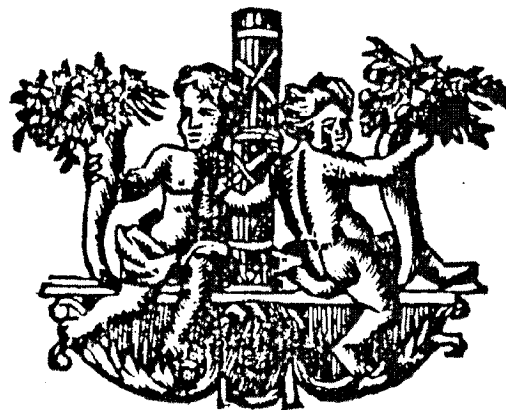
5. Zouden wy hier by niet mogen aantekenen/ dat de Godsbruytge van dien tyd uit de gewoone en menigvuldigheid der gezigten, de voorsz. volzeker overreding in zig ontfangen hebben? En om van andere Sienders niet te melden/ 't was Jakob, 't was Ezechiël, en 't waren meer anderen/ die meermaalen van Jehova verwaardigd wierden om in aanspraken, gezigten, en droomen de surdellung van Gods raad, en de bezondere stukken van zyn genade-weg te verklyppen. Wordt de albestaakende Hemel-Son dooz de staaalen van haar eigen ligt gezien/ en gekent/ de vozige Profeten, en Heilige mannen wierden meer en meer de eige merktekenen van Jehovahs naderingen tot hen ontwaart en gewoon/ en dus in staat om den glans der Hemelsche gezigten in hun eige ligt aan te schouwen/ om den aard van de stemme van hunnen Ontfermer, en Bont-God te onderkennen van alle andere! waer nevens noodzakelyk in een aandagtige overweging by hen kwam/ dat/ of dezelve zinbeelden van Jehova gebezigt wierden/ om aan hun de betamelijke stukken van zyn weg en raad af te schilderen; of dat de Heere God hunne ziel n met dat zelve ligt, met die zelve stralen van heerlijkheid bescheen; of dat de Opper-heer hen met die zelve en ongetwoone kragt van innerlyke overreding innam/ en over alle hunne vermogers dus grootmagtig zegenpraalde/ dat zy over de zekerheid en Godlykheid dier verdoonde dingen nog twyffelen konden/ nog in hun geloof, in inwendige overredinge konden worden geschild.

En schoon het veel gebeurde/ dat zy in den aanbeginne met veel heilige vrees, en ontroeringen in ziel, en lighaam wierden aangegepen/ egter alle die vrees-verwekkende aandoeningen waren in en aan hun maar te kragtiger bewyzen van de oneindige ontzaglykheid van Jehova, welke ontroeringen niet alleen wierden gematigt/ maar daar na in streelende bewegingen wierden hervormt/

voimt/ die hen verbuuden met een aangenaam vermaak, met zoete nagedagten, en verkwikelyke bewustheid/ ja hen opspoorden/ om den Heere te roemen/ blymoedig toe te juichen/ en op zyne Heilyke hulpe te wagten.

6. En om niet verder in dit aangenaam onderzoek uit te stappen/ de Sienders, en de God-vrugige Vaders wierden boven alle deze tekenen van zekerheid ten volen overtuigt van de Godlykheid hunner gezigten dooz de uikomst, dooz welke alle die gezigten, droomen en Openbaringen in alle hare deelen ten juistien wierden verbuud/ en zy verwaardigd om by de stukken te ontderbinden dat die Openbaringen geene bloote harfen-schilderyen, geene eigene vercieringen van hun verstant/ geene pdele wysmakingen, maar waarlyk gezigten Gods, en Openbaringen des Hemels zyn geweest.

Waar uit dan ten kragtigsten doorspaaft/ dat zy geen grooter zekerheid nodig hadden/ nog hebben konnen begeren/ als zy doozp. hebben ontvangen.

ZEDIGE AANMERKINGEN
 NOPENS HET VERKLAAREN VAN EENIGE
 P L A A T Z E N
 VAN
 G O D S W O O R D,
 Z O O
 Z I N N E B E E L D I G E,
 A L S
 P R O F E T I S C H E.

Ik stopfele niet / of pder gematigd en verstandig Lees-
 raar zal met my billijk afkewen de handelwyze van
 hun / welck / omdat zy juist eenige overrekenomst in
 de Waereldlyke, of Kerkelyke Geschiedenissen vint-
 den tusschen zekere Profetie, of Psalm, straks de-
 zelve op zulk eene gebeurtenis / tydperk / enz. toepassen; of welck /
 omdat zy eenige Schrifcuur-Texten aantreffen / waar in volgens
 hunne Concozdantien eenige gelykluidende spreekwyzen voorko-
 men / zulks eeniglyk byna tot een grond leggen / om dezelve op
 gelyke wyze te verklaren; als by voorbeeld / wannecr het woord
 wateren, dat veelvoudige betekenissen heeft / elders in zoo eene
 zin / als men het gaarne had / gebezigt word / men daar uit /
 zonder te letten op 't verband / oogmerk enz. besluit dat het in
 zoo / en zoo eene Text ook dus moet worden genomen / zonder
 naauw te onderzoeken / of daar in volgens de samenhang, en
 volgens 't oogmerk des Geestes daar ter plaatze / niet geheel
 iets anders onder zoo eene zinnebeeldige bewoording / volgens
 de verbuldige betekenissen deszelfs / bedoeld word: zoo bedu-
 den wateren dikwerf recht styfdige dingen / te weten / dan ver-
 drukkingen, dan vyandige Volkeren, en beroeringen, dan de
 leere der genade, dan den H. Geest, enz. en zoo moet het vooz-
 af uit de samenhang opgemaakt worden / wat men in zoo eene
 Text

Text 'er in 't bezonder / en bepaaldelyk dooz te verstaan hebbe-
 Zoo word het woord Vrouwe, dan eens eigentlyk / dan eens on-
 eigentlyk, en wedrom dan eens in een goede zin, vooz de Kerk,
 of in een kwade zin vooz den Antichrist genomen; zoo nu iemant
 even daarom ter plaatze / daar het woord Vrouwe vooz eene ei-
 gentlyke Vrouw gebezigt word / en daar de gantsche samenhang,
 en 't beleid des Schryvers zulks dickeerd / die naam in een ver-
 bloemde zin, of vooz de Kerk, of vooz de Roomsche hoere
 wilde nemen / zonder byna andze gewigtige en voldoende rede-
 nen te geven / als dat het woord Vrouwe elders dus zinnebeeldig
 genomen word / die zoude de Schrift op losse schoeven zetten / en
 aan doozziende de minste voldoende geven / om niet te melden
 van verscheide misslyke uitleggingen / die daar uit zouden geboren
 moeten worden / ter oorzak / dat dan ook volzekt al het vozige /
 en volgende daar na moet gedzaaid / en zinnebeeldig / hoe gedzon-
 gen dikwerf ook / genomen worden. Dus wecten wy ook dat
 het woord gordel, zomtyds zinnebeeldig, het zy vooz de ge-
 rechtigheid van Christus, of vooz zekere sterkte, en vaardigheid
 genomen word / maar zomtyds ook eigentlyk / en na de letter;
 nu zulk een woord straks zinnebeeldig te willen nemen / omdat
 het elders wel dus genomen word / zonder meer en bondig be-
 wys / zulks voldoende in geenen deele. Niet dat ik tegen het Em-
 blematische ben / dat zy verre; maar het moet my rontom bly-
 ken / dat 'er noodzaak is van de Letter / en gewone betekenis
 af te gaan / en iets in eene verbloemde zin te nemen / en dan
 moet men doozgaans ook het vozige / en volgende niet grond even
 dus zinnebeeldig kunnen nemen / want het eene zinnebeeldig,
 en het ander letterlyk te nemen / is veeltyds eene blyk van zpne
 verlegentheid. En zulke Godsgelerde / die op vaste gronden in
 deezen te werk gaan / en bondige redenen geven / waarom eenige
 woorden / en spreekwyzen op zoo en zoo eene plaats zinnebeel-
 dig moeten genomen worden / en waarom men zig genoodzaakte
 vind van de letter af te wyken / bewerende zulks uit het ver-
 band / en oogmerk / of uit de duidelyke styfdigheid / die 'er an-
 ders in legd / zoo men de Text na de letter neemt / agt ik hoo-
 ge. Zelfs kan het gebeurten / dat in het eene vers iets zinnebeel-
 dig, en in 't ander iets na de letter moet genomen worden / als
 't blykt dat het eene zou stooten / zoo men het na de letter nam /
 en dat het ander deel dooz zekere omstandigheden aanwysd / dat
 het wel ter dege na de letter moet genomen worden. By vooz-
 beeld / als 'er Jef. XI: 6, 7, 8. staat / de Wolf zal met 't Lam
 verkeeren, enz. zoo is het klaar dat zulks zinnebeeldig moet
 genomen worden / zpnde het gantsch niet wel te denken / dat 'er
 een tyd zal komen / waar in de natuur der wilde beesten geheel

zal veranderd worden / en dat zy van een andere roef voortaan zullen leven; maar als 'er op het slot volgd / dat 'er een gebaande weg zal zyn, even als NB. by de uittocht uit Egypten, 300 schyn men dooz die byvoeging duidelijk bepaald te worden tot eene eigentlijke gebaande weg, omdat 'er duidelijk staat / gelijk het was ten dage toen Israël uit Egypten optoog, vers 16. en omdat men weet dat 'er toen eene eigentlyke weg vooz Israël uit Egypten dooz de roode zee gebaand wierd. **T**ouwdens in 't vorige vers staat daarom / dat zy met schoenen daar door zouden gaan; 300 dat de Geest geene eigentlijker / en nadrukkelijker sprekelyken kon vinden om een bezef te geven / het deze dingen eigentlijk en na de letter verstaan moeten worden / en men wilsens lust moet hebben in verre gezogte allegorpen / 300 men nochtans daar van de duidelijke letter wilde afwyken. **Z**oo wedzom als wy lezen Jef. LX. (zynde eene voozzegging van de heerelyke Staat der Kerke in 't laatste der dagen) vers 5, 6, 7. daar eerst staat / de menigte der zee zal tot u gekeerd worden, 300 moet men daar de zee onigentlijk na alle schyn nemen; maar als 'er bygedaan word. Een hoop Kemelen zal u bedekken; de snelle Kemelen van Midian en Hepha, zy alle uit scheba. zullen komen, 300 schyn men daar zulke eigentlijke lastbeesten te moeten verstaan / dog 300 / dat 'er tefens de beryders van dezelve onder begrepen worden / welke goud en wierook zonden aanbryngen / en den veelvuldigen lof des Heeren boodschappen. **Z**oo wedzom als 'er staat / vers 9. Want de Eylanden zullen my verwagten, (dat zyn de Inwoonders,) daar het woord Eylanden ons onigentlijk moet genomen worden / als eene zaak / die haar zelve wysd; maar als 'er bygedaan word / de Schepen van Tharsis voor eerst, 300 moet men hier om eigentlijke Schepen denken / als middelen om zulke Dolken ober te voeren / 300 als 'er stazals tot verklaring word bygedaan / om uwe kinderen van verre te brengen, en als 'er verder bygedaan word / haar zilver, en haar goud met haar! 300 ziet elk lichtelyk / dat daar bezonder wedzom na de letter, en in eene eigentlyke zin haare lichamelijke schatten bedoeld worden. **Z**oo wedzom / als wy lezen Cap. LXVI: 20. En zy zullen alle uwe Broeders uit alle Heidenen den Heere ten spysoffer brengen, daar 't spysoffer onigentlijk moet verstaan worden / alzo als dan alle lighaamelyke offerhanden onder de Jooden geene plaats zullen hebben; maar als 'er bygedaan word / op Paarden, ende op Wagenen, ende op Rosbaaren, ende op snelle lopers, na mynen heiligen berg toe, na Jerufalem, 300 volgd dat men die paarden, en wagenen, en snelle lopers eigentlijk moet verstaan / als werktuigen om Gods Volk / waar van zy

dus

duidelijk onderscheiden worden / derwaarts ober te voeren / en dat die plaats met de voozheen bygebragte plaatsen moet vergeleken worden als gelykluiddende / en waarschynelyk dezelve zaak aanduiddende. **B**ergelyk Zach. XIV: 16-19.

Zeer wyzelyk vzaagd zeker Schryver in de Voorrede, (welke Voorrede warelyk by my met het minste van het gantsche Werk is / en wel waardig gelezen te worden /) aldus: „zou iemand / by vooz-
 „beeld / welke oordeld / dat Pf. XXVII. Doctor Martinus Luche-
 „rus op de Ryksvergadering tot Worms sprekende voozkomd / wel
 „in staat zyn / wel enig ander degelyk betoog vooz deze stelling
 „bytebryngen / als omdat de sprekter in dien Psalm, volgens zyne
 „gedagte in zyne in en uitwendige gesteldheid, uitdrukkin-
 „gen, begeertens, verwagtingen, enz. aan Martinus Luche-
 „rus op de Ryksvergadering te Worms ten vollen gelykvoornig
 „zy. **B**olgd nu daar uit by eene wettige (Spilogismus) stut-
 „rede / bygebolge 300 is in dien Psalm, Luther de Spreker” ?
Men zie hoe zyn * **E**rw. verder dit stuk betoogd / Pag. 20-24.
Zeer wel merkt zyn **E**erw. vervolgens aan / dat als men op wisse
 gronden 300 eene profetie wil maaken / en op 300 / of 300 een onder-
 werp eeng toepassen / men onder andre voozwaarden / en gronden /
 moet kunnen toonen / dat de vervulling daar van in niemant anders
 te vinden is / gemerkt anders de eene 300 een Psalm, en Profetie
 op dit / en de andre met gelyke schyn wederom op een an-
 der onderwerp, en gebeurtenis kan toepassen. **A**ls ik nu be-
 daardelyk die gantsche Pf. XXVII. overweeg / 300 vind ik 'er
 niets / dat niet 300 wel op David, als op Luther kan toegepast
 worden / en bygebolge niets dat my bevergd om met voozbygaan
 van alles / dezelve tot 300 verre tyden van Luther uit te strel-
 ken; het geene ooit den geenen / die dezelve toen gezongen hebben /
 en mogelyk (NB) David zelve / nooit zal in den zyn zyn gekomen.
Ik weet wel dat David in die Psalm zegd / Vader, en Moe-
 der hebben my verlaaten; maar dat kan een verlaaten zyn of
 dooz de dood, of uit onmagt om hem in nood te helpen: te min-
 sten moest men kunnen toonen / dat toen David dit schreef / zyn
 Ouders nog leefden / of dat die tot die tyd toe de magt gehad
 hebben hem in nood niet te verlaaten / maar by te springen.
Gelwaagd hy van zyn begeerte / om in het huis des Heeren te
 wonen / daar hy nog Priester, nog Levyt was / hy kon dooz
 zyn gedurige verheringe daar als wonen: men zie Pl. XXIII: 6.
 Pf. LXXXIV: 5.

Zeer

* Ik heb redenen, waarom ik nog dien Heer Schryver, nog 't Werk zelve niet noeme, maar belezene en Geoeffende weten, wien, en wat Werk ik bedoel.

Zeer gaarne vereenige ik mij dus ook met zyn Eerw. om (te minsten daar 't zyn kan) pder onderscheidene benaming onderscheidentlijk te nemen / en dus onder anderen onderscheid te maken tusschen Jeruzalem, en Zion, verstaande dooz Zion de in- en dooz Jeruzalem in onderscheiding van Personen en zaaken / de uitwendige Kerk, schoon ik egter niet zie / dat overal die onderscheiding zoo sijt kan waargenomen worden / als Ps. CXLVII: 12. O Jeruzalem loofd den Heere, o Zion roemd uwen God, enz. daar ze beide tot het zelve werk van God te loven / en te roemen worden opgewekt / en aan beide kinderen binnen in haar worden toegeschreven. Zoo wedzom Ps. LI: 20. Doed wel by Zion na u welbehagen, houd de muren van Jeruzalem op. Zie ook Luc. II: 37. Wil egter iemand dit tot eene algemene Zetregel nemen / en meend hij dat in de gemelte / en meer andze plaatsen die namen zoo net moeten en konnen onderscheiden worden / wij geven hun bysheid / maar vinden vooz ons overal daar zoo eene juiste noodzaak niet in; alzo weing / als dat men overal het Huis des Heeren, en deszelfs Voorhoven dertwyze wilde onderscheiden / dat dooz het eerste de in- en dooz 't tweede de uitwendige Kerk zoude moeten verstaan worden; 't geene egter op veele plaatsen myns cragtens kan in agt genomen worden / als by voozbeeld / Ps. XCII: 14. Die in 't huis des Heeren geplant zyn, dien zal gegeven worden te groeyen in de Voorhoven onzes Gods, daar men dooz 't eerste de in- en dooz 't tweede de uitwendige Kerk zeer zoet in onderscheidinge van zaaken kan verstaan / als wanneer 'er dooz aangeduid word / dat zy die ware Leden van de inwendige Kerk zyn / zulks ook na buiten in de uitwendige Kerk, dooz wasdom en groey in Deugd, en ongeveinsde godzaligheid moeten vertonen.

Ook ben ik daar zeer vooz / dat als men in een zelver vers / of plaats het eene zinnebeeldig, en geheimzinnig neemt / men ook zagte het andze dus te nemen / of te minsten alle spreekwyzzen in zulk een plaats te verklaren / maar zig niet behelp met te zeggen / dat die en die figurelijke uitzukkingen 'er slegts aardigheids halve worden bygedaan / zonder dat zy zoo wel als 't vorige en volgende iets zonden in 't bezonder betekenen / nog letterlyk, nog geestelyk. Op dat ik dit nader opheldere / zoo neem ik thans eens tot een onderwerp het Hogelied van Salomo. Ik sta toe / dat de godbyugtige Hellenbroek daar geleerdelyk over geschreven heeft / maar als men / gelyk zyn Wel Eerw. doet / hier en daar over zinnebeeldige betwoordingen slegts heene stapt / zonder die in het bezonder / zoo wel als de vorige en volgende te verklaren / en eenen afzonderlyke zin te geven / en slegts staan bys by de zulle / daar men raad mede weet / wat is dat anders als

als den Gordiaanschen knoop dooz te hakken / in plaats van te ontknopen? Ik behen wel / dat dit eene gemalikelijke weg van uitlegginge is / die daarom ook van veelen / mogelyk gemakz-wille / gretig ontheld / en zeer voozgesproken word; maar dat voldoed aan geen arbeidzaam / en oozdeklundig Man. En ey liebe! wat gezond dog / waarom ik meer het eene deel van zoo een vers, of plaats zinnebeeldig zal verklaren / en hier veele overeenkomsten zoeken / en het andze geheel onverklaard laten?

Op voozbeeld / zoo men verklaard die woorden / Hoogl. II: 11—13. de Winter is voorby, de plasregen is over, enz. en men wil dat eerste zinnebeeldig verklaren / maar komende tot de bloemen, de zangtyd, de stem des Tortelduifs, de vygeboom, en haare jonge vygens, enz: dat men zonder dat alles in het bezonder te verklaren / zegd dat dit slegts tot opschikt van een allerheffelykst Zomer-zayzoen 'er word bygedaan / en in 't gemeen slegts eene geestelyke Zomer aanduid / zonder dat ieder spreekwys in 't bezonder iets onderscheidentlyks aanduid / en als men wedzom op andze plaatsen / alles stuk vooz stuk vergeestelyk / daar men zig met die uitweg ook dus konde behelpen / hoe kan dat recht voldoen / en hoe zoude ik predikende over zoo eene Text my daar durven mede behelpen / zonder te vzerzen dat ik aan het oogmerk van Gods Geest te kort deed / en dat een verstandig Hoorder by zig zelve stralig zoude denken / dat is al wel 'er op gevonden / omdat men misschien geen raad weet met het volgende ook te vergeestelyken / en den Text zoo te eindigen / als men begonnen had te verklaren. Zyn dan de bloemen geene gepaste zinprenen van de Gelovige, en eerst ontlukende Vroomen? Komen de Tortelduiven, de Vygebomen, enz. niet in eene andze betrekking als zinnebeelden van Gods kinderen vooz / wegens hun geestelyk gezugt, weerloosheid, zoetigheid, vrugbaarheid, enz. en is hier zoo eene stydigheid deeze dingen dus te onderscheiden / en te vergeestelyken?

Zoo men wedzom behandeld de plaats van Hoogl. V. 10—16. Myn liefste is blank, ende rood, enz. alwaar mogelyk eene zinspeling na myne gedagte gemaakt word op iets dat eigen was van de Hogepriester van den ouden dag / dooz die uitzukking van blank en rood, welke / zoo dikwerf by op de groote verzoendag in 't Heilige der Heiligen ingang / zig in een wit-linnen gewaad, hebbende in de eene hand het roode offerbloed, als blank en rood, ter voozbeduiding van de vlekkeloze heiligheid, blankie onschuld, en het bloedig lyden van de waare Hogepriester Christus, vertoonde; maar als men byna niets van alle die versen, of het geene daar op volgd / zinnebeeldig wil verklaren / van alleen het tiende vers, en alle de volgende spreekwyzzen slegts maar

wel

wening na de letter ophelderd / en zig behelpt / dat die 'er slegt's welvoeglijkheids-halven / om de schoonheid van den Brudegom op het volmaakte af te maalen / worden bygedaan: Is dat niet gemakkelijck? Voldoed dat wel? Wat vyfheid heeft men dog dus het eene nopens het zelve onderwerp te vergeestelken / en het andere niet / maar het dus te laaten steken? Waar zeyd ons dog de Geest / dat hy slegt's dat deel wil vergeestelken / en het ander deel in zyne bezonderheden niet wil vergeestelken / en niet zoo als 't vorige wil gebezonderd hebben? Of is 'er eene tastelijke stypdigheid / of geheele onmogelijckheid in / om het overige van het zinneprent te vergeestelken? Of vind men zig niet in staat het overige van het zinneprent / zoo wel als 't vorige in zyne bezonderheden te vergeestelken / en over te brengen / wel waarom dan niet liever zyne onkundige beelden / dan dus doende de wysheid / en 't oogmerk des Geestes te loz te doen? Of merkt men niet dat op die zelve grond / als zullie nietleg-regulen doozgaan / men ook het eerste lid in 't algemeen dan zou konnen verklaren / met te zeggen / dat zullig slegt's geschied om de volmaakte schoonheid van de Hemelsche Brudegom te verbeelden / zonder dat men in zyne blankheid, en roodheid, en in het dragen van de banieren enz. iets bezonders / en in toepassing van dat met te zeggen; Al wat aan hem is, is gantsch begeerlyk! niet duyster te verstaan geest / dat gelyk al wat aan hem is gantsch begeerlyk is; dus ook om hem van top tot teen / van het Voofd tot de Voeten in alle zyne bezondere schoonheden / en uitsluitende de graveerzelen af te maalen / 'er zoo veele byzondere zinnebeelden gebezigd waren / als waer toe een, twee, a drie zinnebeelden, niet genoegzaam toereikende waren. Of is het ook zoo moeylyk zyne oogen, wangen, lippen, handen, schenkel, voeten, enz. te vergeestelken / en te bezonderen? Vind men Openb. I: 13. enz. daar toe niet zelve aanleiding / als Johannes daar de Soone Gods in zyne Majesteit zag / en hem enige dier Leden niet zonder groote geheimbeduidenis werden vertoond / zoo als alle gematigde Uitleggers / alle die deelen, en leden van de Soone Gods billijck gewoon zyn te vergeestelken en te bezonderen.

Of vind men zig verlegen om het een / of ander der zinnebeelden te verklaren / en te vergeestelken / als by voorbeeld / dat zyn buik voorszond als Elpenbeen overtoegen met Saphyren? Zal men daarom / omdat men niet het een / of ander geen raad weet / strax byna al het vorige / en volgende onovergebragt voorszgaan? Maar ey lieve! is ook dat juist zoo ongerpind / of moeylyk om te verklaren? Wie weet niet dat de buik dat geene is / welke het ingewand bestuit? Als wy nu overwegen / hoe de Messias Ps. XL.

ge.

getuygd / dat Jehovah's Wet is in 't binnentite zyns ingewands*, en daardoor zyne volkome heiligheid word uitgedrukt / zoo kon daar toe geen gepaster zinnebeeld als het spierwuite Elpenbeen gebezigd worden / en zoo word Hoogl. V. door die zinnebeeldige sprekwys het zelve vertoond / te weten / zyne zuivere lust tot onbesinette heiligheid, bestaande in eene volmaakte onderhouding van Gods Wet. Word 'er nu bygedaan / overtoegen met Saphyren, en worden op den Saphyrsteen een menigte van roode goude stippeltjes gezien / het wyft ons op 't bloed van Christus, dat veel kostelijck is als goud / en daar tegen overgesteld word by Petrus / en dus zal het my aanduiden / hoe zyn bloedig lyden, met zyne volmaakte gehoorzaamheid, en heiligheid moest gepaard gaan / zoude hy door zyn Volk volmaakt in schoonheid zyn.

Zoo wederom / opdat ik nog al een ander voorbeeld bybreng / als wy lezen Hoogl. VII: 11, 12. Komt myn Liefste, laat ons uirgaan in het veld, laat ons vernagten op de dorpen! Laat ons vroeg ons opmaaken na de Wynbergen, enz. Het vald hier warelyk gemakkelijck zig dus te redder / met te zeggen / dat het niet nodig is dat alles in 't bezonder te vergeestelken, en te toonen wat men door 't veld, de dorpen, de Wynbergen, enz. al in 't bezonder / en in onderscheidinge van zaaken te verstaan hebbe / maar dat in 't gemeen die dingen ter opschikkinge 'er worden bygedaan / om dus een soort van een geestelyk plaizier-reisje door Brudegom en Bruid te verbeelden / en dat men dan in algemene termen / om zoo een plaizier-reisje te vergeestelken slegt's hangen blyft: schoon gevonden! maar voldoed dat? dan kan men dus op die voet zeer veele / en de meeste dingen van Salomons Hooglied verklaren / en dan had men niet nodig op andere plaatsen wedrom alle bezonderheden / die vermeld worden / zoo naauw uit te pluizen / en stuk voor stuk te vergeestelken. Of vind men wedrom juist tot deze plaats geen raad / waarom men die dat noodlot doet ondergaan? Is het dan zoo ver gezocht / door 't Veld de Kerk te verstaan / als een open veld in veele opzichten / maar teffens als een vrugtbaar veld, om redenen tians niet te melden / te recht aan te merken? of styp het dat men in onderscheiding van zaaken door de Dorpen versta particuliere Gemeentens zig hier en daar bevindende? even als men door specery-beddekens, in onderscheiding van den Hof elders het

* Ik denk dat daar de *Messias*, die het tegenbeeld der *Verbonds-Arke* was, door die uitdrukking ook zinspeeld op de *Verbonds-Wet*, zoo als die wel eer in het *binnenste*, en dus in 't *ingewand* der *Arke* wierd opgesloten, en bewaard.

het zelve anders wel weet te verstaan. Konnen de Wynbergen weidom niet de Kerk, in een andze opzigt aangemerkt/ als een wyngaard geplant op eenen vetten heuvel, J. f. V. verbeelden/ enz. om nu niet te melden hoe schoon zig alle die schilderyen laten vliejen/ en overblijven/ zoo men anders ook iets profetisch in 't Hooglied vond/ om het welke te beter te verrijpen/ ik wel gegift hebbe/ of zommige niet te liever die gemelte algemene weg van verklaring/ welke ik afluice/ zyn misgeslagen.

Hier in word ik bevestigd uit Hoogl. VIII. vers 1. Welke woorden onze Kartekenaars zelve op de geboorte van Christus enz. toepassen; edog om dit mogelijk te ontgaan/ wil men die woorden/ zuygende de borsten myner Moeder niet vergeestelyken/ even als of dat geen geestelyke zin had.

Wergun my dat ik 'er nog een overbloed dit byboege/ 't geen wy lezen Hoogl. I: 5. daar de Bruidliet zegd; Ik ben swart, dog lieflyk, gelyk de Tenten Kedars, gelyk de Gordynen Salomons. Ik agte/ dat men daar aanleidinge vind/ om de Tenten Kedars en de Gordynen Salomons niet alleent te vergeestelyken, maar ook te bezonderen/ en of met betrekking op het tweede zinnebeeld, te weten/ de Gordynen Salomons, niet wel op die van Salomons Tempel, en wel het voorhangzel word gedoeld/ komd my eenigzints bedenkslyk dooz: 't grondwoord wreten wy beduid in 't gemeen/ Tapyten, behangzels, en gordynen, die by de ouden/ vooral by Koningen en Vorsten zeer pragtig waren/ als blykt uit Esth. 1. 6. maar vooral waren de behangzelen, of het voorhangzel van Salomons Tempel zeer kostelyk/ en 't fyn getwerend linnen, het Hemelsblauw, enz. zoude ons dus zeer zoet tot de heilichheid en Hemelschgezindheid van Gods Volk opleiden konnen. Edog gemerkt de Bruid daar voozkond als swart dog lieflyk te gelyk/ en wy wreten dat het pragtige Choor-kleed, of voorhangzel van Salomons Tempel, dooz het dikke swart geronnen bloed (want het zelve werd jaarlyks dooz den Hogepriester met het bloed der Offerdieren besprengd) en dooz de rook van een dikke wolke wierook, met welke het voozbreidige Heiligdom bewaassend en begeurd werd/ en met welke hy in 't Heilige der Heiligen inging/ zig swartagtig, maar tffens lieflyk, zoo in geur, als gedaante vertoonde/ zoo is het dat alle drieze dingen van weidom zeer zoet in 't bezonder op de gelovige besprengd met het dierbaare bloed van Gods Soon, en bewierookt dooz 's Heeren Geest, als een Geest der genade, en des gebeds, en dus lieflyk in de oogen Gods en van Gods Volk/ schoon ongezien by blinde waereldlingen/ konnen toegepast worden; edog dit

dit slegt in 't voorbygaan/ en als een bedenkinge daar ik zelve niet sterck op staan wil/ als hebbende die volkomene gezondheid van zekerheid niet/ die wy te voren opgaaven/ schoon 'er ook een mogelijkheid/ en te minsten geene stypdigheid in is/ dat Salomon daar op hou gedoeld hebben.

Dooz 't overige ben ik daar ook zeer vooz/ dat men (zoo als veel gebeurd/ en zommige zig egter daar dooz een groote opgang van geestelyk en practicaal te prediken wreten te maaken) niet slegt zig vergenooge met in opzigt van een Text te verklaaren/ slegt in eenige geestelyke, en practicaale beschouwingen te blyven hangen/ zonder de letter-zin na behooren uit te haalen/ of aan het juiste oogmerk van Gods Geest te voldoen/ (want dat is by my regt geestelyk prediken/ als men aan het juiste oogmerk des Geestes zoo veel mogelijk is/ tragt te voldoen) of te letten/ op welke dingen na de letter gezinspeeld word/ om dezelve dan tffens te vergeestelyken/ en ik agte het een list van den Satan, als men elinander wpgmaakt/ dat de zulkie/ die zoo handelen/ maar letterknegten zyn/ welke op de balt kaantwen/ en het pir laten vaaren/ daar de schil, en bast eerst moet geopend worden/ zal men tot het pic komen/ en dit de regte weg is/ om de menschen in onwetentheid te houden/ en de wysheid van Gods Geest te verduisteren/ en zoo een predikwyze een gemakelyke weg is/ om met weinig moeite/ en studie ras klaar te worden. Wat anders is het als men eens met opzet zeer hozt wil prediken/ en na een bezondere tyd. omstandigheid zig met enkele geestelyke beschouwingen/ die natuurlyker wyze uit zoo een Text bloeyen/ tot bezondere sifting wil bezig houden/ en dat vooz een enkelde reis/ zonder 'er gewoonte van te maaken/ of een meer dooz wyogte Leerrede van anderen af te leuren/ en wat anders dat men zig altyd zoo behelpt. Laat ik maar eens weidom een en ander voorbeeld ten dezer opzichte bybrengen; zoo staat 'er Openb. IV: 5. Van den Throon gingen uit blixemen, donderslagen, en stemmen; en voor den Throon waren zeven vuurige Lampen, welke zyn de zeven Geesten Gods. Hier is het niet genoeg in dat algemene te blyven hangen/ hoe van den Hemel, daar God zyn Throon heeft/ en van waar hy zyne gerigten oeffend/ zekere oordeelen/ en dreigingen/ of wat men dan al in onderscheidinge van zaaken dooz blixemen, donderslagen, en stemmen verstaan wil/ uitgingen, enz. neen maar wil men die Text wel en na 't juiste oogmerk des Geestes verklaaren/ zoo moet men voozaf toonen/ dat het klaar uit het gantsche verband blykt/ hoe Johannes als in een tegenbeeldig Heiligdom was ingekleid/ en daar gezinspeeld word op zulkie dingen/ welke in het oude Heiligdom, den schaduwagtigen Tempel plaats hadden. Daar nu had God in 't Heilige der Heiligen zyn Throon opge-

rigt / daar woonde hy in een wolke met vuur gemengd / en zoo was zyn Throon daar van vuurvonken; daar gaf hy fchitterende ftraalen zynet heerlykheid / en verfcheen blinkende; ja ook Goddelyke antwoorden en zoo ftemmen aan de raadzagende: daar tegen over / en wel in 't Heilige, waren de zeven vurige, of brandende lampen van de goude Kandelaar, verbeeldende in opzigt van haat licht, de zeven Geesten Gods, welke by Johannes wel voorgehoemen / als vooz de Throon, omdat men zig moet verbeelden / dat dezelve vlak vooz die Throon, fchoon in eenige diftantie daar af zynde / in 't Heilige opgehangen waren / en welke volgens de wetten der Gezigtkunde (want Johannes waren de dingen als in 't verfchiet vertoond) van verre gezien zynde / zig als vooz de Throon zelve hangende / openbaarden; gelyk dog de dingen / die men van verre ziet / zoo zy maar tegen elkaander over geplaatst zyn / zig vertonen / als of ze (fchoon in eene tamelyke diftantie van den anderen afgefcheiden) vooz den anderen / en dicht aan elkaanderen zig bevonden. Wil men nu dit zinnebeeld nog een weinig hoger op / en wat nader uithaalen / gelyk ik giffe te moeten doen / zal men in allen deele aan het oogmerk en de wyfheid van Gods Heest voldoen; zoo moet men weten / dat oer verbonds Engel eerst zyn Throon had in de Wolk- en Vuur-column, en dat meer dan waarfchynelyk de Heere dooz blixemen, en donder het leger der Egyptenaren, toen het zig verftoutede Ifraël in de Schelfzee na te jaagen / verfhrikt en verftrooyd heeft / als blykt uit Exod. XIV: 24, 25. vergeliken met Pf. LXXVII: 19—21.

Wergun my / dat ik uwe patientie verge met nog eene plaats dief aangaande te allegeren / die wy vinden Jef. XXXIII. 16, 17. daar gezegd word / die zal in de hoogte wonen: de fterkten der Steenrotzen zullen zyn hoog vertrek zyn: zyn brood word hem gegeven, zyne wateren zyn gewiffe. Uwe oogen zullen den Koning zien in zyne fchoonheid, zy zullen een verre gelegen land zien. Hier is het met genoeg te handelen van de verhebe staat / en hemelfchgefunde wandel van de Heilige der hoge plaatzen / van de vafigheid van hyn staat / van hyn geestelyk zieleboedzel; ofte ook dat men flegts in 't algemeen toond waar in Jefus al als fchoon en begeerlyk ontdekt word / zoo in zyne natuur / als Staaten / en ampten / als mede om dooz dat ver gelegen land den Hemel te verflaan / en dan in het byde: te weiden in de Hemelfche heerlykheid / volgens de 22 Sondag. Neen / maar dat men eerst nagae / waar op daar naar de letter word gefindoeld / wanneer men bevinden zal / dat daar befchryben worden / volgens den zamenhang, de Voorregten van een recht Priester, daar in beftaande / dat terwyl de Tempel zeer hooge, en op eene Rotsteen lag / en wyl de Priesters

fters daar gezegd wierden te wonen, zulk eene dan word met zinspeling op zoo iets gezegd in de hoogte te wonen, en de fterkten der Steenrotzen tot zyn hoog vertrek te hebben: en alzo de Priesters daar aaten van de Toonbrooden, en gewiffe waterleidingen tot wasfchingen, enz. hadden / zoo word met zinspeling op zoo iets wedzom gezegd / zyn brood word hem gegeven, zyne wateren zyn gewiffe. Alle welke dingen dan by de ftukken ook te fraayer en te ruimer geestelyk konnen overgebracht worden. Ja gemerkt Ifraëls Koning daar in den Tempel woonde / en blinkende in zyne fchoonheid verfcheen / en het was de zugt / wanneer zal ik ingaan, en voor uw aanfchyn verfchynen? zoo word al verder daar op gezinspeeld / als 'er bygedaan word; uwe oogen zullen den Koning zien in zyne fchoonheid! Waaromzent dan ook wel diend in agt genomen te worden / dat men niet alles ophaalen moet / wat men nopens de luister van Jefus ampten, enz. kan zeggen; want daar staat niet / uwe oogen zullen den Profeet, of Priester, maar bepaaldelyk den Koning zien in zyne fchoonheid, dog men zig daar dan alleen / na eerst de zinspeling / door ons gemeld / getoond te hebben / diend bezig te houden / met zulke dingen te melden / die een Koning allezins fchoon doen zyn / en waar in Koning Jefus als Koning in het bezonder fchoon mag gezegd worden. Als 'er ten laaftten word bygedaan: zy zullen een verre gelegen land, of het land der verheid zien, zoo diend dan eindelyk getoond te worden / hoe de zulke die dus in de hoogte op de Tempelberg woonden / van daar zeer verre konden van zig afzien / en dus een ver gelegen land zien, hoedanige Gezigten en perfpctiven van ouds / gelyk als nog zeer vermaakelyk vooz het oog pleegen gefchat te worden / alwaarom men om een ver gezigt te hebben / gewoon is op hooge bergen, en Rotzen te klimmen; alle welke dingen dan wedzom zeer zoet / en gepast geestelyk konnen overgebracht worden / en tot een grondslag ftukken om te toonen / hoe niemant een gezigte van 't Hemelfch Canaan kan erlangen / of hy moet ook eerst in de hoogte wonen / en zyne voeten zetten op dien onwankelbaren Rotsteen Chryftus / verheffende zig boven de zigbaarcheden / klimmende met Mozes als op eenen Nebo, en ftukkende de vlerken van zyn gelove / Liefde / hope / enz. eben als de Cherubinen by Ezech. Cap. I. uit tot aan het Hemelfch uitfpanfel.

Ik had wel luft om nog een nieuigte diergelyke plaatzen dus op te hielderen / maar zulks / fchoon het mogelyk niet geheel onangenaam zoude zyn / zoude liever eene afzonderlinge verhandeling vorderen / ftukkende dit flegts tot een kleine voorproeve, en voorloper van een grooter Werk.

E I N D E.

Sff 3

R R.